

Delft University of Technology

Document Version

Final published version

Citation (APA)

van Loenen, B., Welle Donker, FM., Kulk, S., Groetelaers, DA., de Jong, J., & Ploeger, HD. (2011). *Databeleid Rijkswaterstaat; deel: Hoofdwatersysteem; een overzicht van de juridische kaders omtrent het omgaan met data*. Delft University of Technology, Faculteit Bouwkunde.

Important note

To cite this publication, please use the final published version (if applicable). Please check the document version above.

Copyright

In case the licence states "Dutch Copyright Act (Article 25fa)", this publication was made available Green Open Access via the TU Delft Institutional Repository pursuant to Dutch Copyright Act (Article 25fa, the Taverne amendment). This provision does not affect copyright ownership. Unless copyright is transferred by contract or statute, it remains with the copyright holder.

Sharing and reuse

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download, forward or distribute the text or part of it, without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license such as Creative Commons.

Takedown policy

Please contact us and provide details if you believe this document breaches copyrights. We will remove access to the work immediately and investigate your claim.

This work is downloaded from Delft University of Technology.

Databeleid Rijkswaterstaat **Deel: Hoofdwatersysteem**

Een overzicht van de juridische kaders omtrent het omgaan met data

**Dr .Ir. B. van Loenen, Ir. F.M. Welle Donker, mr. S. Kulk, Dr. Ir. D.A. Groetelaers,
Prof.mr. J. de Jong, Prof. mr. H.D. Ploeger**

29 november 2011

Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van:

Rijkswaterstaat Data- en ICT dienst

Directie Data

Postbus 5023

2600 GA Delft

Auteurs:

Dr .Ir. B. van Loenen

Ir. F.M. Welle Donker

Dr. Ir. D.A. Groetelaers

Mr. S. Kulk

Prof. mr. J. de Jong

Prof. mr. H.D. Ploeger

29 november 2011

Onderzoeksinstituut OTB

Technische Universiteit Delft

Jaffalaan 9, 2628 BX Delft

Tel. (015) 278 30 05

Fax (015) 278 44 22

E-mail mailbox@otb.tudelft.nl

<http://www.otb.tudelft.nl>

© Copyright 2011 by OTB Research for the Built Environment

No part of this report may be reproduced in any form by print, photo print, microfilm or any other means, without written permission from the copyright holder.

Samenvatting

Rijkswaterstaat (RWS) werkt aan betrouwbare en bruikbare informatie. Zo duidelijk als het op de website staat, zo onduidelijk is voor veel medewerkers het te voeren databeleid. Allerlei vragen met betrekking tot data en informatie kunnen nu moeilijk worden beantwoord, omdat het onduidelijk is wat het vigerende beleid is dan wel hoe het moet worden uitgevoerd. RWS streeft naar maximale transparantie en openheid, maar tot hoever kan worden gegaan? Deze en andere vragen hebben geleid tot een vraag aan de Data- en ICT Dienst van Rijkswaterstaat om helderheid te verschaffen aan zowel projectleiders als directeuren over het te voeren databeleid. Het databeleid moet een eenduidig uitvoeringskader voor alle natte data bieden.

Minister Schultz van Haegen van het ministerie van Infrastructuur en Milieu maakte op 4 oktober 2011 bekend dat uiterlijk 1 januari 2015 ook alle gegevens van het ministerie van Infrastructuur en Milieu volgens het principe 'open, tenzij' beschikbaar komen. Het ministerie zal zo snel mogelijk uitvoering geven aan dit voornemen. Het 'open, tenzij' principe zal ook van toepassing zijn op de data van RWS. De exacte invulling van het 'open, tenzij' principe moet nog nader worden uitgewerkt.

In dit rapport worden de algemene beleidskaders geschetst die van toepassing zijn op RWS data en met name data van de Waterdienst van RWS. Ondanks dat deze beleidskaders veelal een grondslag vinden in wetgeving is er ook enige beleidsruimte die bepaalde keuzevrijheid aan RWS geven. Bij de invulling het 'open, tenzij' beleid kan RWS gebruikmaken van de ruimten die het kader biedt.

Open data keuze 1: geen intellectuele eigendomsrechten inroepen

De beleidsvrijheid die RWS op dit moment heeft is ten eerste om het auteursrecht of databankenrecht voor te behouden. Als RWS besluit deze rechten niet voor te behouden dan kan men dit expliciet maken door bij de publicatie van RWS informatie dan wel bij de levering ervan gebruik te maken van het Publieke Domain Mark van Creative Commons.

Indien RWS kiest om wel de intellectuele eigendomsrechten voor te behouden volgt een tweede keuze. RWS kan er dan voor kiezen om daarnaast deze rechten actief, passief of helemaal niet uit te oefenen. Indien RWS kiest voor de laatste optie, kan worden aangesloten bij het open data beleid gebruikmakend van een Creative Commons Zero (CC0) verklaring.

Open data keuze 2: hergebruik gratis toestaan zonder gebruiksvoorwaarden

Ondanks dat het recht op hergebruik niet eenvoudig op basis van hoofdstuk V-a van de Wob kan worden geëist, kan RWS ervoor kiezen om een verzoek om hergebruik van haar gegevens altijd te honoreren indien deze gegevens ook hadden moeten verstrekt als er een 'traditioneel' (art. 3) Wob-verzoek was gedaan.

De voorwaarden die RWS aan het hergebruik kan stellen zijn in principe slechts wettelijk beperkt tot de eis dat deze voor vergelijkbare categorieën van hergebruik gelijk zijn. Ook kan RWS voor het hergebruik een vergoeding vragen. Conform het open data beleid, zou RWS ervoor kunnen kiezen om geen voorwaarden aan het hergebruik te stellen en zoveel mogelijk informatie gratis te verstrekken.

Dit houdt wel in dat de huidige disclaimer niet meer gebruikt wordt.

Open data keuze 3: actieve openbaarmaking van RWS data

Open data betekent dat de overheid actief haar data openbaar maakt, bijvoorbeeld door het op haar eigen website te zetten of via een portaal toegankelijk te maken. Dit betekent dat voordat data actief openbaar wordt gemaakt er een Wob-openbaarmakingstoets moet plaatsvinden. Voor wat betreft de

actieve openbaarmaking van RWS data, kan worden aangesloten bij de verplichtingen volgend uit de INSPIRE-wet- en regelgeving.

INSPIRE geeft RWS vele verplichtingen aan de wijze waarop INSPIRE-gegevens en -diensten ter beschikking moeten worden gesteld aan het publiek, Nederlandse overheden, overheden van EU lidstaten en instellingen van de Europese Gemeenschap. Het documenteren van metadata is bijvoorbeeld een verplichting, het gratis ter beschikking stellen van deze metagegevens via een zoekdienst ook. Hetzelfde geldt voor publicatie van deze metagegevens via het nationaal INSPIRE toegangspunt, i.c. het nationaal georegister.

Ook moeten de gegevens en diensten zelf geraadpleegd en gedownload kunnen worden. INSPIRE biedt de mogelijkheid om een vergoeding voor deze diensten te vragen en aan het gebruik ervan voorwaarden te verbinden. Deze vergoeding en voorwaarden mogen, binnen het INSPIRE kader, per gebruiksgroep variëren.

Conform het open data beleid, kan RWS er echter ook voor kiezen om naast het gebruik van de zoekdiensten, ook het gebruik van de andere diensten (raadpleegdienst, downloaddienst, transformatiedienst en aanroepdienst), zonder onderscheid naar gebruiksgroep, gratis en zonder voorwaarden mogelijk te maken.

Uitzonderingen op verplichting tot openbaarmaking

Er zijn diverse absolute en relatieve uitzonderingsgronden op basis waarvan geen informatie hoeft te worden verstrekt. Absolute uitzonderingsgronden moeten altijd zwaarder wegen dan het belang van openbaarheid. Voorbeeld van een absolute grond is het schaden van de veiligheid van de staat. Bij relatieve uitzonderingsgronden gaat het om de afweging van het belang van de openbaarheid ten opzichte van een ander belang. Een voorbeeld van zo'n ander belang is: "het voorkomen van onevenredige bevoordeling of benadeling van bij de aangelegenheid betrokken natuurlijke personen of rechtspersonen dan wel van derden" en het belang van "de eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer".

Onevenredige bevoordeling of benadeling

Ongevalideerde gegevens

Voor gegevens die nog in bewerking zijn of die, hoewel gereed, op zichzelf een onvolledig en daardoor vertekend beeld zouden geven, zou negatief op een verzoek tot openbaarmaking kunnen worden besloten op basis van de uitzonderingsgrond onevenredige bevoordeling of benadeling van derden. Het is echter de vraag wanneer openbaarmaking van dit soort documenten onevenredig nadeel oplevert voor betrokken natuurlijke personen of rechtspersonen dan wel derden. Een bestuursorgaan dat weet dat zijn gegevens niet gevalideerd zijn en dus mogelijk een onvolledig en vertekend beeld zouden kunnen geven, kan daarvoor ook waarschuwen¹.

Echter het ter beschikking stellen van ongevalideerde data zou strijdig kunnen zijn met het zorgvuldigheidsbeginsel. Ongevalideerde gegevens worden pas door RWS gebruikt op het moment dat ze gevalideerd zijn. Tot dat moment worden ze niet geschikt geacht voor gebruik binnen RWS. Om deze reden zou mogelijk terughoudend moeten worden omgegaan met verzoeken voor ongevalideerde gegevens.

Persoonsgegevens

Het is niet a priori vast te stellen of RWS-data als persoonsgegevens in de zin van de Wet bescherming persoonsgegevens (Wbp) kunnen of moeten worden beschouwd. Veel zal afhangen van de specifieke omstandigheid van het geval.

Indien RWS-data persoonsgegevens betreffen dan geeft de relatieve uitzonderingsgrond "de eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer" uit de Wet openbaarheid van bestuur het kader voor een belangenafweging. Dit kan betekenen dat de verwerking van persoonsgegevens niet altijd als een inbreuk op de eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer moet worden aangemerkt. Vaste jurisprudentie is

¹ Zie Daalder 2005, p. 239 refererend aan ARRS 28 augustus 1981, AB 1981, 578

dat indien persoonsgegevens betrekking hebben op het beroepsmatig functioneren van personen deze gegevens geen inbreuk op de persoonlijke levenssfeer maken. In zo'n geval zal het persoonsgegeven dus wel openbaar moeten worden gemaakt.

Marktactiviteiten

Algemeen kan gesteld worden dat als het ter beschikkingstellen van geo-data en/ of services valt onder de publieke taken van RWS, beleid en wetgeving inzake Markt en Overheid geen belemmeringen opwerpen om de gegevens vrij te verstrekken dan wel services aan te bieden.

Indien de aanpassing van de Mededingingswet van kracht wordt zou in art. 25i en 25h verdere argumenten aanwezig zijn om RWS-gegevens vrij voor hergebruik ter beschikking te stellen.

Zelfs al zou het vrij ter beschikking stellen van geo-data door RWS worden beschouwd als een economische activiteit van de overheid die het bedrijfsleven onevenredig zou kunnen benadelen dan wordt door redelijke overgangstermijnen voor het kracht zijn van het nieuwe open data beleid aan dit mogelijke probleem afdoende tegemoetgekomen. De aankondiging dat alle data van IenM op 1 januari 2015 volgens het open, tenzij principe beschikbaar komen lijkt een redelijke overgangstermijn.

Aansprakelijkheid

In het algemeen kan worden gesteld dat de aansprakelijkheid voor de geo-data in de huidige situatie niet anders zal zijn dan in een situatie waarbij sprake is van vrije verstrekking. Als RWS de geo-data beschikbaar stelt terwijl zij weet of redelijkerwijs zou kunnen weten dat door gebruik hiervan gevaarlijke situaties kunnen ontstaan, zal er een goede grond zijn om schade ontstaan uit deze voorziene gevaarlijke situaties bij RWS te claimen. RWS zal dus moeten nagaan in hoeverre het gebruik van haar data tot gevaarlijke situaties kunnen leiden.

Voor data die ongericht wordt aangeboden kan een voorzorgsmaatregel erin bestaan dat wordt aangegeven voor welk doeleinde de data is verzameld om de gebruiker een indicatie te geven van de kwaliteit en nauwkeurigheid van de data. De gebruiker van de data kan dan bepalen of de data geschikt is voor het doel dat hij voor ogen heeft. Ook andere gegevens over de kwaliteit van data, zoals het tijdstip van de laatste update of een revisiegeschiedenis, kunnen worden vermeld. Meta-data die de data beschrijft, kan daarin een belangrijke rol vervullen. Er kan tevens gedacht worden aan verwijzingen naar andere vergelijkbare databronnen zodat de gebruiker over completere data kan beschikken en onjuistheden in de data sneller aan het licht komen. Ook kunnen er waarschuwingen voor voorzienbaar verkeerd gebruik van de data worden gegeven. Een mogelijkheid die gebruikers in staat stelt om fouten in de data te melden of vragen te stellen als er onduidelijkheden over de data bestaan, zal dat eveneens het risico van aansprakelijkheid verkleinen.

Verplichtingen die volgen uit internationale verdragen

Aan de internationale verdragen die van toepassing (kunnen) zijn op RWS wordt invulling gegeven via deelname aan het Nederlands Nationaal Oceanografisch Data Committee (NODC).

Uit de EU-richtlijnen vloeien een aantal verplichtingen voor RWS voort. De RIS-richtlijn verplicht het laagdrempelig beschikbaar stellen van RIS-data via een portaal. De Kaderrichtlijn Water verplicht het monitoren en documenteren van data, maar over de toegankelijkheid van die data wordt niet gesproken. Hetzelfde geldt voor de Kaderrichtlijn Marien.

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
Inhoudsopgave.....	1
1 Inleiding	4
1.1 Aanleiding.....	4
1.2 Toegang tot gegevens	4
1.3 Open data principes.....	6
1.4 Leeswijzer.....	7
2 De rechten van RWS als data producent.....	8
2.1 Auteurswet	8
2.2 Databankenwet	10
2.3 Contractuele bescherming.....	11
2.4 Ongeoorloofde mededinging	11
2.5 Conclusie	12
3 Verplichtingen van data producenten	13
3.1 Wet openbaarheid van bestuur (Wob)	13
3.1.1 Algemeen	13
3.1.2 juridische eisen	13
3.1.3 financiële eisen voor verstrekking	14
3.1.4 technische eisen.....	14
3.1.5 organisatorische eisen	15
3.1.6 Resumerend.....	16
3.2 Toegang tot milieu-informatie	17
3.2.1 Juridische eisen.....	18
3.2.2 financiële eisen voor verstrekking	20
3.2.3 technische eisen.....	20
3.2.4 organisatorische eisen	21
3.2.5 Resumerend.....	21
3.3 Hergebruikregeling (Hoofdstuk V-a Wet openbaarheid van bestuur)	22
3.3.1 Algemeen	22
3.3.2 juridische eisen	22
3.3.3 financiële eisen voor verstrekking	24
3.3.4 technische eisen.....	24
3.3.5 organisatorische eisen	24
3.3.6 Overige relevante eisen	24
3.3.7 Resumerend.....	25
3.4 Wob en Intellectueel eigendomsrecht	26
3.5 Geen IE-rechten en hergebruik	26
4 Uitzonderingen op verplichtingen uitgelicht.....	28
4.1 Inleiding	28
4.2 Voorkomen van onevenredige bevoordeling of benadeling	29
4.3 Privacy.....	31
4.3.1 Inleiding	31
4.3.2 Wet bescherming persoonsgegevens	31
4.3.3 Privacy en de Wob.....	32
4.3.4 Persoonsgegevens en geo-informatie.....	33
4.3.5 Resumerend.....	34

5	INSPIRE	37
5.1	Algemeen	37
5.2	juridische eisen	39
5.2.1	Toegang tot INSPIRE-gegevens en/ of -diensten	40
5.2.2	Gegevens verstrekken via netwerkdiensten	40
5.2.3	Nadere regels omtrent uitwisseling tussen overheden	41
5.2.4	Toegangsbeperkingen	42
5.3	financiële eisen voor verstrekking	43
5.3.1	Verstrekking aan het publiek	44
5.3.2	Verstrekking binnen de Nederlandse overheid	44
5.3.3	Verstrekking aan overheden van andere landen	44
5.3.4	Verstrekking aan Europese instellingen	45
5.3.5	Vergoeding vragen = e-commerce faciliteren	45
5.4	technische eisen.....	45
5.4.1	Metadata	46
5.5	organisatorische eisen	46
5.5.1	Publicatie in een portaal.....	46
5.5.2	Additionele informatie over inwinningsmechanismen	46
5.5.3	Termijnen	47
5.5.4	Elektronische toegang voor andere overheden	47
5.6	Resumerend.....	49
6	Markt en overheid	51
6.1	Aanpassing Mededingingswet: gedragsregels voor de hele overheid	51
6.2	Jurisprudentie	52
6.3	Conclusie RWS en marktactiviteiten	54
7	Aansprakelijkheid door foutieve informatie	55
7.1	Wanprestatie en onrechtmatige daad	55
7.2	Productaansprakelijkheid	56
7.3	Aansprakelijkheid en vrije vertrekking door RWS	56
7.4	Gezichtspunten	56
7.5	Gerichte en ongerichte informatie.....	58
7.6	Resumerend.....	59
8	Internationale kaders in het water domein	61
8.1	Algemeen	61
8.2	Internationale verdragen	63
8.2.1	International Convention for the Safety of Life at Sea (SOLAS).....	63
8.2.2	The Convention for the Protection of the Marine Environment of the North Atlantic (OSPAR)	64
8.2.3	Antarctic Treaty.....	65
8.3	Internationale (VN) projecten.....	65
8.3.1	The International Oceanographic Data and Information Exchange (IOC-IODE)	65
8.3.2	Global Ocean Observation System (GOOS & EuroGOOS)	66
8.3.3	Climate Variability and Predictability (CLIVAR) project.....	67
8.3.4	World Ocean Circulation Experiment (WOCE) project.....	68
8.3.5	International Polar Year (IPY) project	68
8.4	Europese richtlijnen	69
8.4.1	River Information Service richtlijn	70
8.4.2	Kaderrichtlijn water	71
8.4.3	Kaderrichtlijn Marien.....	73

8.5	EU projecten	73
8.5.1	EMODnet project	73
8.5.2	Seadatanet project	74
8.5.3	WISE-Marine	75
8.6	Samenwerkingsverbanden/ organisaties	76
8.6.1	International Council for the Exploration of the Sea (ICES)	76
8.6.2	Nationaal Oceanografisch Data Committee (NODC)	77
8.7	Resumerend.....	78
9	Het KNMI	79
9.1	Inleiding	79
9.2	De huidige taken van het KNMI	79
9.3	WMO, ECOMET en de Regeling KNMI	79
9.4	Toegang tot KNMI-data	80
9.5	Samenwerkingsprotocol RWS & KNMI.....	81
10	Nationaal databeleid	82
10.1.1	Algemeen	82
10.1.2	juridische eisen	83
10.1.3	financiële eisen voor verstrekking	84
10.1.4	technische eisen.....	84
10.1.5	organisatorische eisen	85
10.2	Verdrag van Tromso	85
11	RWS kaders	86
11.1	Algemeen RWS	86
11.2	Juridische eisen.....	86
11.3	Financiële eisen.....	89
11.4	Actieve openbaarmaking	89
12	Referenties	90
12.1	Lijst met geïnterviewde personen	90
12.2	Literatuur.....	90
12.3	Wet- en regelgeving	93
12.4	Kamerstukken	94
12.5	Europese kaders.....	95
12.6	Internationale kaders.....	96
12.7	Rijkswaterstaat	96
13	Afkortingen.....	98
	Bijlage 1: INSPIRE thema's en aangewezen bronhouders	101
	Bijlage 2: Data thema's waar RWS voor is aangewezen.....	104

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Rijkswaterstaat (RWS) werkt aan betrouwbare en bruikbare informatie. Zo duidelijk als het op de website staat, zo onduidelijk is voor veel medewerkers het te voeren databeleid. Projectleiders, servicedesk medewerkers, adviseurs, iedereen is op zoek naar kaders over wat het databeleid is en hoe het moet worden toegepast. Allerlei vragen met betrekking tot data en informatie kunnen nu moeilijk worden beantwoord, omdat het onduidelijk is wat het vigerende beleid is dan wel hoe het moet worden uitgevoerd. RWS streeft naar maximale transparantie en openheid, maar tot hoever kan worden gegaan?

Voorbeelden te over: verzoeken van aannemers om multibeam gegevens te mogen gebruiken leiden tot vragen aan de plaatsvervangend Directeur Generaal van RWS, ICT bedrijven willen graag diensten leveren gebruikmakend van RWS data; moeten vogeltellingen zowel in DONAR als in SOVON worden opgeslagen? En wat is de rol van de Gegevens Autoriteit Natuur (GAN)?

Deze en andere vragen hebben geleid tot een vraag aan de DID om helderheid te verschaffen aan zowel projectleiders als directeuren over het te voeren databeleid. Het databeleid moet een eenduidig uitvoeringskader voor alle natte data bieden en biedt gebruikers de mogelijkheid om adequaat te reageren op:

- Ad-hoc verzoeken van bedrijven en andere organisaties voor levering van data
- RWS positie met betrekking tot data en informatievoorziening in publiek private samenwerkingen (Wind op Zee, Project Mainport Rotterdam)
- Positie van RWS in (inter)nationale samenwerkingsverbanden
- Projectopdrachten die door RWS in de markt worden gezet, en het databeheer van dergelijke opdrachten

In onderhavig rapport wordt een overzicht gegeven van wet- en regelgeving, zowel nationaal als internationaal, met een beschrijving van de invloed daarvan op de wijze waarop gegevens van de Waterdienst moeten worden verstrekt (zowel binnen RWS, aan overige overheden, als aan derden).

1.2 Toegang tot gegevens

In het onderzoek is onderscheid gemaakt tussen de "de jure" toegankelijkheid en "de facto" toegankelijkheid. De juridische toegankelijkheid heeft betrekking op de toegang van gegevens die op basis van wet- en regelgeving verkregen kan worden of beperkt kan worden. We denken hier aan overheidsgegevens waarvan een ieder inzage op grond van wet- en regelgeving kan eisen (openbaarheid), de juridische beperkingen die gelden bij het inzien en verwerken van gegevens (privacy) en de verschillende wijzen waarop het recht de mogelijkheid biedt om de toegang tot gegevens te beschermen (ongeoorloofd gebruik tegengaan).

De feitelijke toegankelijkheid kan worden gescheiden in fysieke toegankelijkheid, financiële toegankelijkheid en intellectuele toegankelijkheid (Bovens 1999).

De fysieke toegankelijkheid betekent dat de gegevens zoveel mogelijk direct raadpleegbaar zijn zonder lange zoektochten en bureaucratische procedures. De fysieke toegankelijkheid heeft ook betrekking op de technische toegankelijkheid. Dat wil zeggen de mate waarin een bestand uitwisselbaar is met andere bestanden. Bestandformaten, de inhoud van een bestand of de ouderdom van de gege-

vens in een bestand zijn vaak zo dat pas na conversie uitwisseling mogelijk is. De financiële toegankelijkheid heeft betrekking op de betaalbaarheid van de toegang tot de gegevens en de intellectuele toegankelijkheid op de begrijpelijkheid van gegevens. Naast de intellectuele kwaliteiten van de gebruiker houdt dit ook in dat de gebruiker eenvoudig in staat wordt gesteld de kwaliteiten van de informatie te doorgronden: is de informatie wel bruikbaar voor de gebruiker? Of een data set bruikbaar is kan worden opgemaakt uit de gedocumenteerde metadata. Hierin wordt bijvoorbeeld aangegeven om wat voor type gegeven het gaat (wegen), welk detailniveau, hoe actueel de gegevens zijn en welke wegattributen er kunnen worden aangetroffen. Ook kan er informatie over een contactpersoon, en gebruiksvoorwaarden en prijs worden ingevuld. Hieruit zou ook de mate waarin een bestand uitwisselbaar is met andere bestanden moeten blijken. Helaas is er niets zo belangrijk (zie Van Loenen en Onsrud 2004) maar saai om te vullen als de metadatavelden. Een uitstekend beschreven dataset is dan ook eerder uitzondering dan regel.

Ondanks dat gegevens "de jure" toegankelijk zijn, kan het dus zo zijn dat ze toch niet "de facto" toegankelijk zijn omdat ze bijvoorbeeld heel erg duur zijn.

Toegankelijkheid van gegevens behelst dus meer dan alleen het recht op toegang maar ook de kenbaarheid, vindbaarheid, beschikbaarheid, de betaalbaarheid, betrouwbaarheid en de duidelijkheid van de gegevens.

Het concentrische schillen model van Backx (2003) geeft weer door welke schillen een gebruiker zich moet werken voordat hij daadwerkelijk de gegevens kan gebruiken. (Geo)informatie kan worden (her)gebruikt als deze:

1. bekend is bij de gebruiker (waar kan het verkregen worden?),
2. bereikbaar is voor de gebruiker (hoe en onder welke voorwaarden kan er over de informatie beschikt worden?) en
3. bruikbaar is (bijvoorbeeld aggregatieniveau, gebruikte standaard, juistheid en volledigheid van de informatie).

Alleen dan zal een gebruiker de informatie kunnen gebruiken om een antwoord te vinden op een vraag die hij heeft, of het in kunnen zetten als onderdeel van een value-added service die hij op de markt wil brengen.

Figuur 1: Concentrische schillenmodel voor toegankelijkheid (Backx, 2003)

1.3 Open data principes

Het sterk in opkomst zijnde open data beleid voor overheidsinformatie doet recht aan de behoefte van gebruikers en hergebruikers van informatie. Voor een volledig open overheidsdatabeleid zijn 9 principes opgesteld waaraan de data en het beleid moeten voldoen om als open overheidsdata te kunnen worden bestempeld. Deze negen principes zijn²:

1. Data moeten compleet zijn

Alle overheidsinformatie moeten beschikbaar zijn, tenzij er wettelijke beperkingen gelden zoals privacy en security beperkingen.

2. Data moeten brondata zijn

Data moeten beschikbaar worden gesteld zoals ze bij de bron aanwezig zijn met het grootst mogelijke detailniveau en niet in geaggregeerde of aangepaste vorm.

3. Data moeten actueel zijn

Data wordt zo spoedig mogelijk beschikbaar gesteld.

4. Data moeten toegankelijk zijn

Data moeten beschikbaar zijn voor de grootst mogelijke groep gebruikers voor zoveel mogelijk doelen.

5. Data moeten kunnen worden verwerkt door een machine

Data moeten zo goed mogelijk gestructureerd zijn zodat automatische verwerking mogelijk is.

6. Geen discriminatie

De data moeten beschikbaar zijn voor een ieder, zonder dat men zich hiervoor moet registreren

² De principes zijn ontwikkeld door 30 'open overheidsdata experts' (zie <http://www.opengovdata.org/home/8principles>)

7. Data formaten moeten open (Non-Proprietary) zijn

8. Data moeten licentievrij zijn

De data moeten vrij van intellectuele eigendomsrechten beschikbaar zijn. Geaccepteerde beperkingen in het gebruik zijn privacy, security, en andere wettelijke restricties

9. Controleerbaarheid van voldoen aan de open overheidsdata principes.

Een contactpersoon moet worden aangewezen die gebruikers moet helpen bij het gebruik van de data. Verder moet er een contact persoon zijn die klachten over het niet naleven van de open overheidsprincipes in behandeling neemt. Zo'n klacht moet in het uiterste geval ook door een rechter kunnen worden getoetst.

Deze 9 principes worden op andere plaatsen veelal aangevuld met andere principes waarvan de belangrijkste het ter beschikkingstellen zonder kosten of tegen maximaal marginale verstrekkingkosten.³ Het tiende principe luidt:

10. Data is beschikbaar tegen maximaal de marginale verstrekkingkosten

1.4 Leeswijzer

Dit rapport kent drie delen. Het eerste deel – hoofdstuk 2 - gaat in op de rechten van de producenten van informatie. Het gaat hier met name om intellectuele eigendomsrechten. De uitoefening van deze rechten stellen een producent in staat om de informatie die het betreft te beschermen bijvoorbeeld tegen openbaarmaking op verveelvoudiging door derden.

Een producent van overheidsinformatie heeft echter ook plichten. Het tweede deel van dit rapport – hoofdstuk 3 t/m 7 - gaat in op deze verplichtingen. Het gaat hier bijvoorbeeld om de verplichtingen die volgen uit Wet openbaarheid van bestuur, de Wet milieubeheer en de INSPIRE wet. In dit deel zullen ook uitzonderingen op de verplichtingen worden behandeld en zal het onderwerp markt en overheid en het onderwerp aansprakelijkheid aan bod komen.

Naast de algemene plichten zijn er ten slotte verplichtingen die specifiek zijn voor het natte RWS domein, hoofdstuk 8. Dit kunnen verplichtingen uit internationale verdragen zijn, uit projecten waarin RWS participeert of uit (Europese) wet- en regelgeving zoals de River Information Services richtlijn. In hoofdstuk 9 zal kort worden ingegaan op de situatie die van toepassing is op het KNMI.

Hoofdstuk 10 behandelt het vigerende algemene nationale beleid voor overheidsinformatie. In hoofdstuk 11 staat het algemene RWS data beleid centraal.

In de bijlagen kan de lezer ten slotte een afkortingenlijst en een lijst met gebruikte referenties vinden.

³ Zie bijvoorbeeld Tauberer 2009 of <http://opendefinition.org/okd> (openknowledgefoundation).

2 De rechten van RWS als data producent

Een producent van een geografisch gegevensbestand heeft meestal grote investeringen moeten doen om dit bestand op te zetten en bij te houden. Hierbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan een producent van een topografisch basisbestand, die veelal enorme bedragen heeft uitgegeven om de gegevens fotogrammetrisch (vanuit een vliegtuig) of terrestrisch (door een landmeter op de grond) in te winnen. Ook de uitwerking van deze gegevens vergt de nodige inspanningen en is daarom vaak een kostbare zaak. Daarbij hebben we het dan nog niet eens gehad over het bijhouden van zo'n bestand. Voor de aangewezen Basisregistratie Grootchalige Topografie wordt dit geschat op ongeveer 18 miljoen euro per jaar. Omdat het verveelvoudigen van bestanden eenvoudig kan worden gerealiseerd, zal de producent dan ook graag zijn inspanningen beschermd willen zien. Dergelijke creatieve uitingen en inspanningen kunnen worden beschermd door het intellectueel eigendomsrecht, met name het auteursrecht en het databankenrecht.

2.1 Auteurswet

De Auteurswet geeft aan rechthebbenden het exclusieve recht om het werk⁴ waarop het auteursrecht rust, openbaar te maken en te verveelvoudigen. Het gaat bij het auteursrecht om een absoluut recht, hetgeen wil zeggen dat de auteursrechthebbende in principe zijn bevoegdheden tegenover iedereen kan uitoefenen. Auteursrechtelijke bescherming betekent voor de rechthebbende dat hij of zij het exclusieve exploitatierecht heeft op het product waarop het auteursrecht rust. Dit betekent dat de rechthebbende het uitsluitend recht heeft op het ter beschikking stellen of doorleveren van het product en voor het maken van kopieën waaronder het digitaliseren van een werk of het digitaal opslaan daarvan. Het auteursrecht eindigt 70 jaar na de dood van de auteur; bij rechtspersonen geldt het auteursrecht tot 70 jaar na eerste publicatie.

Geo-informatie kan auteursrechtelijke bescherming genieten als aan twee voorwaarden is voldaan. De eerste voorwaarde is dat het werk is vastgelegd in een zintuiglijk waarneembare vorm. De tweede is het zogenaamde oorspronkelijkheidsvereiste. Hieronder wordt verstaan dat een werk een eigen karakter heeft en dat daaruit de persoonlijke visie van de maker spreekt.⁵ Het auteursrecht beschermt dan ook niet zozeer investeringen, als wel creativiteit. Het enkele feit dat iemand veel inspanning heeft verricht om iets tot stand te brengen is dus niet voldoende om door het auteursrecht zelf beschermd te worden.

De Auteurswet sluit een aantal vormen van overheidsinformatie uit van auteursrechtelijke bescherming: door de openbare macht uitgevaardigde wetten, besluiten, verordeningen, en rechtelijke uitspraken en administratieve beslissingen. De regel dat openbaarmaking en verveelvoudiging van door de openbare macht openbaar gemaakte werken geen inbreuk is op het auteursrecht van de openbare macht, lijkt uitzondering als het auteursrecht is voorbehouden.

Op andere door de overheid openbaar gemaakte werken bestaat wel auteursrecht. Echter, openbaarmaking of verveelvoudiging daarvan wordt niet als een inbreuk op dat auteursrecht beschouwd, tenzij het auteursrecht of databankrecht is voorbehouden. De ratio achter deze bepaling is dat openbaar gemaakte werken van de openbare macht in beginsel publiek domein moeten zijn. De beperking geldt ook voor werken die niet door de overheid zijn gemaakt en waarop de overheid het auteursrecht heeft

⁴ Zie art. 10 Aw voor uitwerking van het "werk" begrip.

⁵ Zie Van Eechoud 1995 refererend naar uitspraak HR 4 januari 1991 *N/1991*, 608 (Romme versus Van Dale).

verkregen. De beperking van het auteursrecht kan ook betrekking hebben op werken die openbaar zijn gemaakt door privaatrechtelijke rechtspersonen. Het moet dan gaan om privaatrechtelijke rechtspersonen aan wie de openbare macht overheidstaken heeft toebedeeld en waaruit het openbaar maken van deze werken voortvloeit.

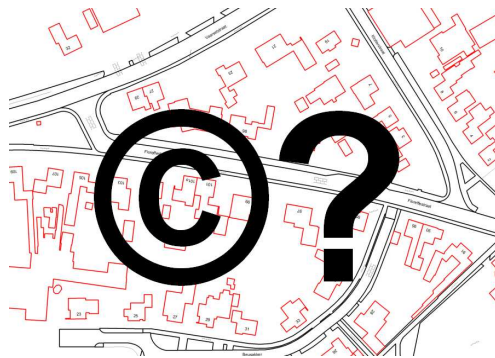
Een topografische kaart wordt in het algemeen door het auteursrecht beschermd. Door onder meer generalisatie, kleurgebruik en symbolen kan de cartograaf immers het product een persoonlijk stempel meegeven. Dit beeld wordt bevestigd door de jurisprudentie⁶ (Hugenholtz 1993; Van Eechoud 1995; Beunen, 1997). De rechtbank Amsterdam⁷ oordeelde bijvoorbeeld dat de stadsplattegrond berust op een unieke vormgeving:

“Crijns heeft [...] aannemelijk gemaakt dat een dergelijke unieke vormgeving aan een iedere afzonderlijke cartograaf op verschillende wijze wordt ingegeven door de noodzaak om afhankelijk van het belang voor het publiek om bepaalde plaatsen op de kaart gemakkelijk(er) te kunnen vinden, relatieve schaalvergrotingen en/of -verkleiningen ten opzichte van de werkelijke verhoudingen toe te passen.”

Dit is echter niet het geval bij veel grootschalig kaartmateriaal. Om te beginnen bestaan dergelijke producten vaak uit een verzameling feitelijke gegevens, zoals geometrische coördinaten. Feitelijke gegevens worden niet door het auteursrecht beschermd. Ook neemt naarmate de inhoud en vormgeving van het product meer wordt bepaald door objectieve randvoorwaarden, de oorspronkelijkheid van het product af. Voor veel geo-informatie is dit het geval door de toenemende standaardisatie door een groot aantal objectieve (niet-persoonlijke) randvoorwaarden, zoals gegevenswoordenboeken, standaard uitwisselingsformaten of informatiemodellen zoals het Basismodel Geo-informatie (NEN3610). Standaardisatie wordt feitelijk dan ook door het auteursrecht afgestraft. Ook voor symbolen wordt veelal gebruik gemaakt van diverse standaardsymbolen, waardoor van het oorspronkelijk karakter van de kaart weinig overblijft. Een persoonlijke visie is in dergelijke kaarten, die veelal een minimum kaartinhoud hebben, ver te zoeken (zie figuur 2 voor een voorbeeld van een grootschalige basiskaart). Een grootschalige basiskaart wordt dan ook in het algemeen niet beschermd door het auteursrecht (zie ook Janssen 2007).

⁶ Rb. Den Haag 13 dec. 1995, Informatierecht/AMI 1996, p. 164; Rb. Amsterdam 26 jan. 1914 NJ, 1914, 599; Ktr. Amsterdam 26 april 1985, BIE 1986; Rb. Amsterdam 8 juli 1992, AMI 1993, p. 11; Rb. Den Haag 13 dec. 1995, Informatierecht/AMI 1996, p.164; zie verder Beunen (1997) en Hugenholtz (1993)

⁷ Rb. Amsterdam, 8 juli 1992, AMI 1993, p. 11.

Figuur 2: Is intellectueel eigendom wel van toepassing op grootschalige geo-informatie (bron: GBKN)?

2.2 Databankenwet

De Europese Databankenrichtlijn draagt lidstaten op om zowel auteursrechtelijke bescherming te bieden voor de structuur van gegevensverzamelingen, als een sui-generis-recht te introduceren voor databanken. De Databankenwet (Dw) voorziet in dat sui-generis-recht en geeft producenten van gegevensverzamelingen waarin, kwalitatief of kwantitatief, substantieel is geïnvesteerd, het recht zich te verzetten tegen het opvragen en de overname van substantiële delen van de gegevensverzameling. De Databankenwet geeft de producent van een databank het uitsluitende recht om toestemming te verlenen voor het opvragen of hergebruiken van een databank (of onder voorwaarden van een deel daarvan). Dit impliceert dus ook dat de producent toestemming kan weigeren. Op grond van het databankrecht zal elektronisch opgeslagen geo-informatie, die niet valt onder het auteursrecht, in beginsel dus niet zonder toestemming van de rechthebbende door derden mogen worden geëxploiteerd. Het databankrecht geldt voor een periode van 15 jaar vanaf de voltooiing van een databank en wordt telkens hernieuwd bij elke wijziging van een databank waarvoor een substantiële investering is nodig geweest. Bij veel databanken ontstaat hierdoor feitelijk een in de tijd oneindige bescherming.

Net als de Auteurswet, biedt de Databankenwet geen bescherming aan overheidsdatabanken waarvan de inhoud wordt gevormd door wetten, besluiten en verordeningen, en door de overheid uitgevaardigde, rechterlijke uitspraken en administratieve beslissingen. Voor overige databanken waarvan de overheid de producent is, geldt dat de overheid zich niet kan verzetten tegen het opvragen of de overname van substantiële delen uit de databank, tenzij dat recht in algemene zin of bij de terbeschikkingstelling van de databank aan het publiek uitdrukkelijk is voorbehouden.

Publieke geo-informatie producenten zoals het Kadaster, KNMI, het CBS, en veel gemeenten behouden het databankrecht voor. Veelal verbieden ze op deze basis het hergebruik of stellen ze aanvullende voorwaarden voor het hergebruik.

Of een overheid aanspraak kan maken op het databankenrecht is in de Landmark-zaak aan de orde gekomen. Op 29 april 2009 sprak de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State zich uit over het geschil tussen Landmark en de gemeente Amsterdam over een verzoek van Landmark aan de gemeente tot hergebruik in het kader van de Wet openbaarheid van bestuur (Wob) van een lijst van adressen in de gemeente Amsterdam waar bodemonderzoek heeft plaatsgevonden.⁸

⁸ ABRvS 29 april 2009, *LJN* BI2651.

De Afdeling oordeelde dat om beschermingswaardige databankenrecht te kunnen claimen voldaan moet worden aan twee voorwaarden: er moet sprake zijn van een databank en het overheidsorgaan moet van die databank de producent zijn. De databank werd als beschermingswaardig gezien. Echter de gemeente kon naar het oordeel van de Afdeling niet als rechthebbende worden aangemerkt omdat het geen producent in de zin van de databankenwet was. Om als producent in de zin van de databank te kunnen worden aangemerkt moet er sprake zijn van het dragen van het risico voor een substantiële investering. Aangezien de adressenlijst tot stand was gekomen ter vergemakkelijking van de aan de gemeente opgedragen publieke taak en een aanzienlijk deel van de geïnvesteerde gelden door een subsidie van het ministerie van VROM werden ondervangen, heeft de gemeente hierdoor geen risico gedragen voor een substantiële investering in de databank. Aldus kon de gemeente niet als producent, in de zin van de databankenwet, van deze databank worden aangemerkt. De Afdeling concludeerde dat gemeente hierdoor ten onrechte een databankenrecht op de adressenlijst heeft voorbehouden.

De uitspraak doet de vraag rijzen in hoeverre overheden überhaupt risico kunnen dragen bij het uitvoeren van hun publieke taak en dus of overheden voor gegevens die zij verwerkt in het kader van haar publieke taak aanspraak kan maken op het databankenrecht (zie ook Kabel 2006; zie ook het Hill-arrest van het Europese Hof.⁹ Dit zou betekenen dat voor veel, zo niet alle, geografische overheidsinformatie de overheid niet als producent in de zin van de databankenwet kan worden aangemerkt en ten onrechte het databankenrecht wordt voorbehouden.

Dat niet iedereen hiervan overtuigd is volgt uit de beslissing van de minister van Verkeer en Waterstaat over een Wob-verzoek voor het Nationaal wegenbestand (NWB)¹⁰:

“In het licht van de uitspraak van de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State d.d. 29 april 2009 (LJN: BI2651) zou de gedachte kunnen postvatten, dat de Staat geen databankenrecht op het NWB heeft.

De minister meent, dat deze uitspraak onjuist is en dat de overwegingen van die uitspraak daarenboven niet van toepassing zijn op een bestand als het NWB-bestand, dat immers door de Staat zelf is ingericht en door de Staat zelf wordt bekostigd en onderhouden.”

2.3 Contractuele bescherming

Ongeoorloofd gebruik kan ook worden tegengegaan door gebruik te maken van afspraken neergelegd in contracten of daarbij gebruikte algemene voorwaarden, waarin een beding van niet-overdraagbaarheid (artikel 3:83 BW) is opgenomen, dat wordt versterkt door opname van een boetebeding (artikel 6:91 BW). Contractuele bescherming heeft echter een belangrijk nadeel, dat niet is verbonden aan de verschillende auteurs- en databankrechtelijke constructies, de bescherming werkt namelijk in principe niet tegen derden. Auteursrechten en databankenrechten zijn absolute rechten en werken daarentegen wel tegen iedereen.

2.4 Ongeoorloofde mededinging

Wanneer geografische informatie niet kan worden beschermd door intellectuele eigendomsrechten zou mogelijk een beroep kunnen worden gedaan op ongeoorloofde mededinging. Ongeoorloofde mededinging kan worden beschreven als het onrechtmatig profiteren van andermans werk. Dit kan door dit na te bootsen of aan te leunen of aan te haken aan andermans prestatie of reputatie.¹¹ Echter naar het oordeel van Beunen (1997) is onbeschermd geografische informatie zeer waarschijnlijk ook

⁹ British Horseracing Board v. William Hill, ECJ joint cases C-46/02, C-338/02 and C-442/02).

¹⁰ Minister van Verkeer en Waterstaat (2010) Wijzigingsbesluit nav beroep Falkplan-Andes tegen tot Fietsersbond en AND gerichte Wob-beschikking

¹¹ Zie Beunen 1997 verwijzend naar HR 23 juni 1961, *NJ*1961, 423 (Bolhoeve/ Geïllustreerde Pers).

niet via de ongeoorloofde mededinging te beschermen. Dit moet dan zeker voor overheden gelden omdat de ongeoorloofde mededinging er vooral is met het oog op de financiële risico's die een partij heeft genomen bij de inspanning noodzakelijk voor het realiseren van het product (zie Van Engelen, 1994, p. 87).

Dit wordt bevestigd door de *Decca v. Holland Nautic*.¹² Deze zaak betrof het Decca Navigator Systeem (DNS) waarmee op zee kon worden genavigeerd. Dit systeem bestond uit ketens van radiosignalen enerzijds en radio-ontvangers aan boord van een schip anderzijds. De radiosignalen werden zonder codering verzonden en Holland Nautic verkocht door haar zelf ontwikkelde ontvangers die gebruik maakten van de signalen van Decca. Deze ontvangers waren goedkoper dan de ontvangers van Decca. Decca daagde Holland Nautic voor ongeoorloofd gebruikmaken van de radiosignalen van het DNS. De Hoge Raad oordeelde dat de omstandigheid dat Holland Nautic "bij het verhandelen van haar radio-ontvangers profiteert van het bestaan van het DNS op zich zelf niet in strijd is met de zorgvuldigheid die Holland Nautic als concurrente van Decca jegens deze in het maatschappelijk verkeer bejaamt, ook niet als ze Decca daardoor nadeel toebrengt". [...] "enkel het gevolg van de wijze waarop zij haar bedrijf heeft ingericht (i.e. signalen uitzenden die behoren tot het publiek domein) is op zich zelf wettigt niet een ander te verbieden om soortgelijke toestellen te verkopen tegen een lagere prijs: "een ieder draagt het risico van de wijze waarop hij zijn bedrijf heeft ingericht."¹³

2.5 Conclusie

Op basis van bovenstaande moeten we concluderen dat de producent van geografische overheidsinformatie lang niet altijd gebruik kan maken van intellectuele eigendomsrechten of van de 'ongeoorloofde mededingingsdoctrine' om 'zijn' informatie te beschermen. Indien RWS het auteursrecht of databankenrecht op haar data wil en kan voorbehouden, dan dient RWS deze rechten ook voor te behouden om deze rechten uit te kunnen oefenen.

De beleidsvrijheid die RWS op dit moment heeft is ten eerste om het auteursrecht of databankenrecht voor te behouden. Als RWS besluit deze rechten niet voor te behouden dan kan men dit expliciet maken door bij de publicatie van RWS informatie dan wel bij de levering ervan gebruik te maken van het Publieke Domain Mark van Creative Commons (zie verder hoofdstuk 10).

Indien RWS kiest om wel de intellectuele eigendomsrechten voor te behouden volgt een tweede keuze. RWS kan er dan voor kiezen om daarnaast deze rechten actief, passief of helemaal niet uit te oefenen. Indien RWS kiest voor de laatste optie, kan worden aangesloten bij het open data beleid van EL&I en BZK gebruikmakend van een CC0 licentie (zie verder hoofdstuk 10).

¹² HR 27 juni 1986, *NJ* 1987, 191.

¹³ Interessant is dat enkele jaren later de Europese Commissie oordeelde dat het coderen van het DNS signaal in strijd was met artikel 86 van het Europees verdrag: zie (89/113/EEC: Commission Decision of 21 December 1988 relating to a proceeding under Articles 85 and 86 of the EEC Treaty (IV/30.979 and 31.394, Decca Navigator System)

3 Verplichtingen van data producenten

Publieke geo-informatie wordt veelal voor een tweetal doeleinden ingewonnen. In de eerste plaats vanuit het belang van het rechtsverkeer in vastgoed; in de tweede plaats ten behoeve van interne werkprocessen bij de overheid. Al snel speelt dan de vraag of deze informatie voor iedereen toegankelijk en openbaar is. Voor de openbare registers en het kadaster is dat in de Kadasterwet geregeld. Voor CBS data in de Wet op het Centraal Bureau voor Statistiek en de Wet op het KNMI voor het KNMI. Het uitgangspunt is volledige openbaarheid.

Voor Rijkswaterstaat bestaat geen bijzonder kader. De algemene kaders voor overheidsinformatie zijn van toepassing. Deze algemene kaders zijn voor de toegang en hergebruik van overheidsinformatie de Wet openbaarheid van bestuur, de Wet Milieubeheer (met name hoofdstuk 19) en de Implementatiewet EG-richtlijn infrastructuur voor ruimtelijke informatie (INSPIRE-wet). Zowel de hergebruikregeling uit de Wet openbaarheid van bestuur als hoofdstuk 19 van de Wet Milieubeheer en de INSPIRE-wet vinden hun basis in Europese richtlijnen (resp. richtlijn 2003/98/EC; 2003/4/EC; 2007/2/EC).

Naast de algemene kaders kunnen er specifiek op het waterdomein toegesneden kaders bestaan. Deze zullen in het derde deel van dit rapport worden behandeld.

3.1 Wet openbaarheid van bestuur (Wob)

3.1.1 Algemeen

Het doel van de Wob is allereerst de burgers meer bij de democratische besluitvorming te betrekken. De Wob is primair gericht op controle op een goede en democratische bestuursvoering (zie Daalder 2005, p. 99). Dit betreft dan de toegang tot overheidsinformatie. Als gevolg van de implementatie van twee Europese richtlijnen is er in de Wob een speciaal toegankelijkheidsregime voor milieu-informatie ingevoegd. Verder is het oorspronkelijke doel van controle op een goede en democratische bestuursvoering in 2006 verbreed met de inbedding van de richtlijn hergebruik overheidsinformatie als nieuw hoofdstuk V-a. Omdat de Wob hiermee in feite in drie delen uiteen valt zal in deze paragraaf de 'traditionele' Wob worden behandeld. Daarna zal worden ingegaan op de toegang tot milieu-informatie (paragraaf 3.2) en het derde deel, het deel van de Wob dat over hergebruik handelt (hoofdstuk V-a) wordt besproken in paragraaf 3.3.

3.1.2 juridische eisen

De 'traditionele' Wob heeft betrekking op informatie neergelegd in documenten over een bestuurlijke aangelegenheid.¹⁴ Onder document wordt verstaan een bij een bestuursorgaan berustend schriftelijk stuk of ander materiaal dat gegevens bevat.¹⁵ Het gaat dus niet alleen om papieren documenten maar ook documenten opgeslagen op andere gegevensdragers zoals harde schijven, memory sticks en CD-ROMs. Een bestuursorgaan draagt er verder zo veel mogelijk zorg voor dat de informatie die het verstrekt, actueel, nauwkeurig en vergelijkbaar is.¹⁶

¹⁴ Art. 3 Wob.

¹⁵ Art. 1 onder a Wob.

¹⁶ Art. 2 lid 2 Wob.

De Wob kan door een ieder worden ingeroepen om toegang te krijgen tot documenten die een bestuurlijke aangelegenheid betreffen. Het begrip bestuurlijke aangelegenheid dient ruim te worden uitgelegd. Ook bijvoorbeeld de gegevens die men nodig heeft voor de vervaardiging van een stadsplattegrond kunnen onder het openbaarheidsregime van de Wob vallen¹⁷. Uitgangspunt van de Wob is dat een verzoek om informatie, neergelegd in documenten over een bestuurlijke gelegenheid, in beginsel moet worden ingewilligd.¹⁸ Verzoeker dient voldoende nauwkeurig aan te geven welke bestuurlijke aangelegenheid het betreft.¹⁹ Bestuursorganen dienen het publiek behulpzaam te zijn bij het verkrijgen van toegang tot informatie, zoals het aanbieden van hulp bij te algemeen geformuleerde verzoeken.²⁰ De verzoeker hoeft niet aan te geven waar hij de informatie voor nodig heeft of wil gaan gebruiken.²¹ Ook heeft het bestuursorgaan de verplichting om het publiek behulpzaam te zijn bij het verkrijgen van toegang tot informatie, zoals het aanbieden van hulp bij te algemeen geformuleerde verzoeken.²² Daarnaast moet een bestuursorgaan uit eigen beweging informatie verstrekken over beleid, voorbereiding en uitvoering daarvan voor zover dat in belang is van 'een goede en democratische bestuursvoering'.

3.1.3 financiële eisen voor verstrekking

Het uitgangspunt bij de berekening van de vergoeding die voor een traditioneel (art. 3) Wob-verzoek door overheidsorganen behorend tot de centrale overheid in rekening worden gebracht, is dat deze maximaal de verstrekkingkosten mag belopen.²³ Deze zijn voor uittreksels van een document en samenvattingen gemaximaliseerd tot € 2,25 per pagina van het uittreksel of samenvatting.²⁴ Voor elektronische kopieën bedraagt de vergoeding niet meer dan de kostprijs.²⁵

De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft aangekondigd een voorstel te doen voor een eenduidige regeling in de Wob waarin voor alle bestuursorganen (centraal en decentraal) wordt vastgelegd dat alleen de kosten voor reproductie en levering (marginale verstrekkingkosten) in rekening kunnen worden gebracht²⁶.

3.1.4 technische eisen

Informatie met betrekking tot de documenten die de verlangde informatie bevatten kunnen worden verstrekt door een kopie ervan te geven of de letterlijke inhoud ervan in een andere vorm te verstrekken, kennisneming toe te staan, een uittreksel of een samenvatting van de inhoud te geven, of inlichtingen uit de informatie te verschaffen.²⁷ Een andere vorm kan bijvoorbeeld digitaal zijn.

De Wob bepaalt voor informatie op verzoek dat deze verstrekt moet worden in de vorm die de aanvrager verzoekt, tenzij dat in die vorm niet redelijkerwijs kan, of de informatie reeds in een andere,

¹⁷ ARRS, 23 mei 1986.

¹⁸ Art. 3 lid 5 Wob.

¹⁹ Artt. 3 lid 2 en lid 4 Wob.

²⁰ Art. 3 lid 4 Wob.

²¹ Art. 3 lid 3 Wob.

²² Art. 3 lid 4 Wob.

²³ Zie art. 12 Wet openbaarheid van bestuur en Besluit tarieven openbaarheid van bestuur o.a. art. 2 lid 3; van Eechoud 1998, 47; Tweede Kamer 1988-1989 en Tweede Kamer 1989-1990.

²⁴ Art. 3 lid 2 Besluit tarieven openbaarheid van bestuur.

²⁵ Art. 2 lid 3 Besluit tarieven openbaarheid van bestuur.

²⁶ Kamerbrief Hergebruik en Open Data: naar betere vindbaarheid en herbruikbaarheid van overheidsinformatie, Kamerstukken II 2010/11, 32 802, nr. 2, p.12.

²⁷ Art. 7 lid 1 Wob.

voor de verzoeker gemakkelijk toegankelijke vorm voor het publiek beschikbaar is.²⁸ Dit laatste is bijvoorbeeld het geval indien de informatie beschikbaar is in een openbaar register.

De Wob laat geen ruimte voor de weigering de gevraagde informatie, tegen de verstrekking waarvan op zichzelf geen bezwaar bestaat, in een bepaalde vorm beschikbaar te stellen omdat daardoor andere door de Wob beschermde belangen in gevaar komen (Daalder 2005, p. 251). Zo zou het kunnen zijn dat met het sturen van de verzochte informatie ook andere informatie wordt geleverd omdat beide gegevens technisch niet van elkaar kunnen worden gescheiden (Daalder 2005, p.252).

Als de uitzonderingsgronden en de beperkingen van de Wob zich niet tegen het verstrekken van de gevraagde informatie verzetten, mag aan de verzoeker de keuze voor de wijze van informatieverstrekking alleen worden tegengeworpen als de vlotte voortgang van de werkzaamheden zich daar tegen verzet (Daalder 2005, p. 252). Het is niet aannemelijk dat de vlotte voortgang van de werkzaamheden bij RWS zich verzet tegen de schriftelijke beschikbaarstelling van de geo-data, bijvoorbeeld in de vorm van een kaart. Ook als het niet mogelijk blijkt of het niet eenvoudig is om volledige bestanden via internet beschikbaar te stellen, zullen CDROM, externe harde schijven en andere media gebruikt moeten worden. Voorkomende situatie is bijvoorbeeld een verzoek om zeer omvangrijke data-sets.

3.1.5 organisatorische eisen

Termijn van antwoord op een verzoek

De Wob bepaalt dat het bestuursorgaan op het verzoek om informatie zo spoedig mogelijk, doch uiterlijk binnen vier weken na de dag waarop het verzoek is ontvangen, moet beslissen. Het bestuursorgaan kan de beslissing voor ten hoogste vier weken verdagen.²⁹

In het geval dat een bestuursorgaan een beschikking geeft waartegen een belanghebbende die de beschikking niet heeft aangevraagd naar verwachting bedenkingen zal hebben, wordt die belanghebbende in de gelegenheid gesteld zijn zienswijze naar voren te brengen [...]. De beslissing om de informatie te verstrekken zal dan worden opgeschort tot de dag waarop de belanghebbende(n) een zienswijze naar voren hebben gebracht of de daarvoor gestelde termijn ongebruikt is verstreken.³⁰ Na het verstrijken van de opschortingstermijn moet zo spoedig mogelijk aan de verzoeker worden medegedeeld wanneer er een beslissing wordt genomen.³¹

Voor milieu-informatie is er een afwijkend regime.³² Dit wordt in paragraaf 3.2 van dit rapport behandeld.

Actieve openbaarheid

Onder actieve openbaarheid wordt verstaan de verstrekking uit eigen beweging. Bij informatieverstrekking uit eigen beweging heeft het betrokken overheidsorgaan een zekere discretionaire bevoegdheid. Informatieverstrekking vindt plaats zodra dat in het belang is van een goede en democratische bestuurvoering.³³ In dit geval bepaalt het betrokken overheidsorgaan of van een dergelijk belang sprake is. De actieve openbaarheid is op grond van de Wob niet voor de rechter af te dwingen (Van Eechoud en Kabel, 1998, p. 44).

²⁸ Art. 7 lid 2 Wob.

²⁹ Art. 6 Wob.

³⁰ Art. 6 lid 3 Wob.

³¹ Art. 6.4 Wob

³² Zie art. 6 lid 6 Wob.

³³ Art. 8 lid 2 Wob.

3.1.6 Resumerend

Wob	Van toepassing?	Bindend of vrijblijvend? (Wet of beleid)	Relevante artikelen
Juridische eisen			
Recht op toegang?	Ja		3 lid 5
Recht op hergebruik?	Nee		
Beperking in toegang?			
Intellectuele eigendom	Nee	Bindend	Inwilliging Wob-verzoek is niet gelijk aan openbaarmaking in de zin van Auteurs-/databankenwet
Gebruiksvoorwaarden	Mogelijk		
Privacy	Mogelijk		Art. 10 lid 2 sub e/art 10 lid 1 sub d
Bescherming van het milieu	Mogelijk		Art. 10 lid 7 sub a
Overig	Mogelijk		Art. 10, art. 11
Financiële eisen			
	Ja	Bindend	Max. verstrekingskosten; Art. 12 Wob => Besluit tarieven
Technische eisen			
Formaat	Ja		Voorkeur verzoeker (indien redelijkerwijs eraan kan worden voldaan) (art. 7 lid 2)
Metadata	Nee		
Wijze van verstrekking (via bepaalde diensten)	Ja		Art. 7 lid 1: kopie document of kopie letterlijke inhoud
Wanneer kan er geleverd worden? (validatie-eisen?)	Mogelijk		Afweging noodzakelijk met onevenredige benadeling derden (Art. 10 lid 2 onder g)
Organisatorische eisen			
Termijn waarbinnen gereageerd moet worden	Ja	Bindend	Uiterlijk 4 weken na verzoek, art. 6 Wob
Publicatie in een portaal	Nee		
Verplichte levering aan bepaalde gebruikers?	Nee		

Binnen het bovenstaande overzicht kan RWS ervoor kiezen om in het belang van een goede en democratische bestuursvoering uit eigen beweging informatie te verstrekken.³⁴ Dit zou een actieve invulling van de verplichtingen die uit de Wob voortvloeien betekenen en is consistent met het beoogde open data beleid van het huidige kabinet (zie verder hoofdstuk 10). Hier kan ook worden gedacht aan publicatie van RWS data in het nationale open data portaal www.data.overheid.nl.

3.2 Toegang tot milieu-informatie

De Wet Milieubeheer (Wm) is de belangrijkste milieuwet en bepaalt welke wettelijke instrumenten kunnen worden ingezet om het milieu te beschermen. In de Wm staan bepalingen gerelateerd aan milieu-adviesorganen, de verschillende soorten milieuplannen, kwaliteitseisen, een kader voor milieuvergunningen, maatregelen voor afvalstoffen, etc. Hoofdstuk 19 van de Wm betreft de openbaarheid van milieu-informatie. Hoofdstuk 19 is ingevoerd naar aanleiding van de implementatie van het Verdrag van Aarhus en een aantal Europese richtlijnen en verordeningen.

Toegang tot milieu-informatie wordt verkregen via de Wet openbaarheid van bestuur. De Wob kent, naast het algemene openbaarheidsregime die van toepassing is op milieu-informatie, op sommige punten afwijkende bepalingen voor milieu-informatie. Dit is het directe gevolg van de implementatie van de Europese richtlijnen 2003/4/EG³⁵ en 2003/35/EG³⁶. In 2004 en 2005 zijn deze richtlijnen in Nederlandse wetgeving geïmplementeerd als de Uitvoeringswet Verdrag van Aarhus en de Implementatiewet EG-richtlijnen eerste en tweede pijler Verdrag van Aarhus (resp. de Uitvoeringswet³⁷ en de Implementatiewet³⁸). De wetwijzingen betreffen een wijziging van de Wet milieubeheer (Wm), de Wob, de Archiefwet van 1995 en enkele wijzigingen van algemene maatregelen van bestuur zoals het Inrichtingen- en vergunningenbesluit milieubeheer en het Besluit milieu-effectrapportage 1994.

Milieu-informatie kent een ruimhartiger openbaarheidsregime dan andere overheidsinformatie. Zo zijn de milieu-informatie bepalingen in de Wob ook van toepassing op bestuursorganen die onder bijzondere openbaarheidsregimes vallen zoals bijvoorbeeld het KNMI (Wet op het KNMI) of het Kadaster (Kadasterwet). En een aantal uitzonderingsgronden voor overheidsinformatie zijn niet van toepassing op milieu-informatie.

Scope

In de Wob³⁹ wordt verwezen naar de definitie van milieu-informatie in de Wet Milieubeheer. Middels de Uitvoeringswet en de Implementatiewet is de definitie van milieu-informatie verruimd. Deze luidt thans:

³⁴ Art. 8 lid 2 Wob.

³⁵ Richtlijn 2003/4/EG van het Europese Parlement en de Raad van 28 januari 2003 inzake de toegang van het publiek tot milieu-informatie en tot intrekking van Richtlijn 90/313/EEG van de Raad, PbEU 2003 L41/26.

³⁶ Richtlijn 2003/35/EG van het Europees Parlement en de Raad van 26 mei 2003, tot voorziening in inspraak van het publiek in de opstelling van bepaalde plannen en programma's betreffende het milieu en, met betrekking tot inspraak van het publiek en toegang tot de rechter, tot wijziging van de Richtlijn 85/337/EEG en 96/61/EG van de Raad, PbEU L156/17.

³⁷ Wet van 30 september 2004 tot wijziging van de Wet milieubeheer, de Wet openbaarheid van bestuur en enige andere wetten, Stb. 2004, 519.

³⁸ Wet van 23 juni 2005, houdende wijziging van de Wet Milieubeheer, de Wet openbaarheid van bestuur en de Archiefwet 1995 ten behoeve van de implementatie van richtlijn 2003/4/EG en van richtlijn 2003/35/EG, Stb. 2005, 341.

³⁹ Art. 1 sub 9 Wob.

Artikel 19.1a Wm

1. In dit hoofdstuk en de daarop berustende bepalingen wordt verstaan onder milieu-informatie: alle informatie, neergelegd in documenten, over:
 - a. de toestand van elementen van het milieu, zoals lucht en atmosfeer, water, bodem, land, landschap en natuurgebieden met inbegrip van vochtige biotopen, kust- en zeegebieden, biologische diversiteit en haar componenten, met inbegrip van genetisch gemodificeerde organismen, en de interactie tussen deze elementen;
 - b. factoren, zoals stoffen, energie, geluid, straling of afval, met inbegrip van radioactief afval, emissies, lozingen en ander vrijkomen van stoffen in het milieu die de onder a bedoelde elementen van het milieu aantasten of waarschijnlijk aantasten;
 - c. maatregelen, met inbegrip van bestuurlijke maatregelen, zoals beleidsmaatregelen, wetgeving, plannen, programma's, milieuakkoorden en activiteiten die op de onder a en b bedoelde elementen en factoren van het milieu een uitwerking hebben of kunnen hebben, alsmede maatregelen of activiteiten ter bescherming van die elementen;
 - d. verslagen over de toepassing van de milieuwetgeving;
 - e. kosten-baten- en andere economische analyses en veronderstellingen die worden gebruikt in het kader van de onder c bedoelde maatregelen en activiteiten;
 - f. de toestand van de gezondheid en veiligheid van de mens, met inbegrip van de verontreiniging van de voedselketen, indien van toepassing, de levensomstandigheden van de mens, waardevolle cultuurgebieden en bouwwerken, voorzover zij worden of kunnen worden aangetast door de onder a bedoelde toestand van elementen van het milieu of, via deze elementen, door de onder b en c bedoelde factoren, maatregelen of activiteiten.

De vraag wat wel en wat niet onder het begrip milieu-informatie valt, is al verschillende malen getoetst door de Nederlandse rechter. Het zou te ver gaan in dit rapport om een uitputtende lijst van de rechtszaken te geven. Het belangrijkste is dat documenten, in de breedste zin, die betrekking hebben op activiteiten die gevolgen kunnen hebben op of kunnen leiden tot verstoring van het leefmilieu tot milieu-informatie behoren. Volgens de rechtbank van Groningen is er in de parlementaire geschiedenis geen aanknopingspunten te vinden voor de interpretatie van art. 19.1a Wm die verder gaat dan deze bepaling luidt⁴⁰.

3.2.1 Juridische eisen

Toegang tot milieu-informatie wordt verkregen via een Wob-verzoek. Ten opzichte van gewone overheidsinformatie kent milieu-informatie een aantal aanvullende eisen.

Zo is er voor milieu-informatie zijnde factoren, zoals stoffen, energie, geluid, straling of afval, met inbegrip van radioactief afval, emissies, lozingen en ander vrijkomen van stoffen in het milieu die [...]het milieu aantasten of waarschijnlijk aantasten, de verplichting om ook informatie te verstrekken over de meetmethodes die zijn gebruikt voor het samenstellen van de informatie, indien deze informatie voorhanden is.⁴¹

De Wm stelt tevens voor de actieve openbaarmaking aanvullende eisen in de Wet Milieubeheer. Zo is er bijvoorbeeld een specifieke bevoegdheid voor burgermeesters en wethouders in gevallen waar er een onmiddellijke bedreiging is voor de gezondheid van personen.⁴² In die gevallen wordt milieu-informatie terstond verstrekt aan de personen die getroffen kunnen worden.

⁴⁰ Rechtbank van Groningen 6 mei 2008, AWB 07/610 en 611 (North Refinery / minister VROM)

⁴¹ Art. 7 lid 3 Wob.

⁴² Art. 19 lid 2 Wm.

Milieu-informatie en uitzonderingsgronden Wob

Een verzoek om openbaarmaking van informatie wordt in alle gevallen gebaseerd op de Wob. Dat betekent dat het in art. 10 van de Wob opgenomen toetsingskader voor milieu-informatie terugtreedt indien sprake is van een bijzondere wettelijke regeling die een uitputtend kader bevat voor openbaarheid van milieu-informatie.⁴³

De absolute uitzonderingsgrond 'bedrijfs- en fabricagegegevens'⁴⁴ voor gewone overheidsinformatie is voor milieu-informatie een relatieve uitzonderingsgrond: het belang van openbaarmaking moet worden afgewogen tegen het belang van de vertrouwelijkheid van deze gegevens.⁴⁵

Hetzelfde geldt indien persoonlijke beleidsopvattingen milieu-informatie betreffen. Dan zal het belang van bescherming van de persoonlijke beleidsopvattingen moeten worden afgewogen tegen het belang van openbaarmaking.⁴⁶ Informatie over persoonlijke beleidsopvattingen kan worden verstrekt in niet tot personen te herleiden vorm.⁴⁷

De uitzonderingsgrond "economische of financiële belangen van de overheid"⁴⁸ is voor milieu-informatie slechts van toepassing op het verstrekken van milieu-informatie voor zover deze handelingen betreft met een vertrouwelijk karakter.⁴⁹

De uitzonderingsgrond "het voorkomen van onevenredige beoordeling of benadeling"⁵⁰ is niet van toepassing op het verstrekken van milieu-informatie.⁵¹

Milieu-informatie wordt niet verstrekt indien het belang van openbaarmaking niet opweegt tegen het belang van "de bescherming van het milieu waarop deze informatie betrekking heeft" of het belang van "de beveiliging van bedrijven en het voorkomen van sabotage".⁵²

Emissiegegevens

Op milieu-informatie met betrekking op emissies in het milieu zijn de uitzonderingsgronden 'bedrijfs- en fabricage gegevens'⁵³, en bijzondere persoonsgegevens⁵⁴ niet van toepassing.⁵⁵

Wat betreft de reikwijdte van de uitzonderingsgronden in de Richtlijn 2003/4/EG bepaalde het Europese Hof van Justitie in 2009⁵⁶ dat de uitzonderingsgronden van Richtlijn 2003/4/EG niet mogen worden gebruikt om de openbaarheid van informatie in te perken die op grond van een andere richtlijn (i.c. Richtlijn 2001/18⁵⁷) openbaar is. In dit specifieke geval betrof het de openbaarmaking van de locatie van genetisch gemodificeerde gewassen.

⁴³ Memorie van Toelichting, Wet uitvoering Verdrag van Aarhus, TK 2002/03, 28 835 nr.3 p.9

⁴⁴ Art. 10 lid 1 sub c Wob.

⁴⁵ Art. 10 lid 4 tweede volzin Wob

⁴⁶ Art. 11 lid 4 Wob.

⁴⁷ Art. 11.4 tweede volzin Wob; art. 19.3 Wm

⁴⁸ Art. 10 lid 2 sub b Wob.

⁴⁹ Art. 10 lid 5 Wob

⁵⁰ Art. 10 lid 2 sub g Wob.

⁵¹ Art. 10 lid 6 Wob

⁵² Art. 10 lid 7 Wob

⁵³ Art. 10 lid 1 sub c Wob.

⁵⁴ Art. 10 lid 1 sub d Wob.

⁵⁵ Art. 10 lid 4 eerste volzin Wob

⁵⁶ HvJEG 17 februari 2009, zaak C-552/07, Cummune de Sausheim tegen Pierre Azelvandre.

⁵⁷ Richtlijn 2001/18/EG van het Europees Parlement en de Raad van 12 maart 2001 inzake de doelbewuste introductie van genetisch gemodificeerde organismen in het milieu en tot intrekking van Richtlijn 90/220/EEG van de Raad [Zie wijzigingsbesluit(en)]. Deze richtlijn heeft voornamelijk tot doel om de vergunningsprocedures voor de doelbewuste introductie en het in de handel brengen van genetisch gemodificeerd organismen effectiever en transparanter te maken.

Onvoltooid documenten

Niet alle uitzonderinggronden die in de Richtlijn 2003/4/EG stonden, zijn geïmplementeerd. Zo is de uitzondering van onvoltooid materiaal of onvoltooid documenten of gegevens⁵⁸ niet overgenomen. In de Memorie van Toelichting wordt als reden gegeven dat, gelet op deze uitzonderingsgrond, de in de Wob bestaande bepaling inzake het belang, dat de geadresseerde erbij heeft om als eerste kennis te kunnen nemen van informatie⁵⁹, gehandhaafd is (TK 2002/3, 28 835 nr.3 p.16). Die bepaling dekt echter niet het begrip "onvoltooid materiaal of onvoltooid gegevens". Deze omissie in de Wob kan problematisch zijn wanneer er een verzoek voor ongevalideerde data wordt ingediend. Daar "onvoltooid materiaal of onvoltooid gegevens" niet als grond wordt genoemd kan zo'n verzoek alleen worden geweigerd indien een van de bestaande uitzonderingsgronden daar aanleiding toe geeft. Hoofdstuk 4.2 gaat hier verder op in.

Termijnen

Voor de verstrekkingstermijn van gegevens geldt hetzelfde regime als voor de Wob, zoals neergelegd in artt. 6 lid 1 en lid 2. De gegevens moeten uiterlijk binnen vier weken gerekend vanaf de dag na die waarop het verzoek is ontvangen, verstrekt worden. Deze beslissing kan eventueel met nog eens vier weken worden verdaagd. Van de verdaaging wordt voor de afloop van de eerste termijn schriftelijk gemotiveerd mededeling gedaan aan de verzoeker. Voor zover het verzoek betrekking heeft op het verstrekken van milieu-informatie:

- a. bedraagt de uiterste beslistermijn twee weken indien het bestuursorgaan voornemens is de milieu-informatie te verstrekken terwijl naar verwachting een belanghebbende daar bezwaar tegen heeft;
- b. kan de beslissing slechts worden verdaagd, indien de omvang of de gecompliceerdheid van de milieu-informatie een verlenging rechtvaardigt;
- c. kan een beslissing om informatie te verstrekken niet worden opgeschort wegens verwachte weerstand van belanghebbende(n).

3.2.2 financiële eisen voor verstrekking

De financiële eisen voor verstrekking van milieu-informatie volgt het regime vastgelegd in de Wob. Toegang tot openbare registers of lijsten en het raadplegen van informatie ter plaatse zijn gratis. Of digitaal raadplegen ook als ter plaatse en dus gratis zou moeten gebeuren is onduidelijk (Zie Janssen 2010, zie verder ook INSPIRE regelgeving in hoofdstuk 5 van dit rapport).

Als er vergoedingen worden gevraagd, dan moeten de overheidsinstanties deze vergoedingen en bijbehorende voorwaarden publiceren.⁶⁰

3.2.3 technische eisen

De Wob-eisen gelden ook voor milieu-informatie. Richtlijn 2003/4/EG bepaalt verder dat overheidsinstanties alle redelijke inspanningen leveren om de informatie te bewaren in een formaat dat makkelijk reproduceerbaar en toegankelijk is via elektronische middelen. Informatie verzameld voor de inwerkingtreding van de richtlijn 2003/4/EG hoeft niet in elektronische vorm verstrekt te worden, tenzij deze al elektronisch beschikbaar is.⁶¹

⁵⁸ Art.4 lid 1 onder d Richtlijn 2003/4/EG.

⁵⁹ Art. 10 lid 2 onder f Wob.

⁶⁰ Richtlijn 2003/4/EG art. 5.3

⁶¹ Richtlijn 2003/4/EG art. 7.1 tweede volzin

3.2.4 organisatorische eisen

Richtlijn 2003/4/EG bepaalt dat alle beschikbare milieu-informatie via een register of een modellijst kenbaar moet worden gemaakt aan het publiek. Daarbij kunnen overheden aangeven waar deze informatie zich bevindt en welke informatie al actief wordt verspreid. Ook moeten lidstaten ervoor zorgen dat de informatie geleidelijk beschikbaar komt in voor het publiek toegankelijke elektronische gegevensbanken. Echter, deze bepaling is niet overgenomen in de Nederlandse implementatie. De Memorie van Toelichting geeft als reden hiervoor dat "de ontwikkeling van elektronische databanken wordt gestimuleerd door daarop gericht kabinetsbeleid (Commissie Wallage⁶²) en praktische voorzieningen".⁶³ Volgens INSPIRE-wet art. 8 is er wel een verplichting om milieu-informatie via een register kenbaar te maken (zie verder hoofdstuk 5.2.1 van dit rapport).

3.2.5 Resumerend

Wet Milieubeheer	Van toepassing?	Bindend of vrijblijvend? (Wet of beleid)	Relevante artikelen
Juridische eisen			
Recht op toegang?	Ja, mits ...	Bindend	Art. 10 Wob Art.19.3-19.6 Wm
Recht op hergebruik?	Nee		
Beperking in toegang?			
Intellectuele eigendom	mogelijk		
Gebruiksvoorwaarden	Nee		
Privacy	Ja	Bindend	Art. 10 lid 1 onder d Wob
Bescherming van het milieu	Ja	Bindend	Art. 10 lid 7 sub a Wob
Overig			
Financiële eisen	Registers gratis Max. redelijke vergoeding voor informatie verstrekken	Bindend	Art. 12 Wob
Technische eisen			
Formaat	informatie op verzoek moet zoveel mogelijk in gewenst formaat worden verstrekt.		Art. 7.2 Wob
Metadata	Nee		
Wijze van verstrekking (via bepaalde diensten)	Zoveel mogelijk via computertechnologie		art. 3.2 & 3.46 Awb; hfdstkn 4, 7, 17 Wm; art. 8.1 & 8.41 Wm; art. 9a Natuurbeschermingswet 1998

⁶² Wallage, J., 2001, In dienst van de democratie. Het rapport van de Commissie Toekomst Overheidscommunicatie. SDu Grafisch Bedrijf, Den Haag ISBN 90 1209 329 5 (beschikbaar via: <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/-overheidscommunicatie/documenten-en-publicaties/rapporten/2007/09/20/in-dienst-van-de-democratie-het-rapport-van-de-commissie-toekomst-overheidscommunicatie.html>) [12.09.2011].

⁶³ Memorie van Toelichting, Implementatiewet EG-richtlijnen eerste en tweede pijler Verdrag van Aarhus, TK 2004/05, 29 877, nr. 3 p.20

Wanneer kan er geleverd worden? (validatie-eisen?)	Wanneer de documenten voltooid zijn?		Art. 3 lid 7 Awb
Organisatorische eisen			
Termijn waarbinnen gereageerd moet worden	4 weken na verzoek	Bindend	Art. 6 Wob
Publicatie in een portaal	Nee		
Verplichte levering aan bepaalde gebruikers?	Nee		
Overig	Onderbouwing met gebruikte meetmethodes		Art. 7 lid 3 Wob

3.3 Hergebruikregeling (Hoofdstuk V-a Wet openbaarheid van bestuur)

3.3.1 Algemeen⁶⁴

De Europese richtlijn inzake hergebruik overheidsinformatie (2003/98/EG) heeft als doel om, door harmonisatie van de voorschriften en praktijken in de Europese lidstaten inzake de exploitatie van overheidsinformatie, een interne Europese markt tot stand te brengen die ondernemingen beter in staat stelt om de mogelijkheden van overheidsinformatie te benutten en bij te dragen tot economische groei en het scheppen van werkgelegenheid. De richtlijn beperkt zich tot het hergebruik van reeds beschikbare overheidsinformatie. De richtlijn gaat dus niet over de toegang tot de informatie maar richt zich slechts op informatie die reeds toegankelijk is. Onder toegankelijke informatie verstaat de richtlijn informatie waarvoor openbare lichamen licenties verlenen of informatie die verkocht, verspreid, uitgewisseld of verstrekt wordt (overweging 9 richtlijn hergebruik overheidsinformatie).

De richtlijn heeft als algemeen uitgangspunt om het hergebruik van overheidsinformatie te stimuleren en roept de lidstaten en hun openbare lichamen op alle documenten in hun bezit voor hergebruik beschikbaar te stellen en om informatie zoveel mogelijk langs elektronische weg beschikbaar te maken. In de overwegingen bij de richtlijn wordt het belang van een open toegankelijkheidsregime aangegeven maar de invoering hiervan werd als een te grote stap gezien. Het zogeheten kostendekkende model wordt daarom (nog) toegestaan. De richtlijn besteedt onder meer aandacht aan het stimuleren van het gebruik van open standaarden, en het instellen van een maximumprijs voor overheidsinformatie.

In 2005 werd de Europese richtlijn inzake het hergebruik van overheidsinformatie omgezet in Nederlandse wetgeving. In plaats van een aparte wet hiervoor te maken, is besloten om deze richtlijn in de reeds bestaande Wet openbaarheid van bestuur te implementeren in de vorm van een extra hoofdstuk V-a. Deze wijziging is vanaf 20 januari 2006 van kracht.

3.3.2 juridische eisen

In artikel 1 Wob wordt hergebruik gedefinieerd als:

“Het gebruik van informatie die openbaar is op grond van deze of een andere wet en die is neergelegd in documenten berustend bij een overheidsorgaan, voor andere doeleinden dan het oorspronkelijk doel binnen de publieke taak waarvoor de informatie is geproduceerd”.

⁶⁴ M.M.M. van Eechoud, 2008, Het hergebruik regime voor overheidsinformatie in de Wob, een tussenstand, Mediaforum 2008-1, 2-10.

De nieuwe Wob heeft voor wat betreft hergebruik betrekking op alle informatie die bij een overheidsorgaan berust.⁶⁵ Hergebruik heeft dus ook betrekking op informatie die geen 'bestuurlijke aangelegenheid' betreft en die onder een specifiek openbaarheidsregime valt, zoals bijvoorbeeld de kadastrale informatie.

Echter dat een gehele database op basis van de Wob openbaar is wil niet zeggen dat er zondermeer door anderen of voor andere doeleinden gebruik van mag worden gemaakt (hergebruik). Vaak moet er bijvoorbeeld rekening worden gehouden met intellectueel eigendom van de producent.

Verder wordt in het nieuwe hoofdstuk V-a gesteld dat informatie in de zin van de Auteurswet of in de zin van de Databankenwet en waarvan een overheidsorgaan niet de producent of rechtverkrijgende is, niet onder de bepalingen van hergebruik valt.⁶⁶ Dus gegevens van derden waar de overheid een gebruiksrecht voor heeft verkregen vallen niet onder de hergebruiksregeling.

Voorwaarden aan hergebruik

De richtlijn stelt dat de voorwaarden voor het hergebruik van documenten niet discriminerend mogen zijn voor vergelijkbare categorieën van hergebruik.⁶⁷ Dit belet niet dat voor commercieel en niet commercieel hergebruik een verschillende tarifiering kan worden gehanteerd (overweging 19). Het hergebruik van documenten moet verder openstaan voor alle potentiële marktdeelnemers, zelfs indien één of meer marktdeelnemers reeds op deze documenten gebaseerde producten met toegevoegde waarde exploiteren.⁶⁸ Contracten of andere overeenkomsten tussen het openbare lichaam dat deze documenten in bezit heeft en derden mogen in principe geen exclusiviteitsrechten bevatten.⁶⁹

Als de informatie door een openbaar lichaam wordt hergebruikt als basismateriaal voor commerciële activiteiten van dat openbare lichaam die buiten de publieke taak vallen, zijn op de verstrekking van documenten voor deze activiteiten dezelfde vergoedingen en andere voorwaarden van toepassing als voor andere vergelijkbare gebruikers.⁷⁰

In Nederland is bovenstaande eis verwerkt als "De voorwaarden voor hergebruik zijn voor vergelijkbare categorieën van hergebruik gelijk".⁷¹ In de praktijk kunnen verschillende categorieën van hergebruik echter mogelijk lastig te onderscheiden zijn (zie bijvoorbeeld Janssen 2010; Welle Donker et al. 2010 over het onderscheid tussen hergebruik voor commerciële en niet commerciële doelen). De voorwaarde houdt wel in dat afspraken die in samenwerkingsverbanden worden gemaakt mogelijk ook van toepassing moeten zijn op vergelijkbare categorieën van hergebruik van de binnen de samenwerkingsovereenkomst vallende data.

Overigens hoeft een ieder die een verzoek indient voor hergebruik, niet aan te geven met welk belang hij of zij die informatie wenst te hergebruiken.^{72 73}

Voor hergebruik wordt een niet-exclusief gebruikersrecht verleend, tenzij dat noodzakelijk is voor het verlenen van een dienst van algemeen belang.⁷⁴

⁶⁵ Memorie van Toelichting, 2005, Tweede Kamer 30 188 nr. 3, p. 11

⁶⁶ Art. 11a lid 1a Wob.

⁶⁷ Art. 10 lid 1 Richtlijn hergebruik overheidsinformatie.

⁶⁸ Art. 11 Lid 1, eerste zinsnede Richtlijn hergebruik overheidsinformatie.

⁶⁹ Art. 11 Richtlijn hergebruik overheidsinformatie.

⁷⁰ Art. 10 lid 2 Richtlijn hergebruik overheidsinformatie.

⁷¹ Art. 11f Wob.

⁷² Art. 11b lid 3 Wob.

⁷³ Deze bepaling staat op gespannen voet met art. 11f van de Wob die het mogelijk maakt voorwaarden aan hergebruik op te leggen (zie ook Van Eechoud 2008).

⁷⁴ Art. 11g lid 1 Wob. Zie verder hoofdstuk 6 van dit rapport over Dienst van algemeen belang.

3.3.3 financiële eisen voor verstrekking

Als er een beroep wordt gedaan op de hergebruiksregeling dan mogen de totale inkomsten uit het verstrekken van informatie niet hoger zijn dan de kosten van verzameling, productie, vermenigvuldiging en verspreiding, vermeerderd met een redelijk rendement op investeringen.⁷⁵

Het huidige beleid is echter dat centrale overheden ook voor hergebruikverzoeken maximaal de marginale verstrekingskosten rekenen (zie ook hoofdstuk 10 Nationale beleidskaders).

3.3.4 technische eisen

In de richtlijn hergebruik overheidsinformatie wordt aangegeven dat, om het hergebruik te bevorderen, het belangrijk is dat openbare lichamen hun documenten beschikbaar stellen in een formaat dat, voor zover mogelijk en passend, niet gebonden is aan specifieke software: zogeheten open formaten. Het openbare lichaam heeft echter niet de verplichting om de informatie te converteren naar een open formaat.

Wel is RWS gehouden om voor hergebruik beschikbare documenten zoveel mogelijk langs elektronische weg beschikbaar te stellen.⁷⁶ Voor de actieve openbaarmaking kan RWS kan volstaan met verstrekking van geo-data via internet.

3.3.5 organisatorische eisen

Termijn van antwoord op een verzoek

De Wob bepaalt dat het bestuursorgaan op het verzoek om informatie zo spoedig mogelijk, doch uiterlijk binnen vier weken na de dag waarop het verzoek is ontvangen, beslist. Het bestuursorgaan kan de beslissing voor ten hoogste vier weken verdagen.⁷⁷

Voor milieu-informatie is er een afwijkend regime.⁷⁸ Dit is in paragraaf 3.2 behandeld.

3.3.6 Overige relevante eisen

Transparante gebruiksvoorwaarden on-line

De mate van hergebruik zal worden bevorderd door transparantie van gebruiksvoorwaarden: duidelijke en goed toegankelijke voorwaarden. De richtlijn hergebruik overheidsinformatie bepaalt dat⁷⁹ de voorwaarden en standaardvergoedingen voor het hergebruik van overheidsinformatie vooraf worden vastgesteld en bekendgemaakt, indien mogelijk langs elektronische weg.⁸⁰ Eenzelfde bepaling geldt voor het gebruik van licenties.⁸¹ Indien licenties gebruikt worden, zorgen de lidstaten ervoor dat standaardlicenties het hergebruik van overheidsdocumenten, die aan specifieke licentiaanvragen kunnen worden aangepast, in digitaal formaat beschikbaar zijn en elektronisch kunnen worden verwerkt.⁸² De lidstaten moeten alle openbare lichamen ertoe aansporen gebruik te maken van de standaardlicenties. Verder moeten de openbare lichamen ervoor zorgen dat indieners van verzoeken om hergebruik op de hoogte worden gesteld van de middelen van beroep die tegen besluiten of handelingen die hen betreffen, kunnen worden ingesteld.⁸³

⁷⁵ Art. 11h lid 1 Wob.

⁷⁶ Art. 11d Wob; zie ook Tweede Kamer, 2005, 30188 nr. 3.

⁷⁷ Art. 6 Wob.

⁷⁸ Zie art. 6 lid 6 Wob.

⁷⁹ Let op: deze passage is niet in de nieuwe Wet openbaarheid van bestuur opgenomen!

⁸⁰ Art. 7 Richtlijn hergebruik overheidsinformatie.

⁸¹ Art. 8 Richtlijn hergebruik overheidsinformatie.

⁸² Art. 8 lid 2 Richtlijn hergebruik overheidsinformatie.

⁸³ Art. 9 Richtlijn hergebruik overheidsinformatie.

Deze bepalingen zijn niet in de Wob opgenomen maar zijn deels via afspraken tussen overheden uitvoering aan gegeven (Van Eechoud 2008, p. 7). Het toepassen van de webrichtlijnen zoals afgesproken in de beleidslijn Nederland open in verbinding is hier een voorbeeld van.

3.3.7 Resumerend

Wob (Hoofdstuk V-a)	Van toepassing?	Bindend of vrijblijvend? (Wet of beleid)	Relevante artikelen
Juridische eisen			
Recht op toegang?	Nee		
Recht op hergebruik?	Nee	'Vrijblijvend'	
Beperking in toegang?			
Intellectuele eigendom	Mogelijk		
Gebruiksvoorwaarden	Mogelijk		
Privacy	Mogelijk		
Bescherming van het milieu	Mogelijk		
Overig	Mogelijk		
Financiële eisen			
	Ja	Bindend	Max. gesteld (art. 11h(1))
Technische eisen			
Formaat	Ja	Vrijblijvend	Open tenzij (overweging richtlijn hergebruik)
Metadata	Nee		
Wijze van verstrekking (via bepaalde diensten)	Ja	'Vrijblijvend'	Zoveel mogelijk langs elektronische weg (art. 11d)
Wanneer kan er geleverd worden? (validatie-eisen?)	Nee		
Organisatorische eisen			
Termijn waarbinnen gereageerd moet worden	Ja	Bindend	Uiterlijk 4 weken na verzoek; art. 6
Publicatie in een portaal	Nee		
Verplichte levering aan bepaalde gebruikers?	Nee		
Overig			

Ondanks dat het recht op hergebruik niet eenvoudig op basis van hoofdstuk V-a van de Wob kan worden geëist, kan RWS ervoor kiezen om een verzoek om hergebruik van haar gegevens altijd te honoreren indien deze gegevens ook hadden moeten verstrekt als er een 'traditioneel' (art. 3) Wob-verzoek was gedaan.

De voorwaarden die RWS aan het hergebruik kan stellen zijn in principe slechts wettelijk beperkt tot de eis dat deze voor vergelijkbare categorieën van hergebruik gelijk zijn. Ook kan RWS voor het her-

gebruik een vergoeding vragen. Conform het open data beleid van het kabinet⁸⁴, zou RWS ervoor kunnen kiezen om geen voorwaarden aan het hergebruik te stellen en zoveel mogelijk informatie gratis te verstrekken of tegen ten hoogste de marginale verstrekkingskosten.

3.4 Wob en Intellectueel eigendomsrecht

De Wob en intellectueel eigendom zoals vastgelegd in de Auteurswet en de Databankenwet zijn twee regimes die naast elkaar bestaan waarbij de een niet boven de ander gaat (Commissie Auteursrecht/Wob 1999 o.v.v. Dommering; cf. Van Eechoud 2005). Dat houdt in dat op informatie die op grond van een publiekrechtelijke verplichting uit de Wob moet worden verstrekt, tegelijkertijd ook auteursrecht en/of databankenrecht kan rusten. Wanneer een overheidsinstantie zijn rechten voorbehoudt, dan mag die informatie niet zonder hun toestemming verder worden gebruikt, ook al is die informatie onder de Wob verstrekt.⁸⁵ Informatie kan dus wel openbaar zijn maar (her)gebruik afhankelijk van de expliciete toestemming van de rechthebbende (van Boxtel 2000, p. 13).

Hoofdstuk V-a perkt de uitoefening van het intellectueel eigendomsrecht wel in met een maximalisering van de prijs en een verbod op discriminatie (zie ook Van Eechoud 2008, p.91).

Indien derden intellectuele eigendomsrechten hebben op informatie in documenten die betrekking hebben op een bestuurlijke aangelegenheid en deze documenten berusten bij de overheid, moet de overheid bij de behandeling van een Wob-verzoek rekening houden met deze belangen (kader zal zijn Art. 10 lid 2 sub g Wob (onevenredige bevor- of nadeling van derden)).⁸⁶

3.5 Geen IE-rechten en hergebruik

De memorie van toelichting op de 'nieuwe' Wob⁸⁷ gaat in op de vraag of gebruikers een beroep kunnen doen op de hergebruikregeling indien een overheidsorgaan geen intellectueel eigendom voorbehoudt:

“De hergebruikprocedure hoeft dus alleen te worden benut wanneer een overheidsorgaan informatie openbaar maakt en daarbij aangeeft dat zij op die informatie het auteursrecht, het databankenrecht of het naburig recht voorbehoudt.”

De minister beoogde waarschijnlijk dat informatie waar geen intellectuele eigendomsrechten op rusten, zgn. publieke domein gegevens, deze vrijelijk beschikbaar zou zijn. Echter zoals eerder gesteld: de jure toegankelijkheid impliceert niet dat gegevens ook de facto toegankelijk zijn.

Alleen als de overheid de publieke domein gegevens ook actief ter beschikking stelt kan de volledige overheidsdatabank worden benaderd. Als de overheid dit echter verzuimt dan is de hergebruiker kenmerkend aangewezen op een normale Wob-procedure, of op de bijzondere toegangsregimes van bijvoorbeeld de wet op het KNMI en Kadasterwet, waarbij op basis van het begrip bestuurlijke aangelegenheid niet per definitie de beschikbaarheid van de gehele databank is gegarandeerd. Daarbij kan mogelijk de hergebruiker worden geconfronteerd met kosten variërend van gratis tot de integrale kosten van productie.⁸⁸ In ieder geval vanuit het perspectief van de gebruiker van overheidsinformatie zou dit een bijzonder ongewenste ontwikkeling zijn.

⁸⁴ Zie hoofdstuk 10 over dit open data beleid.

⁸⁵ Van Eechoud 1995

⁸⁶ Zie ook Van Eechoud 2008;1995

⁸⁷ Memorie van Toelichting, 2005, Tweede Kamer 30 188 nr. 3, p. 8

⁸⁸ Zie ook Van Eechoud 2009.

Hoopgevend is de brief van 30 mei 2011 aan de Tweede Kamer van Minister Donner waarin hij ver- gaande stappen aankondigt om de hergebruiker te faciliteren⁸⁹:

“Om de bestaande knelpunten rond hergebruik weg te nemen wordt voorgesteld gebruiksbe- palingen onmogelijk te maken door te bepalen dat bestuursorganen bij verzoeken om herge- bruik van overheidsinformatie eventueel bij de overheid berustend auteursrecht en aanver- wante rechten niet uitoefenen en slechts ten hoogste de verstrekingskosten in rekening mo- gen brengen”.

⁸⁹ Tweede Kamer, vergaderjaar 2010–2011, 32 802, nr. 2

4 Uitzonderingen op verplichtingen uitgelicht

4.1 Inleiding

De Wet openbaarheid van bestuur (Wob) en ook andere wetgeving kennen een aantal uitzonderingsgronden op de openbaarheid van de informatie. De wetgeving die in het kader van dit onderzoek relevant refereert naar de uitzonderingsgronden uit de Wob.⁹⁰ Daarom beperken wij ons hier tot de uitzonderingsgronden uit de Wob.

De Wob kent diverse absolute en relatieve uitzonderingsgronden op basis waarvan geen informatie kan worden verstrekt. Absolute uitzonderingsgronden moeten altijd zwaarder wegen dan het belang van openbaarheid. Voorbeelden van absolute gronden zijn het schaden van de veiligheid van de staat⁹¹ en het verstrekken van bijzondere persoonsgegevens.⁹² Bij relatieve uitzonderingsgronden gaat het om de afweging van het belang van de openbaarheid ten opzichte van een ander belang. Een voorbeeld van zo'n ander belang is: "het voorkomen van onevenredige bevoordeling of benadeling van bij de aangelegenheid betrokken natuurlijke personen of rechtspersonen dan wel van derden".⁹³

Artikel 10 Wet openbaarheid van bestuur:

1. Het verstrekken van informatie ingevolge deze wet blijft achterwege voor zover dit:
 - a) de eenheid van de Kroon in gevaar zou kunnen brengen;
 - b) de veiligheid van de Staat zou kunnen schaden;
 - c) bedrijfs- en fabricagegegevens betreft, die door natuurlijke personen of rechtspersonen vertrouwelijk aan de overheid zijn meegedeeld;
 - d) persoonsgegevens betreft als bedoeld in paragraaf 2 van hoofdstuk 2 van de Wet bescherming persoonsgegevens, tenzij de verstrekking kennelijk geen inbreuk op de persoonlijke levenssfeer maakt.
2. Het verstrekken van informatie ingevolge deze wet blijft eveneens achterwege voor zover het belang daarvan niet opweegt tegen de volgende belangen:
 - a) de betrekkingen van Nederland met andere staten en met internationale organisaties;
 - b) de economische of financiële belangen van de Staat, de andere publiekrechtelijke lichamen of de in artikel 1a, onder c en d, bedoelde bestuursorganen;
 - c) de opsporing en vervolging van strafbare feiten;
 - d) inspectie, controle en toezicht door bestuursorganen;
 - e) de eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer;
 - f) het belang, dat de geadresseerde erbij heeft als eerste kennis te kunnen nemen van de informatie;
 - g) het voorkomen van onevenredige bevoordeling of benadeling van bij de aangelegenheid betrokken natuurlijke personen of rechtspersonen dan wel van derden.
3. Het tweede lid, aanhef en onder e, is niet van toepassing voor zover de betrokken persoon heeft ingestemd met openbaarmaking.
4. Het eerste lid, aanhef en onder c en d, het tweede lid, aanhef en onder e, en het zevende lid, aanhef en onder a, zijn niet van toepassing voor zover het milieu-informatie betreft die betrekking heeft op emissies in het milieu. Voorts blijft in afwijking van het eerste lid, aanhef en

⁹⁰ Zie bijvoorbeeld Wet Milieubeheer hoofdstuk 19, en INSPIRE-wet art. 11.

⁹¹ Art. 10 lid 1 onder b Wob.

⁹² Art. 10 lid 1 onder d Wob.

⁹³ Art. 10 lid 2 onder g Wob.

onder c, het verstrekken van milieu-informatie uitsluitend achterwege voor zover het belang van openbaarmaking niet opweegt tegen het daar genoemde belang.

5. Het tweede lid, aanhef en onder b, is van toepassing op het verstrekken van milieu-informatie voor zover deze handelingen betreft met een vertrouwelijk karakter.
6. Het tweede lid, aanhef en onder g, is niet van toepassing op het verstrekken van milieu-informatie.
7. Het verstrekken van milieu-informatie ingevolge deze wet blijft eveneens achterwege voor zover het belang daarvan niet opweegt tegen de volgende belangen:
 - a. de bescherming van het milieu waarop deze informatie betrekking heeft;
 - b. de beveiliging van bedrijven en het voorkomen van sabotage.
8. Voor zover het vierde lid, eerste volzin, niet van toepassing is, wordt bij het toepassen van het eerste, tweede en zevende lid op milieu-informatie in aanmerking genomen of deze informatie betrekking heeft op emissies in het milieu.

Daarnaast hoeft er geen informatie worden verstrekt over persoonlijke beleidsopvattingen uit documenten van intern beraad.⁹⁴ Deze kan wel worden verstrekt indien deze gegevens zijn geanonimiseerd of de betrokken persoon met de verstrekking heeft ingestemd.⁹⁵

In de volgende twee paragrafen gaan we in op twee specifieke weigeringsgronden die actueel zijn:

- het voorkomen van onevenredige bevoordeling of benadeling van bij de aangelegenheid betrokken natuurlijke personen of rechtspersonen dan wel derden,
- verstrekken van persoonsgegevens.

4.2 Voorkomen van onevenredige bevoordeling of benadeling

Artikel 10 lid 2 onder g van de Wob bepaalt:

“Het verstrekken van informatie ingevolge deze wet blijft eveneens achterwege voor zover het belang daarvan niet opweegt tegen de volgende belangen:

- [..]
- Het voorkomen van onevenredige bevoordeling of benadeling van bij de aangelegenheid betrokken natuurlijke personen of rechtspersonen dan wel van derden.”

De uitzonderingsgrond kan op diverse manieren worden toegepast. Hier bespreken wij een mogelijke grond om gegevens die niet gevalideerd zijn niet openbaar te maken.

Ongevalideerde gegevens

Voor gegevens die nog in bewerking zijn of die, hoewel gereed, op zichzelf een onvolledig en daardoor vertekend beeld zouden geven, kan negatief worden besloten op een verzoek tot openbaarmaking door gebruik te maken van deze uitzonderingsgrond (zie Tweede Kamer 1989-1990, 19859, nr. 3 aangehaald door Daalder 2005, p. 238). Het is echter de vraag wanneer openbaarmaking van dit soort documenten onevenredig nadeel oplevert voor betrokken natuurlijke personen of rechtspersonen dan wel derden. Een bestuursorgaan dat weet dat zijn gegevens niet gevalideerd zijn en dus mogelijk een onvolledig en vertekend beeld zouden kunnen geven, kan daarvoor ook waarschuwen.⁹⁶

⁹⁴ Art. 11 lid 1 Wob.

⁹⁵ Art. 11 lid 2 Wob.

⁹⁶ Zie Daalder 2005, p. 239 refererend aan ARRS 28 augustus 1981, AB 1981, 578

08 nov 2006

Boei meet monstergolf boven Schiermonnikoog

Boei meet monstergolf boven Schiermonnikoog

SCHIERMONNIKOOG - Een golf zo hoog als een flat van zes verdiepingen. Ten noorden van Schiermonnikoog registreerde een meetboei van Rijkswaterstaat vorige week tijdens de noordwesterstorm een golf van 19,80 meter. Was het een monstergolf of een meetfout?

De monstergolf was 19,80 meter hoog en is waargenomen op een afstand van een paar zeemijl van de plek waar de Amelander reddingboot Anna Margaretha diezelfde ochtend een paar keer kapseisde. „Als de meetgegevens betrouwbaar zijn, is het uniek. Dan is dit de hoogste individuele golf die wij ooit geregistreerd hebben”, zegt Leo Voogt van het Rijksinstituut voor Kust en Zee (RIKZ).

Figuur 3: Monstergolf gemeten bij Schiermonnikoog

Stichting 'it Eilaun'

Actualiteit

IN HET NIEUWS

Monstergolf Schiermonnikoog geen mysterie maar meetfout

Gepost op maandag 29 januari 2007 om 22.18 uur door beheerder

SCHIERMONNIKOOG - De monstergolf die in november geregistreerd is ten noorden van Schiermonnikoog, blijkt een meetfout te zijn. Dit heeft onderzoek van Rijkswaterstaat aangetoond. Tijdens de zware noordwesterstorm van 1 november registreerde de meetboei Schiermonnikoog-Noord, die 11 kilometer ten noorden van het eiland drijft, om twintig over acht 's ochtends een golf van 19,80 meter. Eerder die ochtend was al een exemplaar van 17 meter gemeten.

De monstergolf was de hoogste golf die ooit in het Nederlandse deel van de Noordzee geregistreerd werd. Omdat de meting zo uniek was, haalde Rijkswaterstaat de boei naar de wal voor onderzoek. Hoewel de bol vol met elektronica van buiten onbeschadigd leek, blijken de gegevens onjuist te zijn. Boven Schiermonnikoog is een golfhogte hoger dan 11 meter een zeldzaamheid. Op vrijdag 12 januari is omstreeks half vijf 's ochtends door de nieuwe meetboei een golf van zo'n 15 meter hoog gemeten. Of die informatie correct is, onderzoekt Rijkswaterstaat.

Bron: Leeuwarder Courant 24-01-2007

Stuur door | 790 maal gelezen

Actualiteit

- In het nieuws
- Kwartalbericht
- Zo kan het ook
- Agenda
- Almanak
- Archief
- Zoeken

Figuur 4: Monstergolf bleek meetfout

4.3 Privacy

4.3.1 Inleiding

Privacy en bescherming van persoonsgegevens zijn belangrijke aspecten voor het verstrekken van datasets die tot een persoon herleidbare gegevens bevatten. Veel geo-informatie kan worden aangemerkt als persoonsgegeven, dat wil zeggen gegevens omtrent individuele natuurlijke personen. Hierbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan de registraties van de rechtstoestand en feitelijke toestand bij het Kadaster en de gemeenten, registraties voor grondgebonden belastingen bij de waterschappen en gemeenten (denk aan de OZB op basis van de WOZ waarde), alsmede aan de registraties van aansluitingen bij nutsbedrijven.

Omdat een deel van de geo-informatie vaak mede ten behoeve van het rechtsverkeer wordt ingewonnen en de openbaarheid van de informatie, al of niet krachtens de wet, daarbij een belangrijk uitgangspunt vormt, komt door de technologische ontwikkelingen en de wens tot hergebruik, de privacybescherming bij het gebruik van geo-informatie steeds meer in het geding. Dit klemmt te meer waar de houders van deze gegevensbestanden zich met een toenemende belangstelling vanuit de commerciële sector geconfronteerd zien.

Vooraf vanuit de marketing- en distributiebedrijfstak bestaat belangstelling voor de in de geoinformatie opgeslagen aan personen gerelateerde gegevens. Ook telecomproviders staan in de belangstelling van opsporings- en veiligheidsdiensten voor de locatiegegevens van mobiele telefoons. Onderzoek door Verhue (2007, p.24/25) geeft aan dat plaatsbepaling door mobiele telefoons door Nederlanders als een grote inbreuk op de persoonlijke levenssfeer wordt gezien. Houders van geo-informatie proberen in dit spanningsveld een evenwicht te vinden tussen enerzijds het uitgangspunt van openbaarheid en anderzijds de wens tot bescherming van de privacy.

4.3.2 Wet bescherming persoonsgegevens

De Wet bescherming persoonsgegevens (Wbp) geeft het kader bij de "verwerking van persoonsgegevens". Zodra daarvan sprake is zijn de verplichtingen uit de Wbp op het bewuste gebruik van de gegevens van toepassing.

Art. 1 sub a definieert het begrip persoonsgegeven als: "elk gegeven betreffende een geïdentificeerde of identificeerbare natuurlijke persoon". Deze definitie betekent allereerst dat gegevens over bedrijven en rechtspersonen geen persoonsgegevens vormen; op hen is de wet in principe niet van toepassing⁹⁷. Bij de vraag of een gegeven een natuurlijke persoon betreft speelt verder de aard van het gegeven en/of de maatschappelijke context daarvan een belangrijke rol: 'Als gegevens mede bepalend zijn voor de wijze waarop de betrokken persoon in het maatschappelijk verkeer wordt beoordeeld of behandeld, moeten die gegevens als persoonsgegevens worden aangemerkt'⁹⁸.

De Wet bescherming persoonsgegevens (Wbp) bepaalt dat persoonsgegevens alleen mogen worden verwerkt op basis van de volgende verwerkingsgronden⁹⁹:

- a. de betrokkene voor de verwerking zijn ondubbelzinnige toestemming heeft verleend;
- b. de gegevensverwerking noodzakelijk is voor de uitvoering van een overeenkomst waarbij de betrokkene partij is, of voor het nemen van precontractuele maatregelen naar aanleiding van een verzoek van de betrokkene en die noodzakelijk zijn voor het sluiten van een overeenkomst;
- c. de gegevensverwerking noodzakelijk is om een wettelijke verplichting na te komen waaraan de verantwoordelijke onderworpen is;

⁹⁷ Tenzij deze gegevens als persoonsgegevens moeten worden opgevat zoals bijvoorbeeld het geval zal zijn bij eenmansbedrijven.

⁹⁸ Tweede Kamer, vergaderjaar 1997–1998, 25 892, nr. 3, blz. 46.

⁹⁹ Art. 8 Wbp.

- d. de gegevensverwerking noodzakelijk is ter vrijwaring van een vitaal belang van de betrokkene;
- e. de gegevensverwerking noodzakelijk is voor de goede vervulling van een publiekrechtelijke taak door het desbetreffende bestuursorgaan dan wel het bestuursorgaan waaraan de gegevens worden verstrekt, of
- f. de gegevensverwerking noodzakelijk is voor de behartiging van het gerechtvaardigde belang van de verantwoordelijke of van een derde aan wie de gegevens worden verstrekt, tenzij het belang of de fundamentele rechten en vrijheden van de betrokkene, in het bijzonder het recht op bescherming van de persoonlijke levenssfeer, prevaleert.

Voor de verwerking van persoonsgegevens vereist de Wbp dat deze voor welbepaalde, uitdrukkelijk omschreven en gerechtvaardigde doeleinden worden verwerkt.¹⁰⁰ Daarnaast mogen persoonsgegevens niet verder worden verwerkt op een wijze die onverenigbaar is met de doeleinden waarvoor ze zijn verkregen.¹⁰¹

De Wbp brengt ook verplichtingen voor de verantwoordelijke voor de gegevensverwerking. De betrokkene moet bijvoorbeeld over de verwerking van zijn persoonsgegevens worden geïnformeerd¹⁰², de persoonsgegevens mogen niet langer worden bewaard in een vorm die het mogelijk maakt de betrokkene te identificeren, dan noodzakelijk is voor de verwerking van de doeleinden waarvoor zij worden verzameld of vervolgens worden verwerkt¹⁰³, de verantwoordelijke moet zijn best doen om verlies of enige vorm van onrechtmatige verwerking van gegevens te voorkomen¹⁰⁴, en moet er melding van de verwerking worden gemaakt bij het College Bescherming Persoonsgegevens (of de functionaris voor de gegevensbescherming) alvorens er tot verwerking van persoonsgegevens wordt overgegaan.¹⁰⁵

4.3.3 Privacy en de Wob

Het inwilligen van een Wob-verzoek is het nakomen van een wettelijke verplichting¹⁰⁶ en daarmee een gerechtvaardigde grond om een Wob-verzoek voor documenten met persoonsgegevens te honoreren. Aangezien de Wob hier als een bijzondere wet met een uitputtende regeling ten aanzien van de openbaarmaking van gegevens moet worden gezien¹⁰⁷, prevaleert de Wob boven de Wbp.

De relatieve uitzonderingsgrond betreft art. 10 lid 2 onder e "de eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer" geeft dan het kader voor een belangenafweging. Dit zal moeten worden getoetst aan artikel 8 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) en rechtspraak daaromtrent. Dit kan betekenen dat de verwerking van persoonsgegevens niet altijd als een inbreuk op de eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer moet worden aangemerkt. Vaste jurisprudentie is dat indien het verwerken van persoonsgegevens betrekking heeft op het beroepsmatig functioneren van personen deze gegevens geen inbreuk op de persoonlijke levenssfeer maken (zie Klingenberg 2011, p. 144).

Het recht op kennisneming daarentegen is niet geregeld in de Wob. Ten aanzien van dit recht gelden de bepalingen van de Wbp¹⁰⁸.

¹⁰⁰ Art. 7 Wbp.

¹⁰¹ Art. 9 Wbp lid 1 Wbp.

¹⁰² *Kamerstukken II* 1997-1998, 25 892, nr. 3, p. 149.

¹⁰³ Art. 10 lid 1 Wbp.

¹⁰⁴ *Kamerstukken II* 1997-1998, 25 892, nr. 3, p. 98.

¹⁰⁵ Art. 27 lid 1 Wbp.

¹⁰⁶ Art. 8 sub c Wbp.

¹⁰⁷ Tweede Kamer, vergaderjaar 1997-1998, 25 892, nr. 3

¹⁰⁸ Tweede Kamer, vergaderjaar 1997-1998, 25 892, nr. 3

De Wob kent voor privacy zowel een *absolute* als een *relatieve* uitzonderingsgrond om gegevens niet te hoeven verstrekken. De *absolute* uitzonderingsgrond volgt uit de Wob Artikel 10 lid 1 onder d:

“ Het verstrekken van informatie ingevolge deze wet blijft achterwege voor zover dit:

- [..]
- Persoonsgegevens betreft als bedoeld in paragraaf 2 van hoofdstuk 2 van de Wet bescherming persoonsgegevens, tenzij de verstrekking kennelijk geen inbreuk op de persoonlijke levenssfeer maakt”.

Deze absolute uitzonderingsgrond heeft betrekking op de verwerking van bijzondere persoonsgegevens. Bijzondere persoonsgegevens zijn persoonsgegevens betreffende iemands godsdienst of levensovertuiging, ras, politieke gezindheid, gezondheid, seksuele leven, alsmede persoonsgegevens betreffende het lidmaatschap van een vakvereniging en van strafrechtelijke persoonsgegevens en persoonsgegevens over onrechtmatig of hinderlijk gedrag in verband met een opgelegd verbod naar aanleiding van dat gedrag.¹⁰⁹ De Wbp (paragraaf 2 hoofdstuk 2) bepaalt hoe deze gegevens wel mogen worden verwerkt.

4.3.4 Persoonsgegevens en geo-informatie¹¹⁰

Wanneer is geo-informatie nu een persoonsgegeven? Art. 1 sub a definieert het begrip persoonsgegeven als: “elk gegeven betreffende een geïdentificeerde of identificeerbare natuurlijke persoon”. Betekent dit nu dat geo-informatie - omdat er altijd wel een relatie van het object met een of meerdere personen is – altijd persoonsgegevens zijn? Niet elk technisch of toevallig verband tussen een gegeven en een persoon maakt dat gegeven een persoonsgegeven. Volgens de minister is dit - anders dan hij aanvankelijk¹¹¹ had gesteld - wel het geval voor eigendom en waardegegevens over geo-informatie, zoals deze in het Kadaster voorkomen¹¹². Maar betwijfeld zou kunnen worden of dit altijd geldt voor alle gegevens omtrent vastgoedobjecten, denk bijvoorbeeld aan het aantal verblijfseenheden in vastgoedobjecten, de toegepaste materialen, of aan een verhoudingsgetal omtrent het oppervlak bebouwd/onbebouwd van een perceel. Maatschappelijke waarderingen en het (potentieel) gebruik van de gegevens zijn bij dit aspect van doorslaggevende betekenis.

Enkele jaren later redeneerde de minister echter dat de gegevens in de basisregistraties adressen en gebouwen in beginsel geen persoonsgegevens zijn in de zin van de Wet bescherming persoonsgegevens (Wbp).¹¹³ Ze zijn niet te herleiden tot identificeerbare personen. Wel kan de identiteit van een persoon te herleiden zijn door koppeling met andere gegevens en daarmee moet de verstrekker van BAG-gegevens rekening houden. Als de verstrekker van BAG-gegevens ervan uit mag gaan dat de afnemer de gegevens in combinatie met andere gegevens kan herleiden tot een natuurlijk persoon, moeten de gegevens als persoonsgegevens worden aangemerkt.¹¹⁴ Dergelijke gegevens worden vol-

¹⁰⁹ Art. 16 Wet bescherming persoonsgegevens (Wbp).

¹¹⁰ Dit deel is deels gebaseerd op Jong J. de, 2001, Privacybescherming in de geo-informatiesector, Geodesia, Jaargang: 43, 1, p. 12-17.

¹¹¹ Tweede Kamer 1997-1998, 25892, nr. 3, blz. 47.

¹¹² Tweede Kamer 1998-1999, 25892, nr. 9, blz. 1.

¹¹³ *Kamerstukken II* 2006/07, 30 968, nr. 3, p. 17.

¹¹⁴ De BAG zal echter vrij beschikbaar zijn en voor een ieder zonder tussenkomst van de overheid beschikbaar komen, en een verzoeker behoeft bij zijn verzoek geen belang te stellen (Wob art. 3 sub 3 voor verzoek om informatie en art. 11b sub 3 voor verzoek om hergebruik).

gens de minister pas verstrekt als ook de afnemer van de gegevens zich kan beroepen op een van de gronden die de Wbp voor verwerking van persoonsgegevens biedt.^{115 116}

Het tweede aspect - is er sprake van een identificeerbare persoon - doet zich altijd voor als relevante geo-informatie in verband worden gebracht met Naam Adres Woonplaats (NAW)- of soortgelijke gegevens, bijvoorbeeld persoonsnummers. Daarbij is beslissend of deze gegevens met beschikbare middelen op relatief eenvoudige wijze met elkaar kunnen worden gecombineerd. Hierbij is van belang in hoeverre geo-informatie beschikt over identificerende kenmerken en kan worden gekoppeld aan identificerende persoonsgegevens.

Bij de vraag of gegevens herleid kunnen worden tot een identificeerbare persoon kunnen een rol spelen de beveiliging van gegevens, het aggregatieniveau van gegevens en de stand van techniek.

Talrijke organisaties houden bijvoorbeeld op het niveau van de 6-positiespostcode consumentenprofielen bij. Het in verband brengen van een consumentenprofiel met een concrete natuurlijke persoon betekent echter dat wel weer sprake is van persoonsgegevens (EK 25892, nr. 34, p. 1628). Maar ook MAC-adressen zijn persoonsgegevens indien gekoppeld aan locatiegegevens¹¹⁷, hetzelfde geldt voor de locatiegegevens van mobiele apparaten.

Dat de *stand van techniek* van groot belang is voor de mogelijkheid gegevens tot een geïdentificeerde persoon te herleiden spreekt vanzelf. Zodra identificatie echter disproportionele inspanning vergt is geen sprake meer van een persoonsgegeven. "Dit doet zich bijvoorbeeld voor indien identificatie van personen door de computer vele dagen in beslag zou nemen".¹¹⁸ Ook hier speelt de snelle technologische ontwikkeling een grote rol in de reikwijdte van de Wbp. Immers wat vandaag als disproportionele inspanning wordt gezien kan morgen door een technologische innovatie zeer snel en eenvoudig worden gerealiseerd. Te denken valt aan bijvoorbeeld het geocaching / georeferencing, het automatisch koppelen van activiteiten aan een locatie. Dit gebeurt niet alleen met digitale foto's en films maar ook de bewegingen van mobiele apparaten. Was het vroeger nog erg lastig om een luchtfoto te koppelen aan een adres en daarop realtime alle mobiele telefoon die voorbij komen te monitoren, anno 2011 is dit een kwestie van een paar drukken op de knop.

Het verschieten van kleur van de gegevens kan dus niet alleen bij het koppelen van een gegevens aan een bepaalde locatie, het kan zelfs door de toegenomen mogelijkheden van de techniek van de ene op de andere dag geschieden. Een collectie foto's van onbekenden in Flickr zou op zichzelf geen persoonsgegevens bevatten. Echter gezichtsherkenningstechnieken en automatische georeferencing aan de foto gekoppeld maken het zeker persoonsgegevens.

De verwerker als ook gebruiker van geo-informatie zal zich van dit feit rekenschap moeten geven.

4.3.5 Resumerend

Het is niet a priori vast te stellen of RWS-data als persoonsgegevens in de zin van de Wbp kunnen of moeten worden beschouwd. Veel zal afhangen van de specifieke omstandigheid van het geval.

Indien RWS-data persoonsgegevens betreffen dan geeft de relatieve uitzonderingsgrond "de eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer"¹¹⁹ het kader voor een belangenafweging. Dit kan betekenen dat

¹¹⁵ Art. 4 lid 3 Wet BAG. Twee gronden voor gegevensverwerking zijn in dit artikel uitgezonderd: het vitale belang van de van de betrokkene (Art. 8 sub d Wbp) en de het vervullen van een publiekrechtelijke taak (Art. 8 sub e Wbp).

¹¹⁶ Deze redenatie is moeilijk te vereenzelvigen met Art. 3 lid 3 Wob dat stelt dat een verzoeker geen belang behoeft te stellen bij zijn verzoek. Een afnemer van de BAG is daarbij gehouden aan de Wbp.

¹¹⁷ College bescherming persoonsgegevens, Last onder dwangsom voor Google wegens schending privacywetgeving, 23 maart 2011 http://www.cbppweb.nl/downloads_pb/pb_20110419_brief_google_lod.pdf

¹¹⁸ Tweede Kamer, vergaderjaar 1998–1999, 25 892, nr. 13.

¹¹⁹ art. 10 lid 2 onder e Wob

de verwerking van persoonsgegevens (i.c. verstrekking) niet altijd als een inbreuk op de eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer moet worden aangemerkt. Vaste jurisprudentie is dat indien persoonsgegevens betrekking hebben op het beroepsmatig functioneren van personen deze gegevens geen inbreuk op de persoonlijke levenssfeer maken (zie Klingenberg 2011, p. 144). In zo'n geval zal het persoonsgegeven dus wel openbaar moeten worden gemaakt.

5 INSPIRE

5.1 Algemeen

De Europese richtlijn tot oprichting van een infrastructuur voor ruimtelijk informatie in de Gemeenschap (2007/2/EG) is sinds 15 mei 2007 van kracht. Deze INfrastructure for SPatial InfoRmation in the European Community (INSPIRE) richtlijn stelt zich ten doel het vaststellen van algemene regels voor de oprichting van een infrastructuur voor ruimtelijke informatie in de Gemeenschap, ter ondersteuning van het communautaire milieubeleid en beleidsmaatregelen of activiteiten die van invloed kunnen zijn op het milieu. De doelstellingen van de richtlijn hergebruik overheidsinformatie zijn complementair aan de doelstellingen van de INSPIRE richtlijn (overweging 8).

INSPIRE moet ervoor zorgen dat de ruimtelijke gegevens onder zodanige voorwaarden beschikbaar worden gemaakt dat het grootschalige gebruik ervan niet onnodig wordt belemmerd, dat de beschikbare ruimtelijke gegevens gemakkelijk kunnen worden opgezocht, dat gemakkelijk kan worden nagegaan of de ruimtelijke gegevens geschikt zijn voor het beoogde doel en onder welke voorwaarden deze gegevens mogen worden gebruikt (overweging 6).

Primair richt de richtlijn zich op gegevensuitwisseling in de publieke sector binnen een land, tussen bestuursorganen van lidstaten of tussen bestuursorganen van lidstaten en Europese instellingen. Daarnaast wordt ook voorzien in het toegankelijk maken van INSPIRE data voor het publiek. Met dit laatste zal ook de hergebruiker de toegankelijkheid van overheidsinformatie zien toenemen.

De INSPIRE richtlijn is in Nederland omgezet in de Implementatiewet EG-richtlijn infrastructuur ruimtelijke informatie van 2 juli 2009 en het Besluit INSPIRE van 30 oktober 2009.

Figuur 3 geeft de juridische kaders van INSPIRE weer. De basis van de figuur is de Richtlijn zelf (linksboven). De Richtlijn is in Nederlandse wet- en regelgeving omgezet in de Implementatiewet EG-richtlijn infrastructuur ruimtelijke informatie en het Besluit INSPIRE (eerste rij). Dit is op enkele punten na een volledige 1-op-1 omzetting geweest.

Daarnaast bepaalt de richtlijn dat een aantal specifieke zaken nader moeten worden geregeld. Dit zijn de aspecten die in de eerste kolom van figuur 4 staan vermeld. Het gaat om eisen aan de metagegevens documentatie, aan de gegevens- en diensten specificaties, aan de vijf netwerkdiensten, het uitwisselen van gegevens- en diensten met instellingen van de Europese Gemeenschap en eisen aan de monitoring van INSPIRE en rapportering daarover aan de Europese Commissie.

Deze eisen zijn nader uitgewerkt in Implementing Rules (uitvoeringsbepalingen). Voor de metagegevens¹²⁰, de gegevens- en diensten specificaties¹²¹, de vijf netwerkdiensten¹²², en het uitwisselen van

¹²⁰ Europese verordening 1205/2008 van 3 december 2008 ter uitvoering van Richtlijn 2007/2/EG van het Europees Parlement en de Raad betreffende metagegevens; Rectificatie van Verordening (EG) nr. 1205/2008 van de Commissie van 3 december 2008 ter uitvoering van Richtlijn 2007/2/EG van het Europees Parlement en de Raad betreffende metagegevens (PB L 326 van 4.12.2008) Publicatieblad Nr. L 328 van 15/12/2009 blz. 0083 – 0083.

¹²¹ Verordening (EU) nr. 1089/2010 van de Commissie van 23 november 2010 ter uitvoering van Richtlijn 2007/2/EG van het Europees Parlement en de Raad betreffende de interoperabiliteit van verzamelingen ruimtelijke gegevens en van diensten met betrekking tot ruimtelijke gegevens.

¹²² Verordening (EG) nr. 976/2009 van de Commissie van 19 oktober 2009 tot uitvoering van Richtlijn 2007/2/EG van het Europees Parlement en de Raad wat betreft de netwerkdiensten.

Verordening (EU) nr. 1088/2010 van de Commissie van 23 november 2010 houdende wijziging van Verordening (EG) nr. 976/2009 wat betreft downloaddiensten en transformatiediensten

gegevens- en diensten met instellingen van de Europese Gemeenschap¹²³ is dit gedaan via een Europese Verordening. Hierdoor zijn deze uitvoeringsbepalingen rechtstreeks van toepassing op de Europese lidstaten en hoeven deze niet apart te worden omgezet in Nederlandse wet- en regelgeving. De uitvoeringsbepaling voor de monitoring van INSPIRE en rapportering daarover aan de Europese Commissie¹²⁴ is een Besluit van de Europese Commissie. Dit betekent dat deze alleen degene aan wie het besluit is gericht rechtstreeks bindt. In dit geval zijn dit de lidstaten.

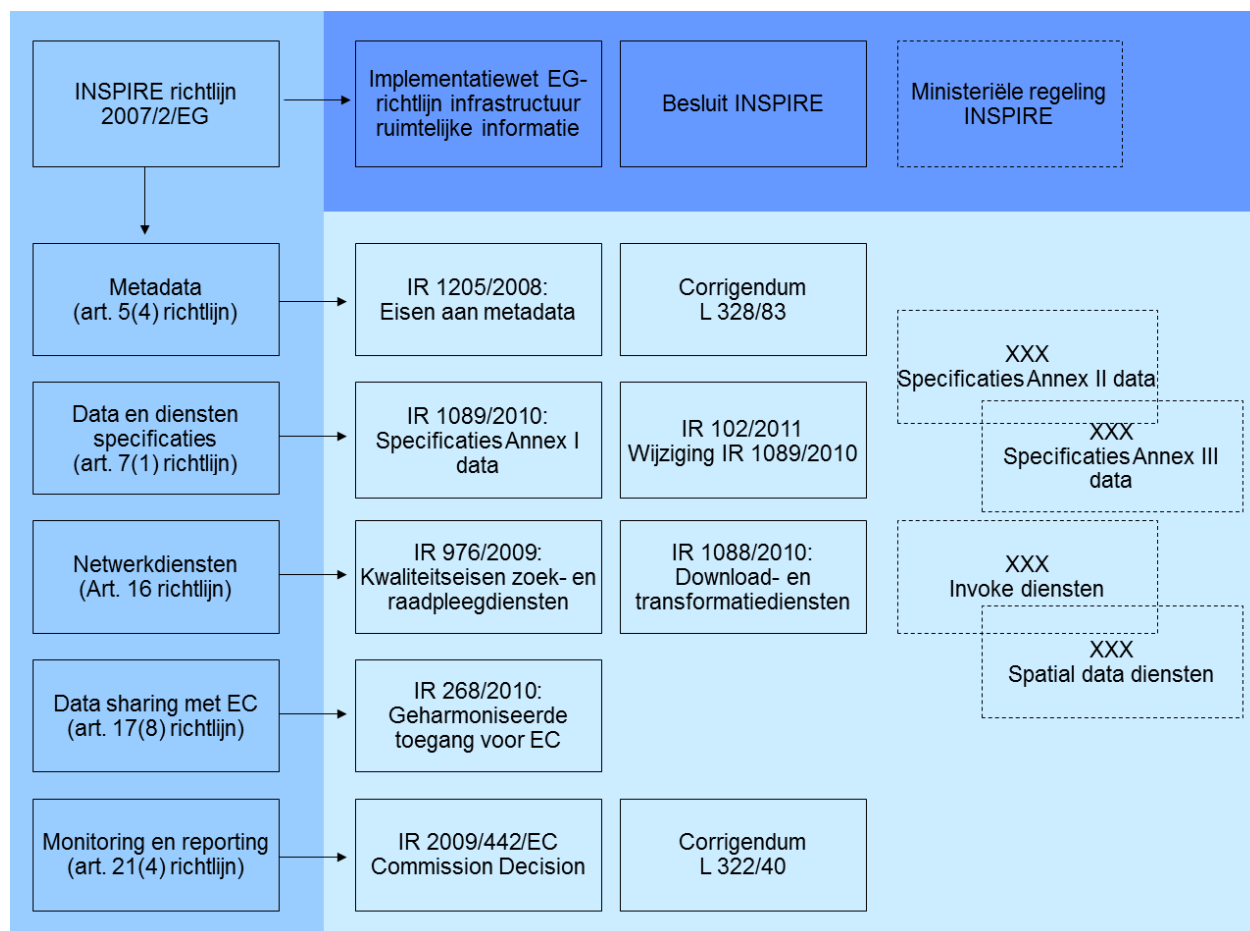
Verder zijn er per uitvoeringsbepaling adviezen (guidelines) en aanbevelingen (recommendations) die de lidstaten bij de invoering van de uitvoeringsbepaling moeten helpen. Deze scheppen geen juridische verplichtingen en zijn dus niet-bindend.

De vastgestelde uitvoeringsbepalingen zijn weergegeven met doorgetrokken lijnen. Voor sommige elementen van INSPIRE zijn er nog geen uitvoeringsbepalingen. Dit is in figuur 3 weergegeven met een onderbroken lijn.

De Nederlandse ministeriële regeling staat ook weergegeven met een doorbroken lijn. In tegenstelling tot de nog niet vastgestelde uitvoeringsbepalingen *kunnen* er bepaalde dingen nader worden geregeld bij deze ministeriële regeling.

¹²³ Verordening (EU) Nr. 268/2010 van 29 maart 2010 ter uitvoering van Richtlijn 2007/2/EG van het Europees Parlement en de Raad met betrekking tot de toegang, overeenkomstig geharmoniseerde voorwaarden, van instellingen en organen van de Gemeenschap tot verzamelingen ruimtelijke gegevens en ruimtelijkegegevensdiensten van de lidstaten

¹²⁴ Beschikking 2009/442/EG van de Commissie van 5 juni 2009 ter uitvoering van Richtlijn 2007/2/EG van het Europees Parlement en de Raad wat betreft toezicht en verslaglegging; Rectificatie van Beschikking 2009/442/EG van de Commissie van 5 juni 2009 ter uitvoering van Richtlijn 2007/2/EG van het Europees Parlement en de Raad wat betreft toezicht en verslaglegging (PB L 148 van 11.6.2009) Publicatieblad Nr. L 322 van 09/12/2009 blz. 0040 - 0040

Figuur 5: *Overzicht van juridische kader INSPIRE: Richtlijn, Europese verordeningen en Nederlandse transpositie*

5.2 juridische eisen

INSPIRE is van toepassing op een verzameling ruimtelijke gegevens die:

- betrekking heeft op een onderdeel van het Nederlands grondgebied of van de Nederlandse exclusieve economische zone;
- beschikbaar is in elektronische vorm;
- wordt bewaard door of namens een bestuursorgaan in de zin dat de desbetreffende verzameling ruimtelijke gegevens is geproduceerd of ontvangen dan wel wordt beheerd of bijgewerkt door dat bestuursorgaan en binnen zijn publieke taak valt, [..], en
- betrekking heeft op een of meer van bij algemene maatregel van bestuur aangewezen thematische categorieën¹²⁵.

Voor lagere overheden (i.c. gemeenten en waterschappen) geldt het vereiste dat het moet gaan om verzameling ruimtelijke gegevens die worden verzameld dan wel verspreid op grond van een bij of krachtens een wet gegeven regel.

¹²⁵ Zie bijlage 1 en 2 voor een overzicht van de thema's en de aangewezen bronhouders

De richtlijn vereist niet dat nieuwe ruimtelijke gegevens worden verzameld.

De INSPIRE richtlijn laat de richtlijn hergebruik overheidsgegevens onverlet. De doelstellingen van de richtlijn hergebruik overheidsgegevens zijn complementair aan de doelstellingen van deze richtlijn (overweging 8).

5.2.1 Toegang tot INSPIRE-gegevens en/ of -diensten¹²⁶

Bestuursorganen die ruimtelijke gegevens (waarop de INSPIRE-wet van toepassing is) bewaard moet deze gegevens beschikbaar stellen¹²⁷ aan zowel het publiek, overheden als Europese instellingen en indien van toepassing contractanten die namens Europese instellingen optreden¹²⁸. Dit moet gebeuren via een netwerk van diensten die onder andere het zoeken, raadplegen en downloaden van ruimtelijke gegevens mogelijk maken^{129 130}.

Daarnaast moet toegang tot de ruimtelijke informatie en diensten worden verleend via een Europees INSPIRE portaal alsmede via een nationaal toegangspunt (het nationaal georegister).¹³¹

De wet verplicht verder bestuursorganen beschrijvingen van hun verzamelingen ruimtelijke gegevens en hun diensten op dit gebied ter beschikking te stellen in de vorm van metagegevens.¹³²

Ten slotte vereist INSPIRE dat INSPIRE gegevens conformeren aan de interoperabiliteitseisen (i.e. voldoen aan de data specificaties van INSPIRE).¹³³

5.2.2 Gegevens verstrekken via netwerkdiensten

Ook moeten de lidstaten zorgdragen voor de oprichting en exploitatie van een netwerk van diensten die onder andere het zoeken, raadplegen en downloaden van ruimtelijke gegevens mogelijk maken¹³⁴. Dit zijn de volgende diensten:

- Zoekdiensten die het mogelijk maken om verzamelingen ruimtelijke gegevens en diensten met betrekking tot ruimtelijke gegevens op te zoeken (op basis van metagegevens), en de inhoud van de metagegevens weer te geven.
- raadpleegdiensten, die het minstens mogelijk maken raadpleegbare verzamelingen ruimtelijke gegevens weer te geven, in deze verzamelingen te navigeren, in of uit te zoomen, panoramisch of met overlays weer te geven en om de verklaring van de informatie en de relevantie van de metagegevens weer te geven;
- downloaddiensten, die het mogelijk maken kopieën van verzamelingen ruimtelijke gegevens geheel of gedeeltelijk te downloaden en er, waar praktisch mogelijk, rechtstreeks toegang toe te hebben;

¹²⁶ Dit deel is gebaseerd op Van Loenen en Grothe 2011

¹²⁷ Art. 4(1)a Implementatiewet EG-richtlijn infrastructuur ruimtelijke informatie

¹²⁸ Art. 4, Verordening (EU) Nr. 268/2010

¹²⁹ Art. 9 Implementatiewet EG-richtlijn infrastructuur ruimtelijke informatie

¹³⁰ Aan deze netwerkdiensten worden interoperabiliteitseisen gesteld waaronder kwaliteitseisen als gegarandeerde beschikbaarheid. Voor nadere informatie over de eisen waaraan netwerkdiensten moeten voldaan volstaan we hier door te verwijzen naar Grothe 2011, en de Europese verordening 976/2009, Verordening 1088/2010 9, Verordening 1089/2010, en Verordening 102/2011.

¹³¹ Art. 8 Implementatiewet EG-richtlijn infrastructuur ruimtelijke informatie

¹³² Art. 5 Implementatiewet EG-richtlijn infrastructuur ruimtelijke informatie. De vereisten voor metadata zijn verder uitgewerkt in de Europese verordening 1205/2008 Zie ook Verordening (EU) Nr. 268/2010.

¹³³ Dit wordt opgelegd via Europese Verordeningen. Voor Annex I data is dit Verordening 1089/2010. Voor de Annexen II en III zijn deze nog niet vastgesteld.

¹³⁴ Art. 11 INSPIRE richtlijn; Art. 9 INSPIRE-wet.

- verwerkingsdiensten, die het mogelijk maken verzamelingen ruimtelijke gegevens te veranderen om tot interoperabiliteit te komen, bijvoorbeeld door de gegevens weer te geven in een ander coördinatenstelsel of in een ander data formaat of data model.
- diensten die het mogelijk maken diensten met betrekking tot ruimtelijke gegevens op te roepen.

Aan deze netwerkdiensten worden interoperabiliteitseisen gesteld waaronder kwaliteitseisen als gegarandeerde beschikbaarheid. Voor nadere informatie over de eisen waaraan netwerkdiensten moeten voldaan volstaan we hier door te verwijzen naar Grothe 2011, en de Europese verordeningen 976/2009;1088/2010, en Verordening 1089/2010. Deze laatste eist bijvoorbeeld dat updates van Annex I gegevens binnen 6 maanden langs het INSPIRE-netwerk beschikbaar komen.¹³⁵

Zoekcriteria

INSPIRE stelt ook eisen aan de zoekcriteria waaronder INSPIRE diensten en gegevens moeten kunnen worden gezocht (art. 3 INSPIRE-besluit). Deze eisen zullen door publicatie in het Nationale GeoRegister (NGR) worden vervuld.

5.2.3 Nadere regels omtrent uitwisseling tussen overheden

De richtlijn eist dat iedere lidstaat maatregelen vaststelt voor het uitwisselen van INSPIRE gegevens en diensten tussen zijn overheidsinstanties zodat deze daartoe toegang krijgen, kunnen uitwisselen en gebruiken voor overheidstaken die van invloed kunnen zijn op het milieu.¹³⁶

Artikel 10 lid 1 van de INSPIRE-wet bepaalt dat er voor het uitwisselen van verzamelingen ruimtelijke gegevens en diensten met betrekking tot ruimtelijke gegevens die van invloed kunnen zijn op het milieu, tussen Nederlandse bestuursorganen via raadpleeg-, download-, verwerkings-, en aanroepdiensten nadere regels worden gesteld. Deze regels hebben ten minste betrekking op het voorkomen van praktische belemmeringen op de plaats van gebruik bij het uitwisselen van verzamelingen en diensten.¹³⁷ In het INSPIRE-besluit wordt deze verplichting doorgeschoven naar een mogelijke ministeriële regeling.¹³⁸ Deze ministeriële regeling is er echter (nog) niet.

Indien deze regels er wel komen dan zijn deze zelfde regels van overeenkomstige toepassing op het uitwisselen van verzamelingen ruimtelijke gegevens en diensten met betrekking tot ruimtelijke gegevens die van invloed kunnen zijn op het milieu, tussen Nederlandse bestuursorganen en bestuursorganen van andere lidstaten, tussen Nederlandse bestuursorganen en instellingen en organen van de Europese Gemeenschap.¹³⁹

Voor uitwisseling tussen Nederlandse bestuursorganen en organen die zijn opgericht bij internationale overeenkomsten waarbij de Gemeenschap en de lidstaten partij zijn, kunnen dezelfde regels gelden indien mits laatstgenoemde organen hun verzamelingen ruimtelijke gegevens en diensten met betrekking tot ruimtelijke gegevens op een wederkerige en gelijkwaardige wijze hebben opengesteld als het bestuursorgaan van wiens verzamelingen ruimtelijke gegevens en diensten met betrekking tot ruimtelijke gegevens zij gebruik wensen te maken.¹⁴⁰ Dit betekent dat beide partijen dezelfde voorwaarden moeten hanteren. Indien dit niet het geval is, kunnen partijen afwijken van de oorspronkelijke voorwaarden voor uitwisseling.

¹³⁵ Art. 8 Europese Verordening 1089/2010.

¹³⁶ Art. 17 INSPIRE richtlijn.

¹³⁷ Art. 10 lid 1 INSPIRE-wet.

¹³⁸ Art. 4 lid 3 INSPIRE-besluit.

¹³⁹ Art. 10 lid 2 INSPIRE-wet.

¹⁴⁰ Art. 10 lid 2 INSPIRE-wet.

5.2.4 Toegangsbeperkingen

INSPIRE staat data providers slechts in bepaalde gevallen toe om datasets niet of beperkt toegankelijk te maken voor het zoeken, raadplegen en de andere INSPIRE netwerkdiensten.¹⁴¹ Het gaat dan om belangen die zwaarder kunnen wegen dan het verlenen van toegang tot de INSPIRE gegevens en -diensten. Daarbij wordt onderscheidt gemaakt tussen toegang voor een ieder (publieke toegang) en toegang voor overheden.

Toegangsbeperkingen voor het publiek

De publieke toegang tot *zoekdiensten* kan uitsluitend worden beperkt op grond van:

- de veiligheid van de Staat zou kunnen schaden,
- de betrekkingen van Nederland met andere staten en met internationale organisaties, en
- de beveiliging van bedrijven en het voorkomen van sabotage.¹⁴²

De publieke toegang tot *raadpleeg-, download-, verwerkings-, en/of aanroepdiensten* kan worden beperkt op grond van de uitzonderingsgronden van artikel 10 Wob.¹⁴³

In de INSPIRE richtlijn wordt intellectueel eigendomsrecht als mogelijke grond van weigering genoemd.¹⁴⁴ De Memorie van toelichting van de INSPIRE-wet zegt hierover:

“Het intellectueel eigendomsrecht van overheidsinstellingen op gegevens wordt door de richtlijn en het onderhavige wetsvoorstel niet aangetast. [...] Overheidsinstellingen kunnen de publieke toegang tot verzamelingen ruimtelijke gegevens en diensten beperken indien de toegang afbreuk zou doen aan intellectuele eigendomsrechten van de desbetreffende overheidsinstellingen. Deze weigeringsgrond mag alleen restrictief worden toegepast. Hierbij dient altijd het belang van openbaarheid en dat van eigendomsrechten tegen elkaar afgewogen te worden. De overheidsinstellingen dienen dit recht enkel in uitzonderlijke gevallen toe te passen. Het belang van de openbaarheid weegt in de meeste gevallen op tegen het intellectueel eigendomsrecht van de overheid”

¹⁴¹ Art. 9 INSPIRE-wet.

¹⁴² Art. 11 INSPIRE-wet; Art. 13 lid 1 Richtlijn INSPIRE.

¹⁴³ Zie art. 9 INSPIRE-wet.

¹⁴⁴ Zie art. 11 Richtlijn INSPIRE.

Toegangsbeperkingen voor overheden

In de INSPIRE-wet zijn de mogelijke toegangsbeperkingen genoemd in Artikel 10, vierde lid. Dit artikel vormt een inperking van de gronden die ten opzichte van het 'publiek' mogen worden gehanteerd voor het beperken van de toegang tot de desbetreffende diensten. Achtergrond hiervan is dat ingeval sprake is van het uitwisselen van verzamelingen ruimtelijke gegevens en diensten met betrekking tot ruimtelijke gegevens tussen bestuursorganen een aantal van die gronden zich naar hun aard niet voor toepassing leent, omdat die gronden niet beogen belangen te beschermen van het ene bestuursorgaan ten opzichte van het andere bestuursorgaan (Memorie van Toelichting INSPIRE-wet). De beperkingsgronden voor uitwisselen tussen overheden zijn:¹⁴⁵

- de veiligheid van de Staat;
- de betrekkingen van Nederland met andere staten en met internationale organisaties;
- de opsporing en vervolging van strafbare feiten], en/of
- beveiliging van bedrijven en het voorkomen van sabotage.

INSPIRE en privacy

De INSPIRE implementatiewet kent geen specifiek privacy artikel. In de memorie van toelichting wordt verwezen naar de Wet bescherming persoonsgegevens (Wbp). Aangetekend wordt dat "Gelet op de aard van de thematische categorieën ruimtelijke gegevens waarop het wetsvoorstel betrekking heeft, mag redelijkerwijs worden aangenomen dat deze gegevens geen persoonsgegevens in de zin van de Wbp zullen bevatten, aangezien deze gegevens op zichzelf niet zijn te herleiden tot identificeerbare personen."

In het uitzonderlijke geval dat toch van persoonsgegevens in de zin van de Wbp sprake is, blijven de bronhouders verantwoordelijk voor het verstrekken van deze gegevens daarvan. De afzonderlijke bronhouders zijn dus te allen tijde verantwoordelijk voor de naleving van de Wbp voor de door of namens hen bewaarde verzamelingen ruimtelijke gegevens.

In de memorie wordt ook opgemerkt dat er ook rekening moet worden gehouden met de mogelijkheid dat afnemers een koppeling met andere gegevens zullen maken, waarmee de gegevens alsnog als persoonsgegevens zijn aan te merken.¹⁴⁶

5.3 financiële eisen voor verstrekking

De INSPIRE-wet bepaalt dat de zoekdiensten gratis toegankelijk moeten zijn.¹⁴⁷ Voor de overige diensten is het regime afhankelijk van de gebruiker: voor burgers geldt een ander regime dan voor overheden.

¹⁴⁵ Art. 10, lid 4 INSPIRE-wet.

¹⁴⁶ zie ook Kamerstukken II 1997/98, 25 862, nr. 3, p. 48–49

¹⁴⁷ Art. 12 lid 1 Implementatiewet EG-richtlijn infrastructuur ruimtelijke informatie

5.3.1 Verstrekking aan het publiek

Raadpleegdiensten

Raadpleegdiensten moeten kosteloos door het publiek kunnen worden gebruikt.¹⁴⁸

In uitzonderlijke gevallen mag de gegevensverstrekken overheidsinstantie ook voor het bekijken van gegevens op een beeldscherm een vergoeding vragen. Hierbij dient aangetoond te worden dat de vergoeding noodzakelijk is voor het beheer van de gegevens, zodat de volledigheid en de kwaliteit gewaarborgd kunnen worden.¹⁴⁹ Dit kan met name van belang zijn indien sprake is van grote hoeveelheden realtime gegevens (gegevens die met een hoge frequentie worden geactualiseerd).¹⁵⁰ De hoogte van de vergoeding moet redelijk zijn en aantoonbaar in verhouding staan tot de geboden dienstverlening (Memorie van toelichting INSPIRE-wet).

Download-, verwerkings-, en/of aanroepdiensten

De richtlijn bevat geen maatstaf voor het vaststellen van vergoedingen [voor deze diensten], zodat ieder die een verzameling ruimtelijke gegevens of diensten met betrekking tot ruimtelijke gegevens aan het netwerk heeft gekoppeld, dit zelfstandig - binnen eventuele geldende kaders - voor zijn verzameling en diensten kan bepalen (memorie van toelichting INSPIRE-wet). De Wet openbaarheid van bestuur stelt als bovengrens dat "De totale inkomsten uit het verstrekken en het verlenen van toestemming voor hergebruik zijn niet hoger dan de kosten van verzameling, productie, vermenigvuldiging en verspreiding van de informatie, vermeerderd met een redelijk rendement op investeringen".¹⁵¹

5.3.2 Verstrekking binnen de Nederlandse overheid

Voor het uitwisselen van gegevens tussen overheden via raadpleeg, download-, verwerkings- en/of aanroepdiensten mogen kosten in rekening worden gebracht bij andere overheden, mits deze beperkt blijven tot het bedrag dat ten minste nodig is om de noodzakelijke kwaliteit en beschikbaarheid van de gegevens te garanderen, vermeerderd met een redelijk rendement op de investering en met inachtneming van, voor zover van toepassing, vereisten inzake zelffinanciering.¹⁵²

5.3.3 Verstrekking aan overheden van andere landen

Indien een bestuursorgaan voor het uitwisselen van gegevens, [...] vergoedingen in rekening brengt, gelden dezelfde vergoedingen voor Nederlandse bestuursorganen, bestuursorganen van andere lidstaten, instellingen en organen van de Europese Gemeenschappen, en organen die zijn opgericht bij internationale overeenkomsten waarbij de Gemeenschap en de lidstaten partij zijn [...].¹⁵³

Dit betekent dat bij uitwisseling met een bestuursorgaan van een ander land dezelfde vergoeding moet worden gevraagd als aan een Nederlands bestuursorgaan wordt gevraagd, ook indien het buitenlandse bestuursorgaan een andere vergoeding verlangt.

De vergoeding die mag worden gevraagd is gemaximaliseerd tot het bedrag dat ten minste nodig is om de noodzakelijke kwaliteit en beschikbaarheid van de gegevens te garanderen, vermeerderd met

¹⁴⁸ Zie art. 14 lid 1 INSPIRE Richtlijn; art. 12 lid 1 INSPIRE-wet.

¹⁴⁹ Zie INSPIRE Richtlijn art. lid 2; art. 12 lid 2 INSPIRE-wet.

¹⁵⁰ Art. 14 lid 2 INSPIRE Richtlijn; Memorie van toelichting INSPIRE-wet.

¹⁵¹ Art. 11h Wob.

¹⁵² Zie memorie van toelichting INSPIRE-wet; art. 10 en art. 12 INSPIRE-wet; art. 17 lid 3 Richtlijn INSPIRE.

¹⁵³ Art. 13 lid 1 INSPIRE-wet.

een redelijk rendement op de investering en met inachtneming van, voor zover van toepassing, vereisten inzake zelffinanciering van het desbetreffende bestuursorgaan.¹⁵⁴

5.3.4 Verstrekking aan Europese instellingen

In geen geval wordt betaling verlangd voor door lidstaten aan instellingen en instanties van de Gemeenschap verstrekte verzamelingen ruimtelijke gegevens en diensten met betrekking tot ruimtelijke gegevens die zij nodig hebben ter vervulling van hun verplichtingen met betrekking tot *verslaglegging krachtens de gemeenschapswetgeving inzake het milieu*.¹⁵⁵

Indien instellingen en instanties van de Gemeenschap verstrekte verzamelingen ruimtelijke gegevens en diensten met betrekking tot ruimtelijke gegevens wensen te gebruiken *voor taken die van invloed zijn op het milieu*, dan blijven de vergoedingen beperkt tot het bedrag dat ten minste nodig is om de noodzakelijke kwaliteit en beschikbaarheid van de gegevens te garanderen, vermeerderd met een redelijk rendement op de investering en met inachtneming van, voor zover van toepassing, vereisten inzake zelffinanciering van het desbetreffende bestuursorgaan.¹⁵⁶

Europese instellingen kunnen daarnaast een beroep doen op artikel 6 lid 2 van de Europese Verordening (EU) Nr. 268/2010¹⁵⁷ :

“In de voorstellen die zij de instellingen en organen van de Gemeenschap doen voor het verlenen van toegang tot verzamelingen ruimtelijke gegevens en ruimtelijkegegevensdiensten, moeten de lidstaten desgevraagd de berekeningswijze van de vergoedingen en de in aanmerking genomen factoren specificeren.”

Alleen Europese instellingen kunnen een beroep doen op deze bepaling.

5.3.5 Vergoeding vragen = e-commerce faciliteren

De (overheids)instelling die kosten in rekening brengt voor diensten of gegevens dient ervoor te zorgen dat de gebruiker de betaling via internet (e-commerce) kan voldoen.¹⁵⁸ Ingeval van elektronische handel, die ook het elektronisch betalen omvat, ontstaat er geen vertraging in de mogelijkheid van de hiervoor genoemde diensten gebruik te maken vanwege het feit dat daarvoor vergoedingen worden gevraagd (Memorie van toelichting INSPIRE-wet).

Dit betekent, dat indien voor raadpleegdiensten vergoedingen gevraagd worden aan het publiek daar wel een e-commerce systeem voor dient te worden ingericht waar de diensten afgenomen kunnen worden. Tevens mogen voor raadpleegdiensten ook voorzieningen worden getroffen om commercieel hergebruik te verhinderen.¹⁵⁹ Hierbij valt te denken aan gegevensleveranciers die afhankelijk zijn van inkomsten om de kwaliteit en actualiteit te kunnen waarborgen, zoals het Kadaster (Memorie van toelichting INSPIRE-wet).

5.4 technische eisen

Technische aspecten van de toegankelijkheid als catalogi, metadata en interoperabiliteit staan centraal bij INSPIRE. Als grote barrière noemt de richtlijn de tijd en middelen die moeten worden geïnvesteerd

¹⁵⁴ Art. 13 lid 1 INSPIRE-wet.

¹⁵⁵ Art. 13 lid 2 INSPIRE-wet; Art. 17 lid 3 Richtlijn INSPIRE.

¹⁵⁶ Art. 13 lid 1 INSPIRE-wet; Art. 17 lid 4 Richtlijn INSPIRE.

¹⁵⁷ Verordening (EU) Nr. 268/2010.

¹⁵⁸ Art. 12 lid 3 INSPIRE-wet; art. 14 lid 4 Richtlijn INSPIRE.

¹⁵⁹ Art. 14 lid 3 Richtlijn INSPIRE; Memorie van toelichting INSPIRE-wet.

in het zoeken naar bestaande ruimtelijke informatie en in het beoordelen of deze informatie bruikbaar is voor een bepaald doel (overweging 15). De richtlijn verplicht lidstaten daarom beschrijvingen van hun verzamelingen ruimtelijke gegevens en hun diensten op dit gebied ter beschikking te stellen in de vorm van metagegevens.

Sommige van deze technische eisen worden geregeld via het Nationaal Georegister, en het project Publieke Dienstverlening op de kaart.

5.4.1 Metadata

Een bestuursorgaan stelt metadata op voor zowel de INSPIRE diensten als –gegevens en werkt deze bij.¹⁶⁰ De vereisten voor metadata zijn uitgewerkt in de Europese verordening 1205/2008 van 3 december 2008 ter uitvoering van Richtlijn 2007/2/EG van het Europees Parlement en de Raad betreffende metagegevens).

Verstrekking aan Europese instellingen

De Europese Verordening (EU) Nr. 268/2010¹⁶¹ bepaalt dat de voorwaarden die van toepassing zijn op de instellingen en organen van de Gemeenschap moeten worden beschreven in de metadata.¹⁶² INSPIRE bronhouders moeten in de metadata aangeven onder welke voorwaarden Europese instellingen toegang kunnen verkrijgen tot de INSPIRE-gegevens en –diensten.

Indien de voorwaarden voor Europese instellingen niet anders zijn dan de voorwaarden voor andere gebruikers kan worden volstaan met het documenteren van deze voorwaarden.

5.5 organisatorische eisen

5.5.1 Publicatie in een portaal

De koppeling aan het INSPIRE netwerk wordt gedaan via het nationaal toegangspunt (Art. 8 INSPIRE-wet). Alle Nederlandse INSPIRE diensten en gegevens moeten via het Nationaal GeoRegister worden ontsloten.

5.5.2 Additionele informatie over inwinningsmechanismen

De Europese Verordening (EU) Nr. 268/2010¹⁶³ bepaalt dat:

“Wanneer een instelling of orgaan van de Gemeenschap toegang vraagt tot een verzameling ruimtelijke gegevens of een ruimtelijkegegevensdienst, stelt de lidstaat op verzoek ten behoeve van evaluatie en gebruik, ook informatie ter beschikking over de mechanismen voor de verzameling, verwerking, productie en kwaliteitscontrole van en toegang tot de verzameling ruimtelijke gege-

¹⁶⁰ Art. 5 lid 1 INSPIRE-wet.

¹⁶¹ Verordening (EU) Nr. 268/2010 van 29 maart 2010 ter uitvoering van Richtlijn 2007/2/EG van het Europees Parlement en de Raad met betrekking tot de toegang, overeenkomstig geharmoniseerde voorwaarden, van instellingen en organen van de Gemeenschap tot verzamelingen ruimtelijke gegevens en ruimtelijkegegevensdiensten van de lidstaten

¹⁶² Art. 5 Europese Verordening Nr. 268/2010.

¹⁶³ Verordening (EU) Nr. 268/2010 van 29 maart 2010 ter uitvoering van Richtlijn 2007/2/EG van het Europees Parlement en de Raad met betrekking tot de toegang, overeenkomstig geharmoniseerde voorwaarden, van instellingen en organen van de Gemeenschap tot verzamelingen ruimtelijke gegevens en ruimtelijkegegevensdiensten van de lidstaten

vens of de ruimtelijkegegevensdienst, voor zover deze extra informatie beschikbaar is en redelijkerwijze kan worden gegenereerd en verstrekt.”¹⁶⁴

5.5.3 Termijnen

Een bestuursorgaan is verplicht de door andere (Nederlandse, maar ook bestuursorganen van EU landen) bestuursorganen gevraagde informatie zo spoedig mogelijk maar uiterlijk binnen 20 werkdagen te leveren.¹⁶⁵

Europese instellingen moeten uiterlijk 20 dagen nadat ze een schriftelijk verzoek hebben gedaan toegang krijgen tot verzamelingen ruimtelijke gegevens en ruimtelijkegegevensdiensten, tenzij bij onderlinge overeenkomst tussen de lidstaat en de instelling of het orgaan van de Gemeenschap anders is overeengekomen¹⁶⁶.

5.5.4 Elektronische toegang voor andere overheden

Daarnaast moeten Nederlandse bestuursorganen de INSPIRE gegevens op zodanige wijze beschikbaar stellen dat deze langs elektronische weg door andere Nederlandse bestuursorganen kunnen worden verkregen. Dezelfde voorwaarde geldt voor uitwisseling met overheden uit andere EU lidstaten en instellingen van de Europese Gemeenschap.¹⁶⁷

¹⁶⁴ Art. 6 lid 1 Europese Verordening Nr. 268/2010.

¹⁶⁵ Art. 4 lid 2 INSPIRE-besluit.

¹⁶⁶ Art. 7 Verordening (EU) Nr. 268/2010 van 29 maart 2010 ter uitvoering van Richtlijn 2007/2/EG van het Europees Parlement en de Raad met betrekking tot de toegang, overeenkomstig geharmoniseerde voorwaarden, van instellingen en organen van de Gemeenschap tot verzamelingen ruimtelijke gegevens en ruimtelijkegegevensdiensten van de lidstaten

¹⁶⁷ Zie art. 10 lid 2 INSPIRE-wet.

INSPIRE road map: Implementation¹⁶⁸

Milestone date	Article	Description
15-May-2010	21§1 21§2	Implementation of provisions for monitoring and reporting
03-Dec-2010	6(a)	Metadata available for spatial data sets and services corresponding to Annex I and II
30-Jun-2011	15	The EC establishes and runs a geo-portal at Community level
19-Oct-2011	17(8)	Implementation of Regulation as regards the access to spatial data sets and services of the Member States by Community institutions and bodies under harmonised conditions for new arrangements
09-Nov-2011	16	Discovery and view services operational
23-Nov-2012	7§3, 9(a)	Implementation of Commission Regulation (EU) No 1089/2010 of 23 November 2010 implementing Directive 2007/2/EC of the European Parliament and of the Council as regards interoperability of spatial data sets and services for Newly collected and extensively restructured Annex I spatial data sets available
December 2012 ¹	16	Transformation services operational
December 2012 ¹	16	Download services operational
04-Feb-2013	7§3, 9(a)	Implementation of Commission Regulation (EU) No 102/2011 of 4 February 2011 amending Regulation (EU) No 1089/2010 implementing Directive 2007/2/EC of the European Parliament and of the Council as regards interoperability of spatial data sets and services for newly collected and extensively restructured spatial data sets
19-Apr-2013	17(8)	Implementation of Regulation as regards the access to spatial data sets and services of the Member States by Community institutions and bodies under harmonised conditions for existing arrangements
03-Dec-2013	6(b)	Metadata available for spatial data corresponding to Annex III
December 2014 ³	7§3, 9(b)	Newly collected and extensively restructured Annex II and III spatial data sets available
23-Nov-2017	7§3, 9(a)	Implementation of Commission Regulation (EU) No 1089/2010 of 23 November 2010 implementing Directive 2007/2/EC of the European Parliament and of the Council as regards interoperability of spatial data sets and services for other spatial data sets still in use at the date of adoption
04-Feb-2018	7§3, 9(a)	Implementation of Commission Regulation (EU) No 102/2011 of 4 February 2011 amending Regulation (EU) No 1089/2010 implementing Directive 2007/2/EC of the European Parliament and of the Council as regards interoperability of spatial data sets and services for other spatial data sets still in use at the date of adoption
October 2019 ¹	7§3, 9(b)	Other Annex II and III spatial data sets available in accordance with IRs for Annex II and III

1 Date proposed by the commission

3 Date depending on entry into force of measure

¹⁶⁸ <http://inspire.jrc.ec.europa.eu/index.cfm/pageid/44>

5.6 Resumerend

INSPIRE	Van toepassing?	Bindend of vrijblijvend? (Wet of beleid)	Relevante artikelen
Juridische eisen			
Recht op toegang?	Ja	Bindend	Toegankelijk voor een ieder, tenzij beperking (art. 4 en artikel 9 INSPIRE-wet)
Recht op hergebruik?	Nee		
Beperking in toegang?			
Intellectuele eigendom	Mogelijk		
Gebruiksvoorwaarden	Mogelijk		
Privacy	Mogelijk		
Bescherming van het milieu	Mogelijk		
Overig	Mogelijk		
Financiële eisen			
	Ja	Bindend	Afhankelijk van gebruikersprofiel/ groep, gemaximaliseerde vergoeding (art. 10, 12, 13 INSPIRE-wet)
Technische eisen			
Formaat	Ja	Bindend	Gegevens en diensten dienen INSPIRE compliant te zijn (IR 976; IR 1088; IR 1089; IR 1205)
Metadata	Ja	Bindend	Art. 5(1) wet, IR 1205/2008
Wijze van verstrekking (via bepaalde diensten)	Ja	Bindend	Via de netwerkdiensten (art. 9 INSPIRE-wet)
Wanneer kan er geleverd worden? (validatie-eisen?)			
Organisatorische eisen			
Termijn waarbinnen gereageerd moet worden	Ja	Bindend	Voor verzoek andere bestuursorganen: 20 werkdagen (art. 4(2)) INSPIRE besluit Voor Europese instellingen: 20 dagen (IR 286/2010 art. 7)
Publicatie in een portaal	Ja	Bindend	Art. 8 INSPIRE wet
Verplichte levering aan bepaalde gebruikers?	Nee		
Overig			

INSPIRE geeft RWS vele verplichtingen aan de wijze waarop INSPIRE-gegevens en -diensten ter beschikking moeten worden gesteld aan het publiek, Nederlandse overheden, overheden van EU lidstaten en instellingen van de Europese Gemeenschap. Het documenteren van metadata is bijvoorbeeld een verplichting, het gratis ter beschikking stellen van deze metagegevens via een zoekdienst ook. Hetzelfde geldt voor publicatie van deze metagegevens via het nationaal INSPIRE toegangspunt, i.c. het nationaal georegister.

Ook moeten de gegevens en diensten zelf geraadpleegd en gedownload kunnen worden. INSPIRE biedt de mogelijkheid om een vergoeding voor deze diensten te vragen en aan het gebruik ervan voorwaarden te verbinden. Deze vergoeding en voorwaarden mogen, binnen het INSPIRE kader, per gebruiksgroep variëren.

RWS kan er echter ook voor kiezen om naast het gebruik van de zoekdiensten, ook het gebruik van de andere diensten (raadpleegdienst, downloaddienst, transformatiedienst en aanroepdienst), zonder onderscheid naar gebruiksgroep, gratis en zonder voorwaarden mogelijk te maken.

6 Markt en overheid

Het rapport "Markt en Overheid" van de werkgroep Cohen vormt sinds 1997 de basis van het beleid omtrent de commercialisering van overheidsgegevens. Het beleid inzake "Markt en Overheid" bepaalt dat als overheidsinstellingen in of naast hun taak commerciële activiteiten verrichten, zij zich in eenzelfde concurrentiepositie moeten bevinden als private ondernemingen op die markt. Het gaat dan om het creëren van een gelijk speelveld voor zowel publieke als private partijen. Dit betekent ook dat iedereen onder dezelfde voorwaarden toegang tot basisinformatie moet krijgen, dat overheidsorganen geen speciale fiscale behandeling krijgen, dat er geen subsidie voor marktactiviteiten mag worden uitgekeerd, en dat alle kosten van arbeids-, vermogens- en productiemiddelen van de marktactiviteiten alsmede een voor de vennootschapsbelasting en de omzetbelasting op de markt gebruikelijk bedrag vermeerderd met een winstopslag moeten worden verrekend in de prijs.

Dit beleid werd in eerste instantie neergelegd in de "Aanwijzingen inzake het verrichten van marktactiviteiten door organisaties binnen de rijksdienst". Deze werden gehanteerd als regels voor toetreding tot een markt door een rijksdienst en voor het gedrag op de markt. Deze Aanwijzingen golden alleen voor Rijksdiensten inclusief agentschappen, maar exclusief zelfstandige bestuursorganen, lagere overheden en private organisaties. De Aanwijzingen hadden niet de status van formele wetgeving maar konden als een vorm van pseudo-wetgeving worden gezien. Rijksoverheden mogen verder marktactiviteiten verrichten indien het verrichten van deze activiteiten is opgedragen bij of krachtens de wet, bijvoorbeeld de Kadasterwet, of voortvloeit uit internationale verplichtingen. Ook mogen marktactiviteiten worden verricht indien deze onlosmakelijk zijn verbonden met de publieke taak of ter vervulling van een restcapaciteit.

Naar aanleiding van het Cohen Rapport werd in 2001 een wetsvoorstel¹⁶⁹ ter regeling van de beleidssector markt & overheid bij de Tweede Kamer ingediend. Op het wetsvoorstel is destijds van diverse kanten kritiek geuit op, onder meer, de reikwijdte en de consequenties van het voorstel voor de bestuurlijke autonomie van overheden. Als gevolg hiervan is het wetsvoorstel in 2004 ingetrokken. De minister beloofde dat in plaats daarvan de Mededingingswet (Mw) zou worden aangepast.

6.1 Aanpassing Mededingingswet: gedragsregels voor de hele overheid

In 2008 werd een wetsvoorstel ter wijziging van de Mededingingswet¹⁷⁰ ingediend dat het beleidskader van de Commissie Cohen moet vervangen. Het wetsvoorstel is sindsdien door de Tweede Kamer ingrijpend geamendeerd. De Eerste Kamer was dan ook zeer kritisch over het wetsvoorstel maar heeft het wetsvoorstel uiteindelijk op 8 april 2011 aangenomen (Stb. 2011-162). Het wetsvoorstel moet nog in werking treden, zal een overgangsperiode hebben van twee jaar en zal vijf jaar na inwerkingtreding weer vervallen. In die zin kan dit wetsvoorstel als een experimentwet worden gezien.

¹⁶⁹ Het wetsvoorstel Regels omtrent marktactiviteiten van overheidsorganisaties en omtrent ondernemingen die van overheidswege over een bijzondere positie beschikken (Tweede Kamerstukken, 2001/02, 28 050, nr. 1-3).

¹⁷⁰ Het wetsvoorstel Wijziging van de Mededingingswet ter invoering van regels inzake ondernemingen die deel uitmaken van een publiekrechtelijke rechtspersoon of die hiermee zijn verbonden (aanpassing Mededingingswet ter invoering van gedragsregels voor de overheid) (Tweede Kamerstukken 2007/08, 31 354, nr. 1-3).

Het wetsvoorstel voegt een nieuw hoofdstuk 4B: Overheden en overheidsbedrijven toe aan de Mededingingswet.¹⁷¹ Dit hoofdstuk beoogt oneerlijke concurrentie door overheden tegen te gaan. Het staat een overheid in beginsel vrij om de markt op te gaan maar dit is dan wel gebonden aan vier voorgestelde gedragsregels (doorberekenen van alle kosten, bevoordelingsverbod, verbod op exclusief gegevensgebruik, verbod op functievermenging). Een door de Tweede Kamer aangenomen wijziging van het wetsvoorstel geeft provincies, gemeenten, waterschappen en zelfstandige bestuursorganen onverkort de ruimte om economische activiteiten in het algemeen belang te (blijven) ondernemen. Een besluit waarbij wordt vastgesteld dat een economische activiteit of een bevoordeling plaatsvindt in het algemeen belang heeft tot gevolg dat de Mededingingswet daarop niet (meer) van toepassing is.¹⁷² Hierdoor wordt de reikwijdte van de wet drastisch ingeperkt. Uit de wetsgeschiedenis blijkt immers dat het algemeen belang ruim moet worden opgevat. Dit zal betekenen dat een rechter zo'n besluit slechts marginaal zal toetsen.

Verder mag een bestuursorgaan gegevens die hij heeft verkregen in het kader van de uitvoering van zijn publiekrechtelijke bevoegdheden alleen gebruiken voor economische activiteiten die niet dienen ter uitvoering van de publiekrechtelijke bevoegdheden, indien deze gegevens ook aan derden beschikbaar kunnen worden gesteld.¹⁷³ Dit betekent dat indien een bestuursorgaan publieke gegevens gebruikt voor het verrichten van marktactiviteiten, andere marktpartijen onder dezelfde voorwaarden toegang tot deze gegevens moeten krijgen.¹⁷⁴

Het wetsvoorstel geldt in principe voor de gehele overheid. Het kent echter ook een aantal belangrijke beperkingen. Het aanbieden van goederen en diensten door/aan overheden onderling, voor zover deze zijn bestemd voor de uitvoering van een publieke taak, valt niet onder het wetsvoorstel.¹⁷⁵ Goederen en diensten mogen binnen dit kader ook beneden de kostprijs worden aangeboden. Uitwisseling tussen overheden in het kader van de basisregistraties valt dus niet onder wet. Ook mag een bestuursorgaan gegevens verkregen in het kader van de uitoefening van haar publieke taak, onder de integrale kostprijs verstrekken.¹⁷⁶ Verder bestaat er nog onzekerheid over hoe de integrale kosten berekend moeten worden. De minister zal een AMvB opstellen die regels zal bevatten over onder meer de relevante kostencategorieën en de manier waarop die kosten aan activiteiten moeten worden toegerekend.¹⁷⁷

Door de verplichting tot het in rekening brengen van een marktconforme tegenprestatie, zou paradoxaal genoeg het Markt en Overheidsregime momenteel een belemmering op kunnen leveren voor de vrijmaking van overheidsbestanden voor private partijen. Echter, art.25h (uitzonderingsgronden waarop hoofdstuk 4b Mw niet van toepassing is) en art. 25i lid 2b (Mw) zou voldoende ruimte moeten bieden om data aan derden tegen hooguit distributiekosten te verstrekken.

6.2 Jurisprudentie

dGPS

¹⁷¹ Artt. 25g t/m 25m Aanpassing Mededingingswet ter invoering van gedragsregels voor de overheid.

¹⁷² Art. 25h lid 5 en lid 6 Aanpassing Mededingingswet ter invoering van gedragsregels voor de overheid.

¹⁷³ Art. 25k Aanpassing Mededingingswet ter invoering van gedragsregels voor de overheid.

¹⁷⁴ Zie ook art. 11f Wob.

¹⁷⁵ Art. 25h lid 2 Aanpassing Mededingingswet ter invoering van gedragsregels voor de overheid.

¹⁷⁶ Art. 25i lid 2 sub b Aanpassing Mededingingswet ter invoering van gedragsregels voor de overheid.

¹⁷⁷ Art. 25m lid 1 Aanpassing Mededingingswet ter invoering van gedragsregels voor de overheid.

Een van de weinige uitspraken op het gebied van geo-informatie is de uitspraak in het kort geding op 18 februari 2005 van de Rechtbank 's-Gravenhage.¹⁷⁸

Rijkswaterstaat (RWS) had voor eigen gebruik een GPS referentienetwerk laten opzetten waarvoor radioapparatuur van het bedrijf Thales Navigation BV werd gebruikt. Het signaal was niet gecodeerd en kon door elke GPS-ontvanger van het merk Thales worden opgevangen. Er zijn een aantal andere bedrijven die ook GPS referentienetwerken aanbieden maar dan voor commerciële doeleinden. Omdat het netwerk van RWS gratis te ontvangen was, heeft één van de publieke bedrijven, LNR Globalcom BV, RWS per brief gewezen op de mogelijke nadelige gevolgen van het ongecodeerd, en dus publiekelijk, aanbieden van GPS-data. RWS heeft aan LNR laten weten dat waar nodig, maatregelen getroffen zouden worden om gebruik door derden tegen te gaan. Dit bleek echter niet zo eenvoudig uit te voeren, en RWS liet weten dat het GPS-signaal zonder vergoeding aan derden beschikbaar zal worden gesteld. LNR, samen met zes andere bedrijven stapten daarop naar de rechter.

Zij stelden dat RWS onrechtmatig handelde door het netwerk kosteloos aan derden aan te bieden. Dit zou ten eerste in strijd zijn met de toezegging die RWS aan LNR had gemaakt, en ten tweede omdat potentiële klanten van de commerciële bedrijven nu voor apparatuur van Thales zouden kiezen en dus was dit een verboden steunmaatregel op grond van artikel 87 EG-verdrag. Bovendien zou het handelen van RWS in strijd zijn met het "Besluit toegestane marktactiviteiten Rijkswaterstaat wegens onlosmakelijk verbondenheid met publieke taak dan wel ter benutting van noodzakelijke restcapaciteit" en de "Aanwijzingen inzake het verrichten van marktactiviteiten door organisaties binnen de rijkdienst".¹⁷⁹ De rechter oordeelde echter dat het voordeel dat Thales genoot het gevolg was van het oorspronkelijk aannemen van de opdracht om het GPS-netwerk te ontwikkelen. Omdat de broncode publiek was, viel het nog maar te bezien of er een werkelijk voordeel voor Thales was. Omdat het GPS-netwerk voor eigen gebruik was opgezet, was er in dit geval geen sprake van – al dan niet gratis aangeboden – marktactiviteiten (Geo-Info 2005-4, p. 217-218). De uitspraak bevatte de volgende punten:

- "De enkele omstandigheid dat Thales meer dan eiseressen zou profiteren van het door RWS voor een ieder opengestelde LRK netwerk maakt dit nog niet tot een verboden steunmaatregel";
- "Nu door gedaagde is gesteld dat de benodigde technische gegevens (de "broncode") voor een ieder beschikbaar zijn, valt voorshands niet in te zien dat aan Thales op onrechtmatige wijze steun wordt verleend";
- "Door gedaagde is onweersproken gesteld dat RWS het LRK netwerk voor eigen gebruik heeft opgericht";
- "Evenmin is in geschil dat RWS de diensten van dit netwerk niet actief – al dan niet tegen een vergoeding – aanbiedt aan derden";
- "Voorlopig bestaat geen grond om aan te nemen dat het hier om door (rechtmatig) overheidshandelen van RWS veroorzaakte onevenredige gevolgen voor eiseressen gaat";
- "Als dit anders zou blijken te zijn en als wel aansprakelijkheid van gedaagde zou moeten worden aangenomen, dan ligt afwikkeling daarvan in de vorm van schadevergoeding meer in de rede. Juist aan een verbod, zoals gevraagd, zouden onevenredige en onomkeerbare nadelen kleven."

Men moet echter rekening houden dat dit een kort geding uitspraak betreft. Deze uitspraak kan niet als leidraad worden gebruikt.

¹⁷⁸ Rb 's-Gravenhage, sector civiel recht – voorzieningsrechter, rolnummer K05/66 (7 bedrijven - Staat (RWS-AGI) (dGPS-zaak uitspraak) 18 februari 2005.

¹⁷⁹ Deze besluiten volgden uit het Cohen rapport.

6.3 Conclusie RWS en marktactiviteiten

Algemeen kan gesteld worden dat als het ter beschikkingstellen van geo-data en/ of services valt onder de publieke taken van RWS beleid en wetgeving inzake Markt en Overheid geen belemmeringen opwerpen om de gegevens vrij te verstrekken dan wel services aan te bieden.

Indien de aanpassing van de Mededingingswet van kracht wordt¹⁸⁰ zou in art. 25i en 25h verdere argumenten aanwezig zijn om RWS-gegevens vrij voor hergebruik ter beschikking te stellen.

Zelfs al zou het vrij ter beschikking stellen van geo-data door RWS worden beschouwd als een economische activiteit van de overheid die het bedrijfsleven onevenredig zou kunnen benadelen dan wordt door redelijke overgangstermijnen voor het kracht zijn van het nieuwe beleid aan dit mogelijke probleem afdoende tegemoetgekomen. De aankondiging dat alle data van IenM op 1 januari 2015 volgens het open, tenzij principe beschikbaar komen lijkt een redelijke overgangstermijn.

¹⁸⁰ Naar verwachting is dit 1 juli 2012.

7 Aansprakelijkheid door foutieve informatie

Schade door foutieve informatie kan op verschillende manieren ontstaan. Stel dat een bedrijf van een gemeente de opdracht heeft gekregen om een wegenbestand van een nieuwbouwwijk te leveren. Achteraf blijkt er een fout in het bestand te zitten: twee straatnamen zijn verwisseld. De gemeente leidt schade: het bestand is inmiddels verwerkt in de nieuwe stadsplattegrond waarvan 10.000 exemplaren zijn gedrukt en onder de bevolking zijn verspreid. Maar ook anderen dan de gemeente kunnen schade leiden door deze fout. Een bewoner van de wijk krijgt een hartaanval. Hij overlijdt voordat de gewaarschuwde ambulance ter plaatse kon zijn. Het blijkt dat de ambulance onderweg fikse vertraging had opgelopen omdat de straatnamen op de kaart waren verwisseld. Kunnen de nabestaanden schade claimen?

7.1 Wanprestatie en onrechtmatige daad

Het Burgerlijk Wetboek biedt verschillende grondslagen voor aansprakelijkheid. De belangrijkste hiervan zijn de schadevergoeding wegens wanprestatie en wegens onrechtmatige daad.¹⁸¹

Wanprestatie kan alleen een rol spelen wanneer tussen degene die de schade lijdt en degene die aansprakelijk moet worden geacht, een contractuele relatie bestaat. Dit is het geval bij het bedrijf die het wegenbestand heeft geleverd en de gemeente. In het contract dat tussen partijen is gesloten zal in de regel zijn aangegeven wat ieder moet doen: in dit geval een (juist) wegenbestand leveren. De leverancier van het bestand is deze verplichting niet (volledig) nagekomen: er zit een fout in het bestand. In het geval van de overleden patiënt kan geen beroep worden gedaan op wanprestatie; er is immers geen contractuele relatie tussen de nabestaanden van de hartpatiënt en het bedrijf dat het wegenbestand heeft gemaakt. Zij kunnen eventueel een beroep doen op de tweede soort aansprakelijkheid, die uit onrechtmatige daad. Van een onrechtmatige daad is sprake zijn als iemand handelt in strijd met een wettelijke plicht, een inbreuk pleegt op iemand recht (denk aan schending van intellectuele eigendomsrechten), of handelt in strijd met een maatschappelijke zorgvuldigheidsnorm. Bij foutieve informatie kan mogelijk het laatste het geval zijn. Maar is nu de leverancier van het wegenbestand aansprakelijk voor de schade? Daarop is niet een simpel antwoord als "ja" of "nee" te geven. Allereerst geldt dat in het aansprakelijkheidsrecht alle omstandigheden van het geval een rol spelen. Zo is er niet altijd sprake van wanprestatie wanneer een partij niet levert wat is afgesproken (juridisch gezegd: "tekort komt in het nakomen van de afgesproken verplichtingen"). Aansprakelijkheid ontbreekt als de tekortkoming niet aan de schuldenaar kan worden toegerekend, bijvoorbeeld als er sprake is van overmacht. Is er aansprakelijkheid dan hoeft alleen de schade te worden vergoed, waarvan vaststaat dat er een oorzakelijk (causaal) verband bestaat tussen deze schade en de tekortkoming. Bij de onrechtmatige daad geldt in grote lijnen hetzelfde. Er kan alleen sprake zijn van aansprakelijkheid wanneer de onrechtmatige daad toerekenbaar is aan de dader. De geclaimde schade moet weer oorzakelijk met de daad samenhangen. Tenslotte wordt gesteld dat er een verband moet bestaan tussen het doel van de overtreden (zorgvuldigheids)norm en het geschade belang.

¹⁸¹ Asser/Hartkamp & Sieburgh 2008, nr. 1. (art. 3:4 Awb, jo 6:162 BW; zie ook HR 21 maart 2003, NJ 2004, 60).

7.2 Productaansprakelijkheid

Het Burgerlijk Wetboek biedt een afzonderlijke aansprakelijkheidsgrond voor in het verkeer gebrachte producten die een gebrek vertonen en daardoor schade toebrengen.¹⁸² De producent van een dergelijk product is dan aansprakelijk voor de veroorzaakte schade. De wet definieert producten als roerende zaken.¹⁸³ Data kan op zichzelf beschouwd niet als een roerende zaak worden aangemerkt. Van productaansprakelijkheid voor foutieve of onvolledige data lijkt daarom geen sprake te kunnen zijn. Westerdijk heeft betoogd dat software wel als product moet worden aangemerkt omdat deze altijd op een stoffelijke drager is vastgelegd.¹⁸⁴ Applicaties die putten uit open data-bronnen zouden dan wel onder de productaansprakelijkheidsregeling vallen. De vraag of een softwareproducent daadwerkelijk aansprakelijk gehouden kan worden is nog niet door rechters beantwoord.

Ten aanzien van productaansprakelijkheid voor informatie spreekt Dommering-van Rongen van een lacune en een miskenning van het feit dat informatie ook personen- of zaakschade kan opleveren.¹⁸⁵ Die mening heeft echter in de rechtspraak geen navolging gevonden.

7.3 Aansprakelijkheid en vrije vertrekking door RWS

Indien RWS haar geo-data vrij verstrekt impliceert dat er geen contracten met gebruikers worden afgesloten waarin bepaalde prestaties worden overeengekomen, met betrekking tot bijvoorbeeld de kwaliteit van de data. Derhalve speelt aansprakelijkheid op grond van wanprestatie geen rol. Dat betekent niet dat er nimmer een verplichting zou kunnen rusten op de gegevensleverancier om schade als gevolg van fouten in de data te vergoeden. Mogelijk kan er sprake zijn van onrechtmatig handelen omdat niet de nodige zorgvuldigheid in acht is genomen.

7.4 Gezichtspunten

Het invullen van de zorgvuldigheidsverplichting van RWS bij vrije verstrekking van haar data is niet eenvoudig. Over aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad op het specifieke terrein van (gebrekkige) geo-data is ons geen Nederlandse jurisprudentie bekend.

In de financiële wereld is de aansprakelijkheid voor onjuiste *informatie* niet nieuw. Ten aanzien van prospectussen geldt bijvoorbeeld dat de instelling die een prospectus uitgeeft aansprakelijk gehouden kan worden wanneer een gemiddelde belegger misleidt kan worden door de onjuistheid of onvolledigheid van de informatie.¹⁸⁶ Een ander voorbeeld is de aansprakelijkheid van een accountant jegens de koper van een BV waarvan de jaarstukken niet juist zijn opgesteld.¹⁸⁷

In de Verenigde Staten hebben rechters aansprakelijkheid voor onjuiste geografische informatie aangenomen.¹⁸⁸ Zo werd de aanbieder van een onjuiste *'instrument approach chart'* (een kaart die de aanvliegroete naar een landingsbaan beschrijft) die een vliegtuigcrash tot gevolg had, aansprakelijk gehouden.¹⁸⁹ De kaart was gebaseerd op onjuiste data die was aangeleverd door de Amerikaanse luchtvaartautoriteit. De Amerikaanse rechter oordeelde dat de aanbieder van de kaart onzorgvuldig

¹⁸² Artikel 6:185 BW.

¹⁸³ Artikel 6:187 lid 1 BW.

¹⁸⁴ Westerdijk 1995. Zie ook: Dommering-van Rongen 2000, p. 21.

¹⁸⁵ Dommering-van Rongen 2000, p. 126-127.

¹⁸⁶ HR 27 november 2009, *LJN* BH2162, (World Online).

¹⁸⁷ HR 9 juni 1995, *NJ* 1995, 692 (Finad/Worst).

¹⁸⁸ Cho 2005, p. 351-396.

¹⁸⁹ Court of Appeals, 9th Circuit *767 F. 2d 1288* (Brocklesby v. United States).

handelde omdat een defect in een dergelijk product grote gevolgen kan hebben en de aanbieder het product daarom beter had moeten controleren.

Dat er geen Nederlandse jurisprudentie bekend is op het gebied van de geo-informatie neemt niet weg dat er enkele uitgangspunten zijn te formuleren die zicht geven op de positie van RWS (mede gebaseerd op Pels Rijcken et al., 2001). Hierbij kan worden aangesloten op de bestaande jurisprudentie van de Hoge Raad op het gebied van gevaarstelling.¹⁹⁰ Naar Nederlands recht kan aansprakelijkheid voor foutieve of onvolledige data ontstaan als de open data-aanbieder onvoldoende zorgvuldig te werk is gegaan en dat hem aan te rekenen is. De vraag of een aanbieder voldoende zorgvuldig is geweest, hangt af van een aantal criteria: de aard en de omvang van de veroorzaakte schade, de waarschijnlijkheid van de schade, de aard van de gedraging en de bezwaarlijkheid van voorzorgsmaatregelen.¹⁹¹ In deze criteria komt tot uitdrukking dat schade vergoed zal moeten worden wanneer de kosten voor het treffen van voorzorgsmaatregelen ter voorkoming van voorzienbare schade kleiner zijn dan de voorzienbare schade zelf.

In het algemeen kan worden gesteld dat de in het maatschappelijk verkeer betaamde zorgvuldigheid eist dat men zich jegens een ander niet gevaarlijker gedraagt dan die ander in de concrete omstandigheden van het geval kon verwachten. Gevaarstelling is het in het leven roepen van een bepaald gevaar dan wel het achterwege laten van voorzorgsmaatregelen met betrekking tot een bepaald gevaar. Relevant is dus of in potentieel gebruik van de data die ter beschikking wordt gesteld door RWS een gevaar besloten ligt voor de gebruiker. Hoewel in beginsel alle omstandigheden van het geval van belang kunnen zijn voor de invulling van de zorgvuldigheidsverplichting, heeft de Hoge Raad een beoordelingskader geformuleerd in de vorm van de opsomming van enkele specifieke omstandigheden:

- de waarschijnlijkheid van onoplettend of onvoorzichtig gedrag van potentiële slachtoffers;
- de kans dat daardoor ongevallen ontstaan;
- de ernst van de gevolgen van die ongevallen;
- de bezwaarlijkheid van de te nemen veiligheidsmaatregelen.

Aan de hand van deze gezichtspunten kan worden bepaald in hoeverre bijvoorbeeld de verplichting bestaat tot waarschuwingen voor het gevaar. Deze vrij algemene, in het kader van ongevallen met letselschade opgestelde, gezichtspunten zullen in het concrete geval nader afgewogen moeten worden. Van belang kunnen de volgende overwegingen zijn:

- het doel van de verzameling informatie (gebruiksdoel overheid) en verstrekking en het gebruik door anderen buiten de overheid;
- de mate waarin kan worden voorzien of een bepaald gebruik, afwijkend is van het oorspronkelijke doel, onwenselijk/ schadelijk kan zijn;
- de mate waarin de overheid de mogelijkheid heeft om de juistheid en volledigheid van de informatie te controleren.

Bij het laatste punt heeft de overheid met name een zorgplicht voor haar eigen producten maar ook als (deel)producten afkomstig zijn van derden. De zorgplicht voor juistheid en volledigheid moet in het licht van het doel van het overheidsgebruik worden gezien. Er kan in dit verband verschil bestaan tussen een burger die de informatie gebruikt en een multinational. Opgemerkt dient bij dit punt te worden dat de overheid ook nalatigheid kan worden verweten indien informatie wordt achtergehouden. Dit kan bijvoorbeeld bij het vermelden van gemiddelde vaardieptes terwijl ook nauwkeurigere informatie beschikbaar is.

Tenslotte speelt de afhankelijkheid van de gebruiker van de informatie een rol. Wanneer een gebruiker afhankelijk is van bepaalde overheidsinformatie, zoals bijvoorbeeld de diepte van vaarwater voor schippers of bij basisregistraties, zal de overheid wellicht meer en omvangrijkere voorzorgsmaatregelen

¹⁹⁰ HR 5 november 1965, *NJ*1966, 136 (Kelderluik); HR 28 mei 2004, *NJ*2005, 105.

¹⁹¹ HR 5 november 1965, *NJ*1966, 136 (Kelderluik).

len dienen te nemen om onjuistheden of onvolledigheden in de informatie te voorkomen dan wanneer die afhankelijkheid niet bestaat. Men zou kunnen verwachten dat in informatie die beschikbaar wordt gesteld door de overheid voor commercieel gebruik en waarop bewerkingen voor commerciële doeleinden kunnen worden gemaakt, eventuele voorkomende onjuistheden of onvolledigheden voor zover mogelijk worden weggenomen (Pels Rijcken et al., 2001, p. 179).

7.5 Gerichte en ongerichte informatie

Pel Rijcken et al. (2001) en ook Scheltema en Scheltema¹⁹² redeneren dat er een verschil in aansprakelijk kan worden aangenomen tussen gerichte en ongerichte informatie. Zij gebruiken het begrippenpaar in relatie tot zowel het publiek aan wie de informatie is gericht, als het doel waarvoor de informatie wordt gebruikt. Gerichte overheidsinformatie is informatie die zich richt tot bepaalde groepen van individuele burgers en ongerichte informatie is informatie die in het algemeen wordt verstrekt ten behoeve van iedere burger of een grote groep burgers. Ten aanzien van ongerichte informatie schrijven zij dat het doel waarvoor de informatie gebruikt wordt en de eventuele schade die voortvloeit uit de onjuistheid of onvolledigheid van de informatie, in veel mindere mate voorzienbaar is. Aansprakelijkheid voor ongerichte onjuiste of onvolledige overheidsinformatie zal daarom minder snel dan aansprakelijkheid voor gerichte onjuiste of onvolledige overheidsinformatie worden aangenomen.

Ten aanzien van overheidsinformatie schrijven Barendrecht e.a. dat een ruimere aansprakelijkheid eerder in de rede ligt wanneer voor de door de overheid verstrekte informatie meer dan de kostprijs van het medium waarop de informatie wordt verstrekt, in rekening wordt gebracht.¹⁹³ Zij dragen aan dat de overheid door het berekenen van kosten, de kosten van aansprakelijkheid kunnen spreiden. Desondanks zal RWS voorzorgsmaatregelen moeten treffen om ervoor te zorgen dat er geen fouten of onvolledigheden in de data voorkomen. Perfectie kan niet worden geëist, maar wel inzet om fouten te voorkomen en te verbeteren. Onsrud schrijft ten aanzien van aansprakelijkheid voor geografische informatie:

*No general purpose dataset will ever be complete for all potential purposes that users might desire. Nor will the accuracy of data ever meet the needs of all conceivable uses. It is also inevitable that errors and blunders will be contained in any practical database. Thus, the law holds that those in the information chain should be liable only for those damages they had a duty to prevent.*¹⁹⁴

¹⁹² Scheltema 2008, p. 349-355. Zie ook: Barendrecht e.a. 2002.

¹⁹³ Barendrecht e.a. 2002, p. 165.

¹⁹⁴ Onsrud 1999, p. 1.

Rocknes versus Noorwegen¹⁹⁵

Het hoogste gerechtshof in Noorwegen verwierp op 30 mei 2011 unaniem de schadeclaim van Rocknes van 580 miljoen NOK (ongeveer €76 miljoen) op de Noorse Hydrografische dienst wegens het niet publiceren van een zandbank in de Berichten aan de Zeevaart. De schade was ontstaan nadat M/V Rocknes op 19 januari 2004 in Noorse wateren op een zandbank was gelopen en kapseisde. 18 mensen kwamen om het leven en de helft van de olietanks lekten leeg op de Noorse kust.

De Noorse Hydrografische dienst had deze zandbank niet opgenomen in haar Berichten aan de Zeevaart omdat de zandbank dichtbij de gevarenlijn van de officiële Noorse zeekaart lag en omdat de zandbank in de rode zone van een vuurtoren lag.

Hoewel de Noorse rechtbank oordeelde dat de staat aansprakelijk was vanwege het niet publiceren, concludeerde het Noorse Court of Appeal dat er zeer waarschijnlijk sprake was van een navigatiefout van de M/V Rocknes (zicht voorwaarts vanaf de brug was minimaal, de lading was niet gelijk over het schip verdeeld waardoor het schip moeilijk bestuurbaar was en de zandbank bevond zich zeer nabij een reeds bekende ondiepte). De Court of Appeal gaf hierbij aan dat de verantwoordelijkheid voor veilig varen altijd bij de kapitein en stuurman van een schip ligt en niet bij een topografische dienst die kwalitatief hoogwaardige zeekaarten produceert. Het hoogste gerechtshof nam deze conclusie over.

7.6 Resumerend

In het algemeen kan worden gesteld dat de aansprakelijkheid voor de geo-data in de huidige situatie niet anders zal zijn dan in een situatie waarbij sprake is van vrije verstrekking. Als RWS de geo-data beschikbaar stelt terwijl zij weet of redelijkerwijs zou kunnen weten dat door gebruik hiervan gevaarlijke situaties kunnen ontstaan, zal er een goede grond zijn om schade ontstaan uit deze voorziene gevaarlijke situaties bij RWS te claimen. RWS zal dus moeten nagaan in hoeverre het gebruik van haar data tot gevaarlijke situaties kunnen leiden.

Voor data die ongericht wordt aangeboden kan een voorzorgsmaatregel erin bestaan dat wordt aangegeven voor welk doeleinde de data is verzameld om de gebruiker een indicatie te geven van de kwaliteit en nauwkeurigheid van de data. De gebruiker van de data kan dan bepalen of de data geschikt is voor het doel dat hij voor ogen heeft. Ook andere gegevens over de kwaliteit van data, zoals het tijdstip van de laatste update of een revisiegeschiedenis, kunnen worden vermeld. Meta-data die de data beschrijft, kan daarin een belangrijke rol vervullen.¹⁹⁶ Er kan tevens gedacht worden aan verwijzingen naar andere vergelijkbare databronnen zodat de gebruiker over completere data kan beschikken en onjuistheden in de data sneller aan het licht komen.¹⁹⁷ Ook kunnen er waarschuwingen voor voorzienbaar verkeerd gebruik van de data worden gegeven. Een mogelijkheid die gebruikers in staat stelt om fouten in de data te melden of vragen te stellen als er onduidelijkheden over de data bestaan, zal dat eveneens het risico van aansprakelijkheid verkleinen.

¹⁹⁵ Hydro International, 2011, Rocknes Claims Appeal Dismissed, http://www.hydro-international.com/news/id4822-Rocknes_Claims_Appeal_Dismissed.html ; Lusk, 2009.

¹⁹⁶ Devillers e.a. 2002, p. 46

¹⁹⁷ Rall 2010, p. 44.

Echter het ter beschikking stellen van ongevalideerde data zou strijdig kunnen zijn met het zorgvuldigheidsbeginsel. Ongevalideerde gegevens worden pas door RWS gebruikt op het moment dat ze gevalideerd zijn. Tot dat moment worden ze niet geschikt geacht voor gebruik binnen RWS. Om deze reden zou mogelijk terughoudend moeten worden omgegaan met verzoeken voor ongevalideerde gegevens¹⁹⁸.

Aansprakelijkheid	Van toepassing?	Bindend of vrijblijvend? (Wet of beleid)	Relevante artikelen
Juridische eisen	NVT		
Beperking in toegang?	NVT		
Financiële eisen	NVT		
Technische eisen			
Formaat			
Metadata	Ja	"Vrijblijvend"	Voorzorgsmaatregelen
Wijze van verstrekking (via bepaalde diensten)			
Wanneer kan er geleverd worden? (validatie-eisen?)	Mogelijk alleen na validatie	"Vrijblijvend"	Zorgvuldigheidsverplichting
Organisatorische eisen	NVT		

¹⁹⁸ Zie ook paragraaf over uitzonderingsgronden van de Wob

8 Internationale kaders in het water domein

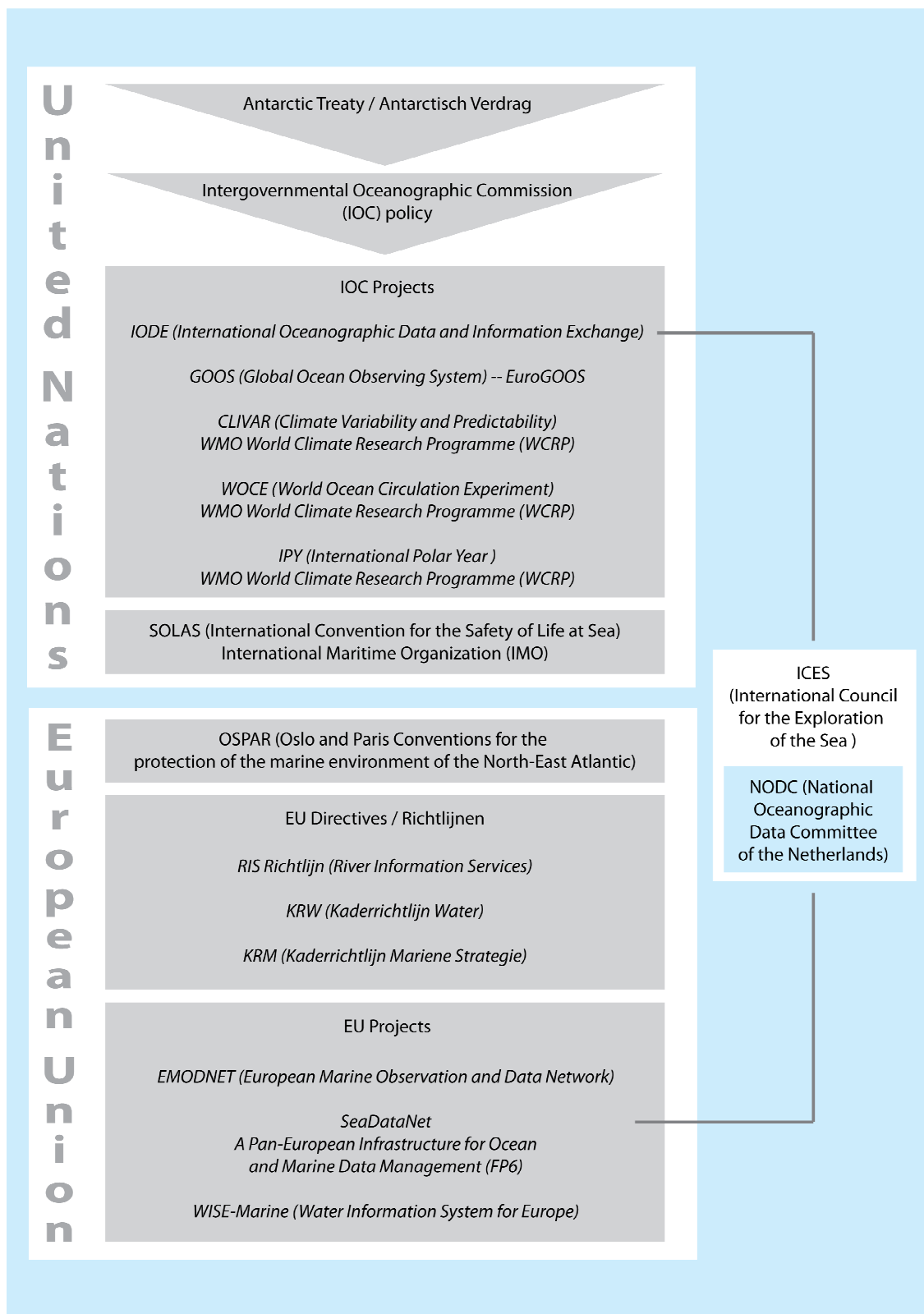
8.1 Algemeen

Zeeën en oceanen kennen geen natuurlijke grenzen maar kennen wel gemeenschappelijke problemen zoals milieuvervuiling en veiligheid. Op globaal niveau wordt de regelgeving en beleid zoals geformuleerd door de Verenigde Naties gevolgd door de lidstaten. Een belangrijk verdrag daartoe is de VN Law of the Sea (UNCLOS). Dit Recht van de Zee heeft, onder meer, betrekking op bescherming van het mariene milieu. In het Verdrag komen zes belangrijke bronnen van vervuiling aan bod: land- en kustactiviteiten, continentale plaat boring, potentiële zeebodem mijnbouw, dumpen in de oceaan, vervuiling afkomstig van schepen, en vervuiling door of via de atmosfeer. Het Verdrag bepaalt dat in de eerste plaats alle landen een fundamentele verplichting hebben om het mariene milieu te beschermen en te behouden. Verder worden alle landen er op aangedrongen om op een wereldwijde en regionale basis samen te werken bij het opstellen van regels en standaarden en andere maatregelen voor hetzelfde doel. Dit Verdrag – en andere VN Verdragen – zijn leidend voor de internationale regels voor de mariene omgeving.

In dit hoofdstuk zullen de kaders die specifiek gericht zijn op het water domein worden besproken. Het gaat hier om kaders die deels door internationale verdragen, deels uit de Europese Unie dan wel door samenwerkingsverbanden waaraan RWS deelneemt worden gevormd.

Als eerste zullen de kaders volgend uit internationale verdragen aan bod komen (paragraaf 8.2). Daarnaast zal ook aandacht besteed worden aan relevante projecten die onder de paraplu van de Verenigde Naties vallen (paragraaf 8.3). In 8.4 wordt ingegaan op drie Europese richtlijnen en een aantal Europese projecten. Ten slotte zullen een aantal andere samenwerkingsverbanden worden besproken.

Figuur 6 geeft een overzicht van het verband tussen de aangehaalde kaders.

Figuur 6: Overzicht van vigerende internationale kaders in het natte domein

8.2 Internationale verdragen

8.2.1 International Convention for the Safety of Life at Sea (SOLAS)

Het Internationaal Verdrag voor de beveiliging van mensenlevens op zee (International Convention for the Safety of Life at Sea, SOLAS) is het belangrijkste internationale verdrag met betrekking tot de veiligheid op zee. SOLAS kwam in 1914 tot stand na de ramp met de SS Titanic. Sinds 1954 valt SOLAS onder de Internationale Maritieme Organisatie (IMO), een VN organisatie die standaarden en reglementen voor de maritieme sector opstelt. SOLAS beschrijft aan welke eisen zeegaande schepen moeten voldoen voor constructie, uitrusting en bemanning. Onder uitrusting vallen onder meer radioapparatuur, navigatiesystemen en veiligheidsmiddelen zoals reddingsloepen. De laatste SOLAS stamt uit 1974, en wordt via amendementen regelmatig aangepast.

Regulatie V hoofdstuk 19 van SOLAS betreft het verplicht gebruik van gecertificeerde elektronische navigatiesystemen, de zogenaamde ECDIS (Electronic Chart Display and Information System), door de internationale scheepvaart¹⁹⁹. De ECDIS moet worden gevuld met gecertificeerde elektronische zee-kaarten, de zogenaamde ENC's. ENC's (Electronic Navigation Charts) zijn officiële vectorkaarten en worden gepubliceerd op diverse schalen, van kleinschalig voor de oceanen tot grootschalig niveau voor haveningangen. ENC's bevatten onder meer zeeroutes, kustlijnen, dieptes, bathymetrische data, wrakken, lichten en boeien. Het IMO heeft de International Hydrographic Organisation (de verenigde nationale hydrografische diensten) een mandaat gegeven om gecertificeerde ENC's te produceren, volgens afgesproken standaarden voor weergavekleuren, encryptie, etc. Om de authenticiteit van de ENC cellen te garanderen, worden de ENC cellen beschermd door encryptie volgens de S-63 standaard. Een ENC cel kan pas worden gebruikt nadat een licentie met toestemming voor die specifieke cel is aangeschaft. In eerste instantie zou de scheepvaart industrie alleen ENC's via de nationale hydrografische diensten kunnen kopen. Echter, na een klacht bij de EC in 2000, kan de scheepvaart ook de ENC's en bijbehorende licenties via geregistreerde distributeurs verkrijgen. Om als distributeur te fungeren, moet er een overeenkomst met een nationale hydrografische dienst worden getekend.

In Nederland worden de ENC's geproduceerd door de Dienst der Hydrografie (KM-Hyd). De distributie van ENC's loopt via een samenwerkingsverband met andere Europese hydrografische diensten. Naast ENC's produceert de KM-Hyd ook de zogenaamde RNC's (raster nautical charts) en papieren zeekaarten. De distributie van de RNC's en de zeekaarten verloopt via de KM-Hyd en geregistreerde agenten. De KM-Hyd heeft als beleid dat data mag worden hergebruikt mits de eindproducten niet als gecertificeerde producten worden aangemerkt. Rijkswaterstaat Noordzee wint ook hydrografische data in voor eigen doeleinden. Deze data voor de kustwateren en de havenmonden wordt gedeeld met de Dienst der Hydrografie.

SOLAS heeft geen directe invloed op RWS omdat de verantwoordelijkheid voor de uitvoering bij de Dienst der Hydrografie ligt. Er zijn echter een aantal overlapgebieden, zoals de Nederlandse kust en de Westerschelde, waar tussen RWS en KM-Hyd wordt samengewerkt en uitwisseling van elkaars data essentieel is.

¹⁹⁹ De ECDIS verplichting wordt stapsgewijs voor de verschillende klassen stapsgewijs ingevoerd. In 2018 zullen alle zeegaande beroepsvaart verplicht zijn een ECDIS aan boord te hebben, naast een back-up systeem. Een back-up systeem kan papieren kaarten zijn of RNC's of niet-gecertificeerde elektronische navigatiekaarten.

8.2.2 The Convention for the Protection of the Marine Environment of the North Atlantic (OSPAR)

Na het stranden van het schip de Torrey Canyon in 1967 en daaropvolgend het vrijkomen van 177.000 ton olie met rampzalige gevolgen voor het milieu, groeide de bewustwording dat internationale samenwerking essentieel was om vervuiling van de zee te bestrijden. Daarvoor werd allereerst de Overeenkomst inzake samenwerking bij de bestrijding van verontreiniging van de Noordzee door olie (de Overeenkomst van Bonn) in 1969 getekend in 1969. Een paar jaar later volgde het Verdrag van Oslo in 1972 tegen dumpen in zee. In 1974 werd het Verdrag van Parijs getekend tegen de vervuiling van de zee door bronnen op het land en door de offshore industrie. De Verdragen van Oslo en van Parijs zijn vervolgens verenigd, herzien en uitgebreid in het nieuwe Verdrag inzake de bescherming van het maritieme milieu in het noordoostelijk deel van de Atlantische Oceaan, beter bekend als het OSPAR Verdrag. Het OSPAR Verdrag werd in Parijs in 1992 aangenomen door de ministers die verantwoordelijk zijn voor het mariene milieu, en trad in werking op 25 maart 1998²⁰⁰.

OSPAR is een verdrag data de internationale samenwerking regelt voor het beschermen van het maritieme milieu in de Noordoostelijke Atlantische Oceaan, inclusief de Noordzee. De belangrijkste doelstellingen daarbij zijn het voorkomen en beëindigen van de verontreiniging van het maritieme milieu, en het beschermen van het zeegebied tegen de nadelige effecten van menselijke activiteiten. Verder streeft het OSPAR Verdrag naar een duurzaam beheer van het betrokken gebied. Om dit te bereiken nemen de verdragspartijen, afzonderlijk en gezamenlijk, programma's en maatregelen aan en harmoniseren zij hun beleid en strategieën. De OSPAR Commissie, bestaande uit vertegenwoordigers van alle verdragspartijen, ziet toe op de uitvoering van het verdrag, en kan zelf beslissingen nemen tot het opstellen van programma's en maatregelen. De OSPAR Commissie heeft strategieën ontwikkeld voor:

- (1) bescherming en behoud van ecosystemen en de biologische diversiteit;
- (2) gevaarlijke stoffen;
- (3) radioactieve stoffen;
- (4) eutrofiëring;
- (5) milieudoelstellingen; en
- (6) mechanismen voor het beheer voor de offshore-activiteiten.

In kader van deze strategieën worden rapporten over de kwaliteit van het mariene milieu uitgegeven.

De OSPAR-commissie werkt onder de paraplu van het internationale gewoonterecht zoals gecodificeerd bij de Verenigde Naties van 1982 inzake het recht van de zee (UNCLOS). Het OSPAR-verdrag erkent de rechtsbevoegdheid van de staten over de zeeën en de vrijheid van de volle zee, en binnen dit kader, de toepassing van de belangrijkste beginselen van het internationale milieubeleid om verontreiniging van de zee te voorkomen en te elimineren, en het duurzaam beheer van het zeegebied te bereiken. Dit omvat beginselen die voortvloeien uit de 1972 Stockholm VN-Conferentie over het menselijk milieu en van de in 1992 in Rio de Janeiro VN-conferentie over milieu en ontwikkeling, waaronder het Verdrag van 1992 inzake biologische diversiteit.

De OSPAR-Commissie is een actief lid van de internationale groep van regionale organisaties en werkt nauw samen met haar partnerorganisaties, zoals de Helsinki Commissie (HELCOM) voor de Oostzee en de verschillende programma's vastgesteld in de UNEP Regional Seas Programme. De OSPAR Commissie werkt samen met andere bevoegde beheersautoriteiten voor de Noord-Oost Atlantische Oceaan. Om de samenwerking verder te versterken heeft de OSPAR-commissie overeenkomsten van samen-

²⁰⁰ De landen die het OSPAR Verdrag hebben ondertekend en geratificeerd hebben zijn: België, Denemarken, Duitsland, Finland, Frankrijk, Ierland, IJsland, Luxemburg, Nederland, Noorwegen, Portugal, het Verenigd Koninkrijk, Zweden, Zwitserland, en de Commissie van de Europese Unie.

werking met een aantal relevante internationale organisaties, waaronder de Noord-Oost Atlantische Visserijcommissie (NEAFC), de Internationale Maritieme Organisatie (IMO), de Internationale Raad voor het Onderzoek van de Zee (ICES), de VN-Economische Commissie voor Europa (VN ECE) en de Internationale Organisatie voor Atoomenergie (IAEA) getekend. Verder wordt er nauw samengewerkt met de Europese Commissie en het Europees Milieuagentschap.

OSPAR als juridisch instrument bepaalt beleid voor het beheer van de Noord-Atlantische Oceaan in nauwe samenwerking met de EC. Zo voert OSPAR bijvoorbeeld verplichtingen door die ook uit de Kaderrichtlijn Water vloeien.²⁰¹

8.2.3 Antarctic Treaty

Het Antarctisch Verdrag stamt uit 1959. Nederland heeft in 1667 het Verdrag ondertekend. Artikel 3c van het Verdrag stelt dat om de internationale samenwerking in wetenschappelijk onderzoek op Antarctica te bevorderen, voor zover mogelijk en uitvoerbaar, wetenschappelijke waarnemingen en resultaten zullen worden uitgewisseld en gratis beschikbaar worden gesteld. SCAR (Scientific Committee on Antarctic Data Management) behartigt het Antarctische Verdrag databeleid. Het NIOZ, en daarmee ook het NODC, is gebonden aan het Verdrag.²⁰²

RWS - als partner van het NODC – is gebonden aan het databeleid van het Antarctisch Verdrag.

8.3 Internationale (VN) projecten

8.3.1 The International Oceanographic Data and Information Exchange (IOC-IODE)

De Intergovernmental Oceanographic Commission (IOC) is een UNESCO (United Nations Educational Scientific and Cultural Organization) commissie opgezet in 1960, met als doel de internationale samenwerking in onderzoek en bescherming van de oceanen te bevorderen. In het kader daarvan zijn er verschillende programma's opgezet zoals GOOS (Global Ocean Observing System) en het International Oceanographic Data and Information Exchange (IODE). Het IODE programma is in 1961 opgezet om mariene onderzoek, exploitatie en ontwikkeling te bevorderen door het faciliteren van uitwisseling van oceanografische data tussen deelnemende lidstaten. Het IODE systeem wordt gevormd door een wereldwijde netwerk bestaande uit DNA's (Designated National Agencies), NODC's (National Oceanographic Data Centres), RNODS's (Responsible National Oceanographic Data Centres) en WDC's (World Data Centres – Oceanography). De doelstellingen van IODE zijn, onder meer, het faciliteren en bevorderen van uitwisseling van alle mariene data en informatie, zowel (near) real-time als gearchiveerde data. Via het IODE netwerk is het mogelijk om de miljoenen oceanografische waarnemingen te verzamelen, de kwaliteit ervan te kunnen controleren, en te archiveren. Belangrijk daarbij is om de toegankelijkheid en opslag van deze data en metadata op de lange termijn te waarborgen.

Het IOC heeft in 2000 een Memorandum of Understanding (MoU) getekend met de IHO over samenwerking om, onder meer, gezamenlijk een General Bathymetric Chart of the Oceans (GEBCO) en International Bathymetric Charts (IBC) te ontwikkelen. Vrije uitwisseling van bewerkte gegevens tussen de twee organisaties zal worden aangemoedigd voor toekomstige uitgaven van de GEBCO en IBC.²⁰³

²⁰¹ IJsland, Noorwegen en Zwitserland zijn geen lid van de Europese Unie, en dus niet gebonden aan EU richtlijnen. IJsland en Noorwegen zijn wel leden van de European Economic Area, en als zodanig wel gebonden aan bepaalde EU-regelgeving. Via OSPAR kunnen IJsland, Noorwegen en Zwitserland wel bepaalde programma's en maatregelen implementeren.

²⁰² http://www.state.gov/www/global/oes/oceans/antarctic_treaty_1959.html

²⁰³ http://www.iho.int/mtg_docs/International_Organizations/MOU/IHOIOC.pdf

IOC Data Policy²⁰⁴

In 2002 heeft de Werkgroep IOC Oceanographic Data Exchange – Policy een nieuwe beleidslijn voor de internationale uitwisseling van oceanografische data aangenomen. De doelstelling van de Data Policy is het tijdig, gratis en onbeperkt uitwisselen van oceanografische data, die essentieel zijn voor efficiënte acquisitie, integratie en gebruik van oceanwaarnemingen ingewonnen door de landen van de wereld voor een breed scala van doeleinden, waaronder de voorspelling van weer en klimaat, de operationele voorspelling van het mariene milieu en kustmilieu, alsmede voor de vooruitgang van de wetenschappelijke kennis die dit mogelijk maakt. Hiervoor gelden voor de lidstaten een aantal regimes, te weten:

- (1) Tijdig²⁰⁵, vrije en onbeperkte²⁰⁶ toegang tot alle data, bijbehorende metadata en producten²⁰⁷ gegenereerd onder de auspiciën van IOC programma's;
- (2) Tijdig, vrije en onbeperkte toegang tot relevante data en bijbehorende metadata uit niet-IOC programma's die relevant is voor toepassing voor het behoud van het leven, nuttig openbaar gebruik en de bescherming van het oceaan milieu, het voorspellen van weer en klimaat, het operationeel voorspellen van het mariene milieu, de monitoring en modellering van het klimaat en duurzame ontwikkeling in het mariene milieu wordt *aangemoedigd*;
- (3) Tijdig, gratis en onbeperkte toegang tot oceanografische data en bijbehorende metadata, zoals bedoeld onder (1) en (2), voor niet-commercieel²⁰⁸ gebruik door de onderzoek- en onderwijsgemeenschappen, met als voorwaarde dat alle producten of resultaten van dergelijk gebruik bekend gemaakt zal worden in de open literatuur, zonder vertraging of beperking;

Het IOC erkent dat lidstaten het recht behouden om voorwaarden te stellen voor uitwisseling van data, zolang dat in overeenkomstig is met internationale verdragen. De data policy streeft ernaar dat overheids- en niet-overheidsinstellingen die marine data inwinnen, hun data zullen delen. Een andere doelstelling is dat data ingewonnen door onderzoekers verankerd kan worden door deze data op een gestandaardiseerde manier in datacentra op te slaan. Die datacentra dienen gekoppeld te zijn aan IODE, NODC en WDC netwerken. Omdat onderzoekers vaak maar tijdelijk aan een project werken, gaat nu nog veel van deze data verloren wanneer een onderzoeker naar een volgend project verhuist.

Het IOC databeleid is leidend voor het NODC, en dus ook RWS voor oceanografische data. Voor RWS zijn vooral de bovenstaande bepalingen (2) en (3) van toepassing, en de doelstelling van het onderbrengen van data in gekoppelde datacentra.

8.3.2 Global Ocean Observation System (GOOS & EuroGOOS)

GOOS is het Global Ocean Observation System, opgezet door het IOC, de WMO, UNEP en ISCU. Het doel van een dergelijk observatiesysteem is om de toestand van de oceaan te kunnen beschrijven, de veranderende omstandigheden te kunnen voorspellen en de effecten ervan op de klimaatverandering te kunnen voorspellen, en om duurzame ontwikkeling te bevorderen. GOOS richt zich op twee hoofdthema's. Het eerste thema betreft de open oceaan en is ontworpen om informatie te verstrekken

²⁰⁴ http://www.iode.org/index.php?Itemid=95&id=51&option=com_content&task=view

²⁰⁵ Met "tijdig" wordt in deze context bedoeld: de distributie van data / producten voldoende snel om nog van waarde te zijn voor een bepaalde toepassing.

²⁰⁶ Met "vrij en onbeperkt" wordt bedoeld: niet-discriminerend en kosteloos, d.w.z. niet meer dan distributiekosten maar geen kosten voor de data / producten zelf.

²⁰⁷ Met "product" wordt bedoeld: een toegevoegde waarde van data toegepast op een bepaalde toepassing.

²⁰⁸ Met "niet-commercieel" wordt bedoeld: niet uitgevoerd voor winst, kosten dekken of wederverkoop.

ter ondersteuning van de oceaan diensten en het voorspellen van weer- en klimaatveranderingen. Het tweede thema betreft de kustzeeën en is ontworpen om informatie te verstrekken over de gezondheid van kust-ecosystemen en hun duurzame ontwikkeling, over besmetting, vervuiling en kwaliteit van het water, over de voorwaarden voor off-shore commerciële en recreatieve activiteiten, en over de mariene gevaren met in het bijzonder hoe stormen en stormvloedden het leven en eigendommen kunnen beïnvloeden. GOOS is opgebouwd uit een serie regionale observatiesystemen en programma's, waaronder EuroGOOS en MedGOOS (Middenlandse Zeegebied). GOOS volgt dezelfde Data Policy als die van IOC/IODE.

Rijkswaterstaat is samen met het NODC betrokken bij EuroGOOS. EuroGOOS is in 1994 opgericht als een Europese Vereniging van nationale overheidsorganisaties en onderzoeksinstituten. Op het moment heeft EuroGOOS 34 leden van 16 landen in Europa en geaffilieerde leden van verschillende Europese organisaties. De hoofddoelstelling van EuroGOOS is operationele oceanografie voor Europese wateren, met als belangrijkste onderdeel daarvan het ontwikkelen van een oceaan observatiesysteem die aansluit bij GOOS (Global Ocean Observation System). EuroGOOS baseert zijn doel op de stelling dat het kunnen maken van operationele voorspellingen afhankelijk is van (bijna) real-time observatiedata. Die observatiedata worden door modelleringscentra verwerkt in modellen en gebruikt om simulaties en voorspellingen te maken van de toestand van de oceaan en kustzeeën. GOOS is een internationaal programma dat het permanente mondiale raamwerk van observaties, modellering en analyses voorbereidt. Dit raamwerk is noodzakelijk om operationele oceanografische diensten te ondersteunen. Een van de strategieën van EuroGOOS is het coördineren van de ontwikkeling van een blauwdruk voor opzetten en beheren van een pan-Europese operationele oceanografie infrastructuur. Een onderdeel van die strategie is een substantiële bijdrage leveren aan de monitoring verplicht onder de Marine Strategy Directive, alsmede daarvoor beleid ontwikkelen. Daarbij wil EuroGOOS nauw aansluiten bij SeaDataNet en bij de data policy binnen EMODNET^{209 210}.

RWS levert monitoringdata en observeringsdata aan EuroGOOS. Het databeleid van de GOOS programma's sluiten nauw aan bij VN- en EU-databeleid voor oceanografische data.

8.3.3 Climate Variability and Predictability (CLIVAR) project

CLIVAR is een wereldwijd multidisciplinair klimaatonderzoek project in kader van het World Climate Research Programme, voor klimaatvariabiliteit en -voorspelbaarheid met een specifieke focus op de rol van de oceaan-klimaat interactie in het klimaat. Daarvoor is een breed scala aan gegevens vereist en moeten datacenters de gegevens opnemen, kwaliteitscontrole uitvoeren, archiveren en de gegevens verspreiden. De CLIVAR data policy geeft richtlijnen voor de manier waarop deze gegevens moeten worden behandeld om op een consistente wijze de wetenschappelijke doelstellingen van het project te bereiken. De Data Policy is gericht op een evenwicht tussen de rechten van de onderzoekers en de noodzaak van brede toegang via het vrije en onbeperkte delen en uitwisselen van CLIVAR data en metadata. De CLIVAR data policy is bedoeld om volledig compatibel zijn met IOC, WMO, GCOS en GEOSS gegevens principes.

Echter, uit de interviews kwam naar voren dat de CLIVAR Data Policy vrijblijvend is en niet dwingend kan worden opgelegd.²¹¹

²⁰⁹ http://www.eurogoos.org/documents/eurogoos/html_page/eg09_05eurogoos_strategy5.pdf

²¹⁰ Policy and practice for EuroGOOS for the exchange of oceanographic and related data and products including guidelines on relationships in commercial oceanographic activities, 9 March 2000.

²¹¹ http://www.clivar.org/data/data_policy.php

RWS is via het NODC betrokken bij CLIVAR. De data voor CLIVAR wordt via ICES, IOC-IODE, GOOS aangeleverd. De datacentra worden door andere partners beheerd zoals de British Oceanographic Data Centre.

8.3.4 World Ocean Circulation Experiment (WOCE) project

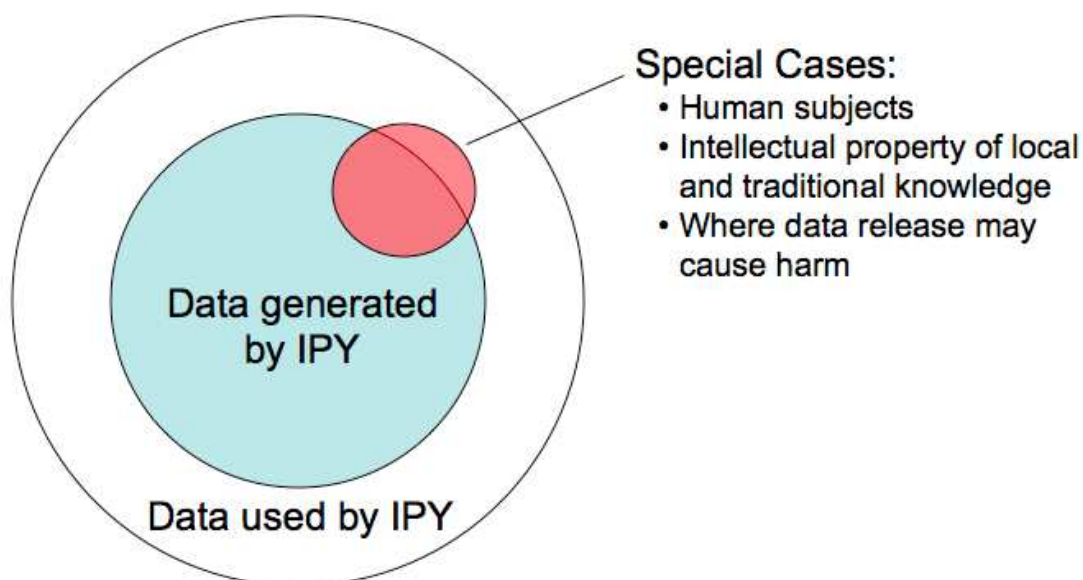
Het World Ocean Circulation Experiment (WOCE) was een onderdeel van het World Climate Research Programme die middelen gebruikt van bijna 30 landen om tussen 1990 en 1998 in-situ- en satelliet-waarnemingen van de oceanen te observeren, en om slecht begrepen maar belangrijke fysische processen waar te nemen. De Scientific Steering Group (SSG) van het WOCE hield toezicht op de wetenschappelijke ontwikkeling van het project en beheert de zamelde data. In de WOCE Data Policy wordt een afweging gemaakt tussen aan de ene kant de bescherming van de intellectuele inspanning en tijd van de onderzoekers, en aan de andere kant de noodzaak om verschillende datasets en datatypen te kunnen vergelijken voor consistentie om beter inzicht te krijgen in de betrokken oceaan processen, en om te zien hoe goed de numerieke modellen de echte oceaan beschrijven. Als vigerend beleid heeft het WOCE dat alle gegevens verzameld als onderdeel van WOCE, de archiefdata, niet later dan na 2 jaar (de publicatierechten periode) na inwinning openbaar moeten worden gemaakt, tenzij uitdrukkelijk opgeheven door het SSG- en financieringsinstellingen. Daarnaast bestaan voor de verschillende datatypen (drifter, XBT, float, hydrografische & tracer, en current meter data) verschillende tijdslijmetsluitbepalingen van direct (real-time) beschikbaar tot de embargoperiode van maximaal 2 jaar.²¹² De archiefdata is beschikbaar op DVD tegen verstrekingskosten via het US NODC-NOAA, of als een elektronische atlas met gratis viewer via het Alfred Wegener Institute for Polar and Marine Research in Bremen.

WOCE is nu beëindigd. WOCE data is via de US-NODC netwerk beschikbaar. Voor RWS is alleen het databeleid voor archiefdata van belang.

8.3.5 International Polar Year (IPY) project

Voor data ingewonnen in kader van het International Polar Year (maart 2007-maart 2009) geldt een specifiek beleid omdat er onderscheid wordt gemaakt voor de verschillende soorten data. Deze verschillende soorten data worden in figuur 7 geïllustreerd.

²¹² <http://woce.nodc.noaa.gov/wdiu/wocedocs/datapol.htm>

Figuur 7: grafische definitie van IPY data (blauwe binnenste cirkel), IPY gerelateerde data (witte buitenste cirkel), en speciale gevallen (rode cirkel).²¹³

Voor IPY-data geldt een volledige vrije en open toegankelijkheid beleid, conform WMO Congres resoluties²¹⁴, ICSU resoluties²¹⁵, het Antarctisch Verdrag en de IOC-IODE Data Policy. Voor de "Speciale Gevallen" data geldt dat waar proefpersonen bij betrokken zijn, hun vertrouwelijkheid moeten worden beschermd, dat waar lokale en traditionele kennis betreft de rechten van de kennishouders niet in het gedrang komen, en waar bij het vrijkomen van data schade kan veroorzaken (zoals broedlocaties van beschermde diersoorten of locaties van heilige plaatsen) kunnen specifieke aspecten van de data worden beschermd. Onderzoek data moet vrij beschikbaar zijn zonder tijdsbeperking. Er mag geen exclusiviteit- of doelbeperking worden gesteld. Er kan wel een embargo op het publiceren van data worden voorbehouden, maar dan moet data wel "as soon as feasible" worden vrijgegeven²¹⁶.

Voor IPY data is het IOC-IODE beleid leidend, en daarmee dus ook – via NODC deelname - voor RWS.

8.4 Europese richtlijnen

Naast de internationale verdragen zijn er een aantal Europese richtlijnen die betrekking hebben op het water domein. Hier bespreken wij:

- De River Information Service richtlijn;
- De Kaderrichtlijn water, en
- De Kaderrichtlijn marien.

²¹³ http://classic.ipy.org/Subcommittees/final_ipy_data_policy.pdf, p.1

²¹⁴ De 12de WMO (World Meteorological Organisation) Congres Resolutie 40 (1995) maakt gebruik van de termen "vrij en onbeperkt" en omschrijft deze als *niet-discriminerend en kostenloos, d.w.z. niet meer dan de kosten van reproductie en levering zonder kosten van de gegevens en de producten zelf*. De 13de WMO Congres Resolutie 25 (1999) herhaalt deze bepaling voor hydrografische gegevens..

²¹⁵ ICSU (International Council for Science) definieert "volledige en open toegang" als *billijke, niet-discriminerende toegang tot alle gegevens bij voorkeur vrij van kosten maar sommige redelijke kostendekking is aanvaardbaar*.

²¹⁶ http://classic.ipy.org/Subcommittees/final_ipy_data_policy.pdf

8.4.1 River Information Service richtlijn

Voor binnenwateren is het *gebruik* van Inland ECDIS en Inland ENC's door de beroepsvaart en pleziervaartuigen niet verplicht zoals voor de beroepszeevaart onder SOLAS, maar wordt wel wenselijk geacht door de EU. Daarvoor is volgens de RIS Richtlijn²¹⁷ van 2005 het een wettelijke taak van de overheid om een RIS (River Information Service) op te zetten en te onderhouden. De RIS Richtlijn is in 2007 geïmplementeerd in de Scheepvaartverkeerswet²¹⁸. Een RIS is een systeem van geharmoniseerde informatiediensten ter ondersteuning van de verkeers- en vervoersmanagement voor de binnenvaart, met inbegrip van de technisch haalbare koppelingen met andere vervoerswijzen dan wel met commerciële activiteiten tussen betrokken partijen (art. 1 lid 2 onderdeel p, Svw). Een RIS omvat diensten zoals vaarweginformatie, verkeersinformatie, verkeersbeheer, ondersteuning van calamiteitenbestrijding, informatie voor vervoersmanagement, statistieken en douanediensdiensten en waterwegheffingen en havengelden. Onder vaarweginformatie wordt verstaan: geografische, hydrologische en administratieve informatie over de vaarweg. Inland ENC's lijken op de maritieme ENC's maar bevatten extra gegevens zoals scheepvaarttekens en bruggeninformatie.

Om de toepassing van RIS optimaal te kunnen garanderen moeten alle relevante gegevens over de binnenvaart en reisplanning op de binnenwateren in een toegankelijk elektronisch formaat aan de RIS-gebruiker ter beschikking worden gesteld en dienen er voor bepaalde binnenwateren tevens elektronische navigatiekaarten beschikbaar te zijn (Tweede Kamerstukken 2006-2007, 30 974 nr. 3, p. 2). Om een RIS te ondersteunen, stelt de EC technische richtlijnen vast voor de planning, de toepassing en het operationele gebruik van de diensten (RIS-richtsnoeren). Daarnaast stelt de EC technische specificaties voor, onder meer, Electronic Chart Display and Information System for Inland Navigation (Inland ECDIS) en voor tracking & tracing via een AIS (automatic identification system) transponder. Bij de verwerking van persoonsgegevens die gepaard gaat met het gebruik van RIS, moet de lidstaat erop toezien dat die plaatsvindt overeenkomstig de regels vastgelegd in Richtlijn 95/46/EG²¹⁹ en 2002/58/EG²²⁰. Deze bepaling is overgenomen in art.4 lid 4 van de Svw. De RIS-richtlijn bepaalt dat de Richtlijn hergebruik overheidsinformatie (2003/98/EG) van toepassing is op hergebruik van de gegevens (art. 9.3), waardoor hoofdstuk V-a van de Wob van toepassing is. Bij het opstellen van de technische specificaties voor een Inland ECDIS moet, onder meer, als beginsel in acht worden genomen: het beschikbaar stellen van gegevens van elektronische navigatiekaarten aan alle fabrikanten van toepassingen, indien passend en tegen een redelijke, aan de kosten gerelateerde prijs (RIS richtlijn bijlage II, 2f). De RIS-richtsnoeren zijn verder uitgewerkt in Verordening (EG) nr. 141/2007 van 13 maart 2007.

RWS heeft sinds 2006 een RIS portaal ingericht waar Inland ENC data gratis kunnen worden gedownload. Naast de Inland ENC's bevat de RIS server ook actuele informatie zoals waterstanden, berichten aan de zeevaart, en weersvoorspellingen. De ECDIS apparatuur wordt door de private sector geproduceerd. Deze bedrijven produceren ook Inland ENC's gebaseerd op RWS data.

²¹⁷ Richtlijn 2005/44/EG van het Europees Parlement en de Raad van 7 september 2005 betreffende geharmoniseerde River Information Services (RIS) op de binnenwateren in de Gemeenschap, PbEU L 255.

²¹⁸ Wet van 21 juli 2007 tot wijziging van de Scheepvaartverkeerswet in verband met de implementatie van richtlijn nr. 2005/44/EG van het Europees Parlement en de Raad van de Europese Unie van 7 september 2005 betreffende geharmoniseerde River Information Services (RIS) op de binnenwateren in de Gemeenschap (PbEU L 255), Stb. 2007-287.

²¹⁹ Richtlijn 95/46/EG van het Europees Parlement en de Raad van de Europese Unie van 24 oktober 1995 betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens en betreffende het vrije verkeer van die gegevens (PbEG L 281).

²²⁰ Richtlijn 2002/58/EG van het Europees Parlement en de Raad van de Europese Unie van 12 juli 2002 betreffende de verwerking van persoonsgegevens en de bescherming van de persoonlijke levenssfeer in de sector elektronische communicatie (richtlijn betreffende privacy en elektronische communicatie) (PbEG L 201).

8.4.2 Kaderrichtlijn water

De Kaderrichtlijn Water (Richtlijn 2000/60/EG van 23 oktober 2000 tot vaststelling van een kader voor communautaire maatregelen betreffende het waterbeleid) is een Europese richtlijn die tot doel heeft de kwaliteit van het oppervlakte- en grondwater in de Europese landen te waarborgen. De belangrijkste uitgangspunten van de Kaderrichtlijn Water zijn²²¹:

- Vervuiler en gebruiker betalen beide
- Internationale stroomgebieden staan centraal
- De richtlijn geldt voor alle wateren, inclusief grondwater
- Na 2000 geen achteruitgang van de chemische en ecologische toestand van het water
- Naast chemie een grote focus op ecologie
- Per 2015 geldt een resultaatsverplichting

Vanaf 2015 moeten alle wateren in internationale stroomgebieden aan bepaalde kwaliteitseisen voldoen. Onder stroomgebied wordt verstaan: "een gebied vanwaar al het over het oppervlak lopende water via een reeks stromen, rivieren en eventueel meren door één riviermond, estuarium of delta in zee stroomt"^{222, 223}.

Het gaat dus om het water in (internationale) rivieren en al het daarmee in contact staande water in de regio, dus alle oppervlaktewateren en ook het grondwater. Ten behoeve van de kwaliteit van alle wateren moeten alle lidstaten zogenoemde stroomgebiedbeheerplannen opstellen. In die plannen worden maatregelen opgenomen waarmee de omschreven milieudoelstellingen bereikt kunnen worden. In 2009 moeten de lidstaten van de EU voor ieder stroomgebiedsdistrict een eerste beheersplan klaar hebben. Dit plan wordt elke zes jaar herzien en vanaf 2015 gelden er ook economische sancties voor het niet halen van de milieudoelstellingen. Waterbeheerders zijn verplicht om de kwaliteit van oppervlaktewater, grondwater en beschermde gebieden te monitoren door middel van het verrichten van metingen en het maken van rapportages.

Implementatie Nederland

De Kaderrichtlijn Water is in Nederland geïmplementeerd in de in 2009 inwerking getreden Waterwet, het Waterbesluit, de Regeling monitoring kaderrichtlijn water en het Besluit kwaliteitseisen en monitoring water 2009.

Toegankelijkheid gegevens

In de Kaderrichtlijn Water wordt weinig gezegd over de toegankelijkheid en beschikbaarheid van gegevens. Er worden wel eisen gesteld aan het soort informatie voor bijvoorbeeld de lijst van bevoegde autoriteiten²²⁴ en de inhoud van het verslag waarmee de commissie rapporteert aan het Europees Parlement en de Raad.²²⁵

In artikel 20 is vastgelegd dat bijlagen I en III en punt 1.3.6 van bijlage V kunnen worden aangepast aan de wetenschappelijke en technische vooruitgang en dat ten behoeve van de transmissie en de

²²¹ <http://www.rivm.nl/milieuportaai/dossier/kaderrichtlijnwater/uitgangspunten-krw/>

²²² Art. 2 Richtlijn 2000/60/EG.

²²³ Deelstroomgebied: het gebied vanwaar al het over het oppervlak lopende water een reeks stromen, rivieren en eventueel meren volgt, tot een bepaald punt in een waterloop (gewoonlijk een meer of een samenvloeiing van rivieren); Stroomgebiedsdistrict: het gebied van land en zee, gevormd door één of meer aan elkaar grenzende stroomgebieden met de bijbehorende grond- en kustwateren, dat overeenkomstig artikel 3, lid 1, als de voornaamste eenheid voor stroomgebiedsbeheer is omschreven.

²²⁴ Art. 3 lid 8 en bijlage I Kaderrichtlijn Water

²²⁵ Art. 18 Kaderrichtlijn Water

verwerking van gegevens, met inbegrip van statistische en cartografische gegevens, voor de doeleinden van lid 1 technische opmaakvoorschriften *kunnen* worden vastgesteld.

In artikel 13 van het Besluit kwaliteitseisen en monitoring water 2009²²⁶ is vastgelegd dat de minister voor elk stroomgebieddistrict een monitoringsprogramma vast moet stellen. In dat programma moet ook opgenomen worden de wijze van interpretatie en presentatie van de monitoringsresultaten en de wijze van verslaglegging over de monitoringsresultaten.

²²⁶ Besluit van 30 november 2009, houdende regels ter uitvoering van de milieudoelstellingen van de kaderrichtlijn water (Besluit kwaliteitseisen en monitoring water 2009)

8.4.3 Kaderrichtlijn Marien

De Kaderrichtlijn Mariene Strategie (Richtlijn 2008/56/EG van 17 juni 2008 tot vaststelling van een kader voor communautaire maatregelen betreffende het beleid ten aanzien van het mariene milieu) is bedoeld om het mariene milieu (de Europese zeeën) in een goede milieutoestand te brengen of behouden, uiterlijk in 2020.

Implementatie Nederland

(uit: Rijkswaterstaat (2010), *Werken met de Waterwet. Juridische Leidraad voor Rijkswaterstaat*, tweede druk, p.40)

“Besloten is de KRM ‘slank’ te implementeren. Dit houdt in dat slechts de kernelementen uit de richtlijn wettelijk zijn vastgelegd. Nederland zal de verplichtingen uit de richtlijn vooral door feitelijk handelen moeten nakomen.

De KRM wordt geïmplementeerd in hoofdstuk 4 van het Waterbesluit. De Goede Milieutoestand, de milieudoelen, het monitoringprogramma en het programma van maatregelen worden op grond van artikel 4.3 e.v. opgenomen in het Nationaal Waterplan.

Het programma van maatregelen wordt, voor zover het maatregelen betreft van Rijkswaterstaat, uitgewerkt in het Beheer- en Ontwikkelplan voor de Rijkswateren.”

Toegankelijkheid gegevens

In de Kaderrichtlijn Mariene Strategie wordt weinig tot niets gezegd over de toegankelijkheid en beschikbaarheid van gegevens.

In artikel 24, lid 2 is vastgelegd dat methodologische standaarden *kunnen* worden vastgesteld voor de toepassing van bijlagen I, III, IV en V (het analyseren, omschrijven en monitoren van de milieutoestand), en dat technische schema's *kunnen* worden vastgesteld ten behoeve van de overdracht en verwerking van gegevens, met inbegrip van statistische en cartografische gegevens.

Verder zijn er marine regio's of subregio's waar meerdere lidstatendeel van uitmaken. In dat geval moet er ook gekomen worden tot een gezamenlijke aanpak, ten behoeve waarvan gecommuniceerd zal moeten worden. De richtlijn zegt in dat geval echter niets over eisen aan de beschikbaarheid en toegankelijkheid van gegevens; niets anders dan dat er deadlines zijn voor wanneer bepaalde stappen afgerond moeten zijn.

8.5 EU projecten

8.5.1 EMODnet project

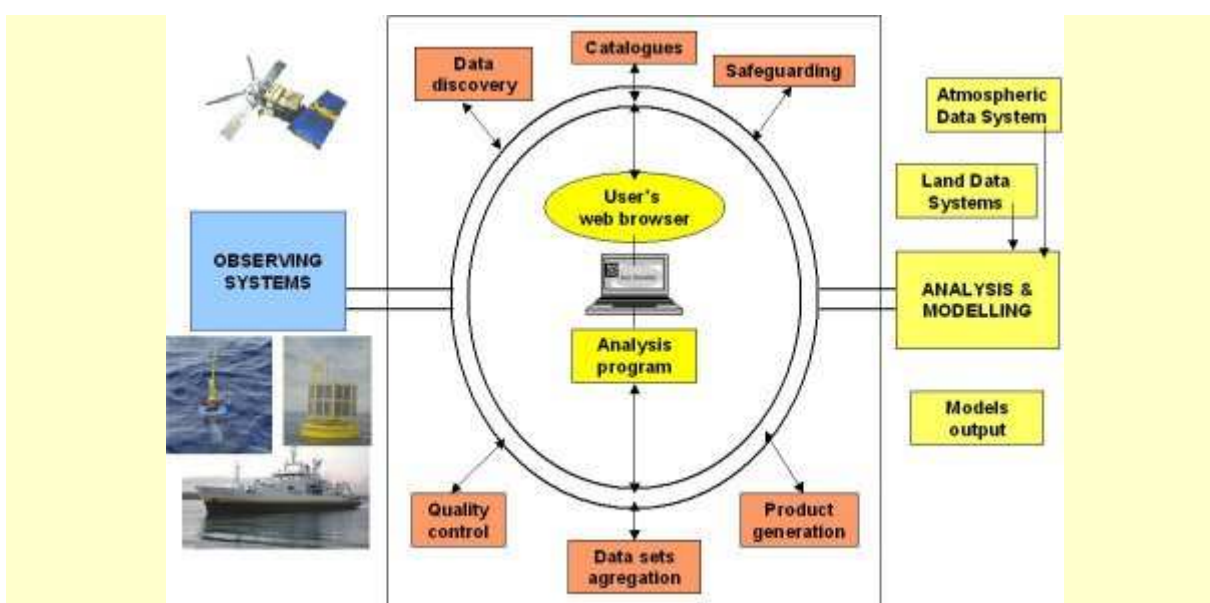
De Europese Commissie heeft voorgesteld EMODNet op te zetten (European Marine Observation and Data Network). Een infrastructuur voor de grote hoeveelheid maritieme gegevens die in Europa voor verschillende doelstellingen worden ingewonnen en opgeslagen. Dit om strategische besluitvorming over maritiem beleid mogelijk te maken. Het opzetten van dit datanetwerk vloeit voort uit: An Integrated Maritime Policy for the European Union ("The Blue Book")²²⁷, een mededeling van de Europese Commissie uit 2007 waarin een geïntegreerd maritiem beleid wordt voorgesteld voor de Europese Unie, omdat alles wat met Europese zeeën en oceanen te maken heeft met elkaar verweven is.

²²⁷ Europese Commissie, Brussel, 10.10.2007, COM(2007) 575

8.5.2 Seadatanet project

SeaDataNet onderhoudt ontwikkelt een pan-Europese infrastructuur voor de oceaan en mariene data management. SeaDataNet is netwerk van meer dan 600 wetenschappelijke organisaties, zowel uit gouvernementele als uit de particuliere sector. Onder de partners zijn de grote oceanografische instituten van de 35 deelnemende landen. Deze instituten omvatten nationale oceanografische data centra, satellietdata centra, twee expert modellering centra en drie internationale organisaties, namelijk het IOC-IODE, ICES en EU-JRC. Het doel van SeaDataNet is het ontwikkelen van een gestandaardiseerd systeem voor het beheren van de data verzameld door schepen en via observatiesystemen. Door de netwerken van datacentra systematisch aan elkaar te koppelen, kunnen de datasets toegankelijk en uitwisselbaar worden gemaakt. SeaDataNet is een initiatief van het EU 6^e Kaderprogramma gecoördineerd door IFREMER (Institut Français de Recherche pour l'Exploitation de la Mer).

Nederland wordt door het NODC vertegenwoordigd, met MARIS als technische coördinator. De technologie en standaarden die door SeaDataNet zijn ontwikkeld, worden door de partners hergebruikt. Het NODC maakt ook gebruik van de SeaDataNet technologie²²⁸.

Figuur 7: Structuur van SeaDataNet²²⁹

Een belangrijke doelstelling van SeaDataNet is om een geïntegreerd en geharmoniseerd overzicht en toegang te verstrekken tot oceanografische en mariene data. Daarvoor is een Common Data Index (CDI) service ontwikkeld. De CDI stelt gebruikers in staat om een zeer gedetailleerd overzicht in de beschikbaarheid en de geografische spreiding van mariene gegevens over de verschillende datacentra in Europa. De CDI levert op basis van een metadatabase een index van datasets en biedt een interface aan voor online toegang tot de gegevens. Via een eenmalige registratie kan de gebruikers op data zoeken en ophalen. Met de registratie gaat de gebruiker akkoord met de algemene SeaDataNet User Licence. De SeaDataNet Data Policy sluit aan bij de data policy van INSPIRE, IOC, ICES, WMO, CGOS, GEOSS en CLIVAR, waarbij rekening moet worden gehouden met de belangen van de SeaDataNet partners.

²²⁸ In de interviews is een keer opgemerkt dat omdat de technologie (nog) niet aansluit bij het INSPIRE kader, overheidspartijen geen mogen gebruik maken van SeaDataNet.

²²⁹ <http://www.seadatanet.org/Overview/Context-and-Objectives>

Figuur 8: SeaDataNet CDI²³⁰

In de SeaDataNet Data Policy wordt een onderscheid gemaakt tussen de verschillende rollen die een gebruiker kan spelen. Een rol is een eigenschap van de gebruiker en bepaalt de criteria waaraan moet worden voldaan voordat toegang tot een dataset, website of een web service wordt verstrekt. Er wordt een onderscheid van acht rollen gemaakt, beheerder, publiek, academisch, commercieel, nationale overheid, pan-nationale overheid, partner en CSR contributor. Afhankelijk van de rol kan de gebruikers verschillende beperkingen worden opgelegd. Zo heeft een partner vrijwel onbeperkte toegang, terwijl een commerciële gebruiker alleen toegang krijgt tot data die voor commerciële doeleinden mag worden gebruikt.

8.5.3 WISE-Marine

WISE is een waterportaal gerelateerd aan EU beleid. Via WISE kan worden doorgelinkt naar UN en regionale waterprogramma's zoals UN-Water, OSPAR of de Rhine River Convention. Qua data beleid stelt WISE geen eisen.

WISE is gebaseerd op een partnerschap tussen de Europese Commissie (DG Milieu, Joint Research Centre en Eurostat) en het Europees Milieuagentschap, ook wel bekend als "de Groep van Vier (Go4)". De belangrijkste rollen en verantwoordelijkheden van de partners zijn:

- DG Milieu, (DG-E) bepaalt het beleid en de strategische aspecten van WISE, en onderhoudt contacten met lidstaten, met name op de officiële rapportage-eisen van de EU-waterwetgeving²³¹, en
- Het Europees Milieuagentschap (EEA) is beheerder van het Water Data Centre en de thematische WISE webpagina's.²³²
- De Joint Research Centre (JRC) voert monitoring van het milieu uit en modellering van de watervoorraden, inclusief nowcasting en voorspellingen.

WISE richt zich op verschillende groepen gebruikers, te weten:

- EU-instellingen en de nationale, regionale en lokale overheden van de lidstaten die werkzaam zijn in waterbeleid ontwikkeling of uitvoering;
- Professionals die werkzaam zijn op het gebied van water voor overheids- of particuliere organisaties, met een technische interesse in water;
- Wetenschappers die werkzaam zijn op het gebied van water;

²³⁰ <http://www.seadatanet.org/Data-Access/Common-Data-Index-CDI>

²³¹ Voor meer informatie: <http://ec.europa.eu/environment/water/index.html>

²³² Voor meer informatie: <http://www.eea.europa.eu/themes/water/dc>;
<http://www.eea.europa.eu/themes/water>; <http://www.eea.europa.eu/themes/water>

- Het grote publiek, inclusief diegenen die werkzaam zijn in particuliere of publieke organisaties niet direct gerelateerd aan het waterbeleid, maar met een indirect belang in water (regelmatig of sporadisch).

WISE werd op 22 maart 2007 (Wereld Water Dag) als een web service opgestart voor openbaar gebruik. WISE biedt via een web-portaal toegang tot water-gerelateerde informatie, variërend van de binnenwateren tot de zee. De web-portal is nu gegroepeerd in secties voor waterbeleid van de EU (richtlijnen, verslagen over de uitvoering en ondersteunende activiteiten ..); data en thema's (gerapporteerde datasets, interactieve kaarten, statistieken, indicatoren, ..); modellering (real-time en prognose diensten in heel Europa ..); projecten en onderzoek (inventarisatie van links voor recentelijk afgeronde en lopende water-gerelateerde projecten en onderzoek ..).

Voor gebruikers van EU-instellingen of andere milieu instanties geeft WISE input voor thematische evaluaties in het kader van het EU water-gerelateerde beleid. Voor water professionals en wetenschappers faciliteert WISE toegang tot referentiedocumenten en thematische gegevens, welke kunnen worden gedownload voor verdere analyse. Voor het grote publiek, illustreert WISE het grote bereik van water-gerelateerde informatie door visualisaties op interactieve kaarten, grafieken en indicatoren. Zo kan men bijvoorbeeld gegevens via statistieken en interactieve kaarten (via Google Earth) inzien over de kwaliteit van zwemwater of over de behandeling van stedelijk afvalwater. De data voor WISE wordt aangeleverd door de lidstaten als onderdeel van monitoringverplichtingen die voortvloeien uit de verschillende EU waterrichtlijnen (KRW, Overstromingen Richtlijn, Drinkwater Richtlijn, Zwemwater Richtlijn, Richtlijn Stedelijk Afvalwater, KRMS), maar ook via vrijwillig aangeleverde informatie voortvloeiend uit EEA regels.

RWS is een van de bronnen van het WISE portaal. Via WISE linkt men door naar de RWS-portalen. Als zodanig zou het gewenst zijn voor RWS om haar portalen meertalig beschikbaar te maken.

8.6 Samenwerkingsverbanden/ organisaties

8.6.1 International Council for the Exploration of the Sea (ICES)

Aan het einde van de 19e eeuw groeide de bezorgdheid over het welzijn van de visstand in de Noordzee. Daarnaast was er ook een behoefte van verschillende groepen wetenschappers om beter met hun buurlanden samen te werken op het gebied van maritiem onderzoek. Als een resultaat van conferenties in Stockholm in 1899 en in Christiania in 1901 werd de International Council for the Exploration of the Sea (ICES) in Kopenhagen in 1902 opgericht door acht Noord- en Oostzee landen²³³. Het aantal leden van ICES heeft in de periode daarna gefluctueerd met toetredende en uitredende landen, afhankelijk van oorlogen en politieke beslissingen. ICES werd oorspronkelijk opgezet met een uitwisseling van brieven van de lidstaten. Tot begin jaren zestig werd deze informele status gehandhaafd. Echter, na de oprichting van de UN en haar hulporganisaties, werd het noodzakelijk voor ICES om een formele organisatie te worden om internationaal erkent te worden. In 1964 werd een formele overeenkomst door de toenmalige 17 lidstaten ondertekend dat na ratificatie in 1968 in werking trad. Het belangrijkste besluit- en beleidvorming orgaan van ICES is de Raad. De Raad bestaat uit een voorzitter en 2 afgevaardigden van elk van de 20 aangesloten landen²³⁴. ICES heeft ook affiliaties met instituten met een formele status van waarnemer uit Australië, Chili, Griekenland, Peru en Zuid-Afrika. Daarnaast hebben twee niet-gouvernementele organisaties ook formele status van waarnemer gekre-

²³³ De acht landen die ICES hebben gesticht waren: Denemarken, Duitsland, Finland, Nederland, Noorwegen, Rusland, het Verenigd Koninkrijk en Zweden.

²³⁴ Naast de acht oorspronkelijke leden zijn nu ook lid: België, Canada, Estland, Frankrijk, IJsland, Ierland, Letland, Litouwen, Polen, Portugal, Spanje en de Verenigde Staten.

gen, namelijk het Wereld Natuurfonds en Birdlife International. Nederland is in ICES vertegenwoordigd via het NODC.

De doelstelling van ICES is het coördineren en promoten van marien onderzoek in een brede zin in het Noord Atlantisch gebied, waaronder ook de Noordzee en de Baltische Zee. ICES dient als een netwerk voor een gemeenschap van meer dan 1600 onderzoekers van 200 onderzoeksinstituten uit de 20 lidstaten en geaffilieerde landen. ICES biedt een platform voor het inwinnen en delen van informatie over het mariene ecosysteem. Naast het invullen van hiaten in bestaande kennis, wordt de informatie ook gebruikt voor het ontwikkelen van onafhankelijk advies aan de 20 deelnemende landen, aan de Europese Commissie en aan OSPAR, vooral op het gebied van visserij. ICES heeft een belangrijke bijdrage geleverd bij de voorbereiding van de Kaderrichtlijn Mariene Strategie (2008/56/EG) in nauwe samenwerking met de EU Joint Research Centre (JRC) in Ispra. Verder is ICES, onder meer, betrokken bij EMODNet en SeaDataNet.

ICES heeft in 2008 een Strategisch Plan opgesteld, met als missie: (1) het opzetten van doeltreffende regelingen om wetenschappelijk advies te verstrekken; (2) het objectief en effectief informeren van belanghebbenden en het publiek over mariene ecosysteem vraagstukken; (3) de coördinatie en de verbetering van fysisch, chemisch, biologisch en interdisciplinair onderzoek; (4) het cultiveren van samenwerkingsverbanden met andere organisaties die een gemeenschappelijk belang dienen; en (5) het ontwikkelen en onderhouden van toegankelijke mariene databanken. Naast de twee huidige pijlers van ICES, wetenschap en advies, heeft ICES een 3^e pijler van "data" ontwikkeld. Voor de pijler "data" heeft ICES een Data Centre en een Publication Centre ingericht.

ICES Data Policy

De ICES Data Policy is in 2006 ingevoerd en sluit aan bij de IOC Data Policy. In deze Data Policy staat nog wel een artikel waarin, onder meer, de datagebruiker verantwoordelijk is voor de correcte en adequate interpretatie van de data, verplichte bronvermelding, een terugmeldplicht aan ICES voor elk vermoeden van problemen met de data, en een aanmoediging om ICES te informeren over mogelijke andere bronnen van relevante data.²³⁵ Art.4 bevat een bepaling over alle data die aan ICES wordt geleverd, worden beschouwd als publieke domein data, en een verplichting om met de (meta)data ook informatie over bijvoorbeeld meettechniek, nauwkeurigheid en gegevens voor een contactpersoon te verstrekken. Inzake "gevoelige" data (bijv. visgronden), kan ook geaggregeerde data worden verstrekt in plaats van de oorspronkelijke data.²³⁶

RWS is via het NODC gebonden aan het ICES data beleid.

8.6.2 Nationaal Oceanografisch Data Committee (NODC)

Het Nationaal Oceanografisch Data Committee (NODC)²³⁷ is het nationale platform voor uitwisseling van oceanografische en mariene data en informatie, als ook voor advies diensten op het gebied van oceanografisch en marien data management. De overall doelstelling van het NODC is om een verbete-

²³⁵ Art.3 ICES Data Policy

²³⁶ <http://www.ices.dk/datacentre/datapolicy.asp>

²³⁷ De deelnemende instituten van het NODC zijn: NIOZ - Koninklijk Nederlands Instituut voor Zeeonderzoek; NIOO-CEME (Nederlands Instituut voor Ecologisch Onderzoek – Centrum voor Estuariene en Mariene Ecologie; Wageningen IMARES; Deltares; TNO Bouw & Ondergrond; Dienst der Hydrografie van de Koninklijke Marine (KM-Hyd); en Rijkswaterstaat Waterdienst & Data-ICT-Dienst.

ring te bewerkstelligen in het overzicht en de toegang tot mariene en oceanografische data en data-producten van overheids- en onderzoeksinstituten in Nederland. Op Europees niveau is het NODC een actieve partner in het SeaDataNet project. Op globaal niveau is het NODC de Nederlandse vertegenwoordiger in internationale organisaties als ICES en IOC-IODE. Via het NODC kunnen gebruikers toegang krijgen tot gearchiveerde data, en via RWS tot real-time data van monitor netwerken.

NODC Convenant

Op 9 april 2009 is een vernieuwd convenant ondertekend. De ondertekenden partijen (RWS-DID, Deltares, NIOZ, TNO-B&O, KM-Hyd, NIOO-CEME, Wageningen-IMARES) besluiten dat het NODC het gezamenlijk platform voor uitwisseling van oceanografische en mariene gegevens, alsmede voor kennisoverdracht over het beheer van deze gegevens. Daarbij is, onder meer, een belangrijke doelstelling dat kwalitatief hoogstaande gegevens zo effectief, efficiënt en volledig mogelijk en conform internationale standaarden voor een zo breed mogelijke gebruikersgroep blijvend toegankelijk worden gemaakt, en dat juridische, organisatorische, technische en financiële drempels voor gegevensuitwisseling tussen NODC-partners worden verlaagd. Het NODC draagt zorg voor het onderhouden en vernieuwen van de NODC gegevensinfrastructuur, en het harmoniseren van leveringsvoorwaarden. Ook zal het NODC de implicaties van ontwikkelingen in internationale regelgeving en standaarden analyseren en de implementatie afstemmen met de partners. Verder zal het NODC bijdragen leveren aan de totstandkoming van een overkoepelende internationale infrastructuur voor mariene en oceanografische gegevens. Ten slotte zal het NODC in nationale en internationale projecten participeren die gericht zijn op de verbetering van de toegankelijkheid en harmonisering van de kwaliteit van oceanografische data. De deelnemende partijen zullen zowel personele als een financiële bijdrage hiervoor leveren.

De data policy van het NODC voor toegang tot gearchiveerde data volgt die van SeaDataNet.

8.7 Resumerend

Aan de internationale verdragen die van toepassing (kunnen) zijn op RWS wordt invulling gegeven via deelname aan het Nederlands Nationaal Oceanografisch Data Committee (NODC).

Uit de EU-richtlijnen vloeien een aantal verplichtingen voor RWS voort. De RIS-richtlijn verplicht het laagdrempelig beschikbaar stellen van RIS-data via een portaal. De Kaderrichtlijn Water verplicht het monitoren en documenteren van data, maar over de toegankelijkheid van die data wordt niet gesproken. Hetzelfde geldt voor de Kaderrichtlijn Marien.

9 Het KNMI

9.1 Inleiding

Het Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut (KNMI) is het nationale instituut voor weer, klimaat en seismologie. Het KNMI verstrekt weerinformatie ten behoeve van veiligheid, economie en duurzaam milieu aan het algemeen publiek, de overheid, de luchtvaart en de scheepvaart. Voor lange termijnontwikkelingen verricht het KNMI onderzoek naar de veranderingen in het klimaat. Het beschikbaar stellen van bij het KNMI aanwezige kennis, data en informatie is een kernactiviteit. Het instituut is een agentschap van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu en haar taken zijn vastgelegd in de Wet op het KNMI (Tweede Kamer stukken, 2001, 27 623, nr. 2).

Op 1 januari 1995 is het KNMI een agentschap geworden. Bij de evaluatie van het agentschap werd niet alleen naar de technische kanten (financiële verwachtingen) gekeken en een beleidsmatige evaluatie uitgevoerd. Ook werd er gediscussieerd over het mogelijk ontvlechten van de overheids- en markt taken van het KNMI, onder meer aangezwengeld door het Cohen Rapport. Onder invloed van het Cohen Rapport is er een aparte wet voor het KNMI opgesteld. Commerciële activiteiten met toegevoegde waarde die voorheen door het KNMI werden verzorgd, mogen nu alleen door particuliere weerbureaus worden uitgevoerd. Dit waren activiteiten zoals het persoonlijk optreden van weerkundigen in de media, de telefonische weerberichten, op maat gesneden weersverwachtingen voor specifieke doelgroepen, zoals speciale gladheidsverwachtingen voor verkeer en vervoer, en weerinformatie voor het maritiem bedrijfsleven en boorplatforms. Het KNMI mag nu alleen ruwe en bewerkte gegevens verkopen.

9.2 De huidige taken van het KNMI

Het KNMI heeft ten doel de samenleving van informatie te voorzien met betrekking tot het weer en andere geofysische verschijnselen. Daartoe verzamelt het gegevens door internationale uitwisseling en uit eigen waarneming van geofysische verschijnselen in de dampkring, aan het oppervlak van en in de aarde en in de zee, interpreteert het deze gegevens en bewerkt deze zodanig dat een algemeen weerbeeld van Nederland kan worden gegeven en bewerkt deze tot informatie die geschikt is door gebruik door deskundigen op het terrein van de meteorologie en andere geofysische terreinen, onderzoek en beleid (Wet op het KNMI, Memorie van Toelichting Tweede Kamer stukken, 2001, 27 623, nr.3). Deze gegevens zijn beschikbaar voor onder meer gebruik door derden (afnemers) zoals andere overheden, onderwijs- en onderzoeksinstituten, particuliere weerbureaus, omroepinstellingen, uitgeverij van andere afnemers.

9.3 WMO, ECOMET en de Regeling KNMI

Het verstrekken van gegevens en informatie aan derden door het KNMI wordt in hoge mate gestructureerd door het internationale kader waarin het KNMI functioneert. Er is wereldwijd afgesproken dat Nationale Meteorologische Instituten (NMIs) de door hen geproduceerde gegevens onderling uitwisselen met gesloten beurzen met als doel om de veiligheidstaken op een goede en adequate wijze uit te kunnen voeren ('official duty'). Om ook hergebruik van meteorologische gegevens mogelijk te maken in het licht van toenemende commercialisering van weerinformatie, hebben een groot aantal Europese NMIs in 1995 het privaatrechtelijke samenwerkingsverband ECOMET opgericht naar Belgisch recht. ECOMET coördineert (o.a.) de manier waarop de NMIs hun licentietarieven transparant zichtbaar ma-

ken, zorgt voor de functie van clearing house bij afrekeningen tussen de landen en heeft zeer gedetailleerde voorschriften opgesteld voor het beschikbaar stellen van gegevens aan onderscheiden categorieën van afnemers (onderzoek/onderwijs, diverse vormen van commercieel hergebruik door afnemers). Ook het KNMI volgt deze voorschriften en in kader daarvan is er een Regeling beschikbaarheid algemeen weerbericht en KNMI-gegevens, prijs KNMI-gegevens en nadere regeling KNMI-taken en – raad (Stc 3 juli 2002, nr. 124, p. 17) opgesteld. Verder zijn er in ECOMET-verband standaard licentiecontracten opgesteld voor het beschikbaar stellen van gegevens en informatie (Wet op KNMI, Memorie van toelichting, Tweede Kamer stukken 2001, 27 623, nr. 3). Echter, voor meteorologische gegevens waarvan het KNMI bronhouder is, zijn in 2009 de licentietarieven afgeschaft (en de beperkende condities verdwenen). De beschikbaarstelling van de meeste datasets is echter nog wel steeds gekoppeld aan een af te sluiten overeenkomst.

9.4 Toegang tot KNMI-data

Op basis van art. 6 KNMI wet worden gegevens 'desgevraagd' beschikbaar gesteld. De beschikbare KNMI gegevens worden in een catalogus kenbaar gemaakt.²³⁸ Het gaat om vooraf samengesteld vaste gegevens sets.

Het KNMI geeft voor een beperkt deel van haar gegevens gratis toegang zonder registratie. Voor het grootste deel worden gegevens beschikbaar gesteld via een bewaakt distributie systeem en hiervoor worden verstrekingskosten gerekend. In het laatste geval wordt een overeenkomst gesloten waarbij het KNMI een nader beschreven service niveau op de beschikbaarheid van de gegevens biedt. De gratis toegankelijke data is voornamelijk historisch bepaald en vanuit die tijd voornamelijk gekoppeld met WMO (Wereld Meteorologische Organisatie) richtlijnen op het gebied van vrij beschikbare data (essentiële data).

Gebruikers binnen de Rijksoverheid hebben vrije toegang tot de meteorologische gegevens, er is wel sprake van registratie maar er vindt geen afrekening van kosten plaats. Gebruikers buiten de Rijksoverheid worden op dezelfde manier behandeld als willekeurige commerciële hergebruikers (afrekening van distributiekosten). Tussen de diverse buitenlandse Nationale Meteorologische Instituten (NMI's) vindt uitwisseling van gegevens plaats middels een gesloten distributie netwerk. Ieder NMI heeft daarmee directe toegang tot alle gegevens die vastgelegd zijn voor internationale uitwisseling (de meeste NMI's hebben een commerciële afdeling, die niet mag worden aangesloten op dit GTS (= Global Telecommunication System) – het KNMI heeft geen commerciële tak.

Gebruiksvoorwaarden

Het KNMI behoudt intellectuele eigendomsrechten voor en het (her)gebruik van de gegevens is toegestaan mits er aan bronvermelding wordt gedaan.

Markt en overheid

Het KNMI heeft regelmatig contact met marktpartijen. Enerzijds om mogelijke aanpassingen in de productencatalogus te bespreken vanwege additionele wensen van de markt, anderzijds om de positie van het KNMI en haar werkwijze te bespreken.

Het KNMI wil bijvoorbeeld op een moderne manier communiceren met de burger. Zo heeft ze sinds kort een twitter service ingezet bij extreem weer, met weerwaarschuwingen en actuele weersinformatie. Marktpartijen vinden deze manier van communicatie geen taak van het KNMI.

Ook dient het KNMI zeer terughoudend te zijn met het tonen van weerinformatie op de eigen website. Zo is bijvoorbeeld wel een weerradarbeeld te zien met actuele gegevens van de neerslag, maar informatie uit het bliksemnetwerk (onweersontladingen) wordt niet in dit beeld mee getoond. Marktpartij-

²³⁸ Art. 7 KNMI-wet.

en bieden wel een combinatie van deze KNMI-gegevens aan. Alleen in het geval van een weeralarm vervalt deze beperking en is het zelfs een wettelijke taak voor het KNMI om alle relevante informatie actief openbaar maken.

Niet gevalideerde gegevens

Het KNMI stelt in principe alleen gevalideerde meetgegevens beschikbaar. Een belangrijke validatieslag wordt direct bij het meten bij het meetinstrument zelf gedaan en vervolgens direct in de real-time omgeving gedistribueerd. Omdat er af en toe technische verstoringen in het operationele communicatie systeem optreden, worden de real-time datasets achteraf, waar mogelijk, aangevuld met gegevens die later zijn binnengekomen op het verzamelpunt. Soms is het mogelijk om hierbij op basis van een manuele validatie beoordeling nog extra aanvullingen te maken. De gegevensverzameling die dan ontstaat, wordt aangeduid als historische of klimatologische datasets.

Bij de manuele beoordeling kunnen ook afwijkende metingen ten opzichte van andere waarneemstations in de buurt aanleiding zijn om bijzondere afwijkende meetgegevens nader te bestuderen en als er een gefundeerde conclusie kan worden getrokken kan dat aanleiding geven tot het eventueel aanpassen van de waarde.

Het gebruik van betrouwbare waarneemgegevens is o.a. van groot belang bij de numerieke modellen waarmee weerprognoses worden berekend. Foute waarnemingen kunnen de kwaliteit van de uitvoer sterk negatief beïnvloeden. Zo wordt bij het European Centre for Medium-Range Weather Forecasting (ECMWF)²³⁹, de overkoepelende Europese meteo organisatie voor de middellange termijn verwachtingen een zwarte lijst bijgehouden van 'verdachte' waarneemlocaties. De gegevens van deze stations worden niet gebruikt met de initialisatieprocessen in het analyse systeem (= de beginwaardebeschrijving van iedere nieuwe modelrun).

Toegang via portalen

Informatie over gegevens van het KNMI is toegankelijk via <http://www.knmi.nl/datacentrum/>. Deze site is echter niet heel erg gebruiksvriendelijk. In het kader van INSPIRE worden metadata gegevens aangemeld bij het Nationaal georegister en ook wordt onderzocht hoe er aangesloten kan worden bij data.overheid.nl.

9.5 Samenwerkingsprotocol RWS & KNMI

Op 11 juli 2011 hebben RWS en het KNMI het Samenwerkingsprotocol betreffende duurzame samenwerking op het gebied van hydrologische en meteorologische informatievoorziening voor de duur van 5 jaar getekend.

Hierin komen RWS en het KNMI onder andere overeen met elkaar gegevens uit te wisselen ten behoeve van de landelijke berichtgeving in zowel normale als bijzondere omstandigheden. De gegevensverstrekking zal wederzijds gratis geschieden en partijen zorgen voor de duurzame opslag van deze gegevens.²⁴⁰

Het gaat bijvoorbeeld om de verstrekking van RWS aan het KNMI van gegevens uit het Landelijk Meetnet Water.

²³⁹ <http://www.ecmwf.int/>

²⁴⁰ Art. 2 lid 5 Samenwerkingsprotocol RWS en KNMI betreffende duurzame samenwerking op het gebied van hydrologische en meteorologische informatievoorziening

10 Nationaal databeleid

10.1.1 Algemeen

De vraag welk toegankelijkheidsbeleid voor overheidsinformatie in het algemeen, en geo-informatie in het bijzonder, moet gelden, houdt de gemoederen alle vele jaren bezig. Opmerkelijk is dat de verwerking van de richtlijn hergebruik overheidsinformatie in de Wob de discussie alleen maar versterkt heeft.

Minstens zo interessant is dat een aantal middelgrote spelers in de geo-informatie sector het vrije toegankelijkheidsmodel heeft omarmd en ook daadwerkelijk bezig is dit in te zetten. In de eerste plaats gaat het om de provincies en waterschappen die volledig vrije toegankelijkheid van hun geo-informatie voorstaan²⁴¹. Ook Rijkswaterstaat heeft aangekondigd voornemens te zijn om voor een volledig vrije toegankelijkheid te kiezen (zie Van Loenen et al. 2006; GI Beraad 2009²⁴²).

Verder is de Basisregistratie Adressen en Gebouwen vrij beschikbaar gesteld aan burgers en bedrijven. Een uitzondering is de postcode uit de BAG die niet voor commerciële doeleinden mag worden gebruikt vanwege afspraken tussen het Rijk en TNT Post.²⁴³

Anno 2011 heeft de open overheidsdata beweging zich verder ontwikkeld. Op 21 maart 2011 kondigde Minister Verhagen van het ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie in het kader van de Nederlandse digitale agenda aan dat overheidsdata in de toekomst zo veel mogelijk ter beschikking worden gesteld aan ondernemers omdat deze schat aan overheidsdata de BV Nederland groei en banen oplevert^{244 245}.

Op 17 mei 2011 presenteerde de minister de "Digitale agenda.nl; ICT voor innovatie en economische groei". De agenda kondigde een aantal acties aan:

1. "Overheidsdata komt beschikbaar voor ondernemers: het kabinet spoort vanaf medio 2011 overheidsorganisaties aan via het Open Dataportaal data open te stellen volgens het principe 'open, tenzij'. Bij de invulling van dit principe wordt redelijkerwijs rekening gehouden met de kosten die gemoeid zijn met het omvormen van openbare informatie naar open data.
2. Overheidsdata wordt makkelijk vindbaar voor ondernemers: open data van het Open Data-portal wordt via Antwoord voor bedrijven toegankelijk voor ondernemers. EL&I en BZK lanceren in 2011 binnen Antwoord voor bedrijven een platform voor toepassingen die gebruik maken van deze open data.
3. Het gebruik van overheidsdata wordt actief gestimuleerd: om vraag en aanbod van overheidsdata beter op elkaar af te stemmen gaan EL&I en BZK in 2012 een Kenniscentrum Open Data opzetten. Dit Kenniscentrum koppelt actief overheidsdata aan ondernemers die hier waarde aan kunnen toevoegen. Ook worden ontwikkelaars van toepassingen via wedstrijden opgeroepen overheidsdata te vertalen naar toepassingen."²⁴⁶

²⁴¹ Intentieverklaring van de provincies en het ministerie van BZK over verstrekking en hergebruik geo-informatie, 6 december 2007; Intentieverklaring van de Unie van Waterschappen en het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties over verstrekking en hergebruik geo-informatie, 24 september 2009.

²⁴² (Data-ICT Dienst RWS: (Oplegnotitie) Beleidsregel openbaar maken en hergebruiken gegevensbestanden RWS, GI beraad, 30 juni 2009

²⁴³ http://bag.vrom.nl/de_bag_gebruiken/gebruik_door_private_partijen

²⁴⁴ <http://www.rijksoverheid.nl/nieuws/2011/03/21/gebruik-overheidsdata-kans-voor-innovatie-ondernemers.html>

²⁴⁵ Zie ook "Een digitale agenda voor Europa" van Eurocommissaris Kroes, 19 mei 2010: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0245:FIN:NL:PDF>

²⁴⁶ Zie onder andere www.data.overheid.nl

Op 30 mei 2011 kon Minister Donner van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties zich hierbij aansluiten²⁴⁷. Hij kondigde het volgende aan:

- De ministeries van BZK, EL&I en Financiën zullen zich richting rijk, uitvoeringsorganisaties en medeoverheden, actief inzetten om hergebruik van overheidsinformatie te stimuleren en open data op een vindbare en herbruikbare manier aan te bieden.
- Dat hij voornemens is om bestaande knelpunten op het gebied van hergebruik van overheidsinformatie weg te nemen (i.e. (sterk variërende en slecht kenbare) kosten en gebruiksvoorwaarden voor hergebruik van overheidsinformatie) via een aanvulling van de al bestaande wettelijke regeling met betrekking tot hergebruik van overheidsinformatie in de Wob.

Een dag later (31 mei 2011) vulde Donner met een nieuwe brief aan dat²⁴⁸:

- "Om de bestaande knelpunten rond hergebruik weg te nemen wordt voorgesteld gebruiksbe-
palingen onmogelijk te maken door te bepalen dat bestuursorganen bij verzoeken om herge-
bruik van overheidsinformatie eventueel bij de overheid berustend auteursrecht en aanver-
wante rechten niet uitoefenen en slechts ten hoogste de verstrekingskosten in rekening mo-
gen brengen".
- een voorstel te doen voor een eenduidige regeling in de Wob waarin voor alle bestuursorga-
nen (centraal en decentraal) wordt vastgelegd dat alleen de kosten voor reproductie en leve-
ring (marginale verstrekingskosten) in rekening kunnen worden gebracht.
- voor alle bestuursorganen nader verkend zou kunnen worden welke informatie zich leent voor
actieve openbaarheid. Op die manier kunnen jaarlijks terugkerende verzoeken voorkomen
worden en kan een bestuursorgaan zijn eigen moment van openbaarmaking bepalen.

Beide ministers sturen aan op een actieve openbaarmaking van overheidsinformatie, onder andere via het open data portaal. Beide ministers streven ernaar om overheidsinformatie zoveel mogelijk zonder gebruiksvoorwaarden en voor ten hoogste de marginale verstrekingskosten beschikbaar te stellen voor hergebruik.

10.1.2 juridische eisen

Het algemeen open data beleid van de ministers Verhagen en Donner is erop gericht om overheden te bewegen om intellectuele eigendomsrechten niet voor te behouden op overheidsinformatie waardoor deze in principe vrij kan worden gebruikt.

In aanvulling op bovenstaande is het Rijksbeleid om in het kader van de verbetering van de overheidssdienstverlening disclaimers op overheidsinformatie zoveel mogelijk te beperken. Het Rijksbeleid is er verder op gericht om aansprakelijkheid te beperken door de gebruiker goed te informeren over de aard van de aangeboden informatie.

Concrete invulling van het open databeleid

Het gratis en zonder gebruiksvoorwaarden beschikbaar stellen van overheidsinformatie kan met behulp van de Publiek Domein Mark of met de Creative Commons Zero (CC0) Verklaring. Met beide gebruiksvoorwaarden zijn de gegevens door iedereen voor ieder doeleinde te gebruiken. Het verschil is dat op gegevens met een CC0 Verklaring een auteurs-, databank of ander recht van kracht is. Met de CC0 verklaring wordt afstand gedaan van deze rechten.

De CC0 verklaring wordt reeds sinds april 2010 toegepast op de website van de Rijksoverheid²⁴⁹.

²⁴⁷ Tweede Kamer, vergaderjaar 2010–2011, 32 802, nr. 2: Toepassing van de Wet openbaarheid van Bestuur, 30 mei 2011

²⁴⁸ Tweede Kamer, vergaderjaar 2010–2011, 32 802, nr.1, Toepassing van de Wet openbaarheid van bestuur, 31 mei 2011

Publiek Domein Mark

Gegevens die met de Publiek Domein Mark beschikbaar zijn gesteld, kunnen door iedereen voor alle doeleinden worden gebruikt. Ook naamsvermelding kan niet geëist worden.²⁵⁰

Creative Commons Zero

Als er auteursrecht en/of databankenrecht rust op gegevens, of als het openbaarmaken van gegevens uitdrukkelijk is voorbehouden, is het gebruik van de Publiek Domein Mark niet mogelijk. Om ook in dit geval gegevens zonder verdere vereisten beschikbaar te stellen, kan de Creative Commons Zero Verklaring worden gebruikt. Met deze Verklaring geeft de eigenaar aan de geldende rechten niet te zullen uitoefenen.²⁵¹

Geo Gedeeld

Kan de Publiek Domein Mark of de Creative Commons Zero Verklaring niet worden toegepast, dan is in het GI-beraad²⁵² afgesproken dat er gebruik wordt gemaakt van het Geo Gedeeld licentieraamwerk. Analoog aan de Creative Commons systematiek bestaat dit raamwerk uit een symbool, lekenetekst en een juridische tekst die bij Geo Gedeeld gebruiksvoorwaarden hoort. Deze zijn te selecteren en te verwerken via <http://geogedeeld.geonovum.nl/>. Nadere informatie over Geo Gedeeld is op dezelfde pagina te vinden.

10.1.3 financiële eisen voor verstrekking

Het open data beleid streeft ernaar om overheidsinformatie zoveel mogelijk zonder gebruiksvoorwaarden en voor ten hoogste de marginale verstrekingskosten beschikbaar te stellen voor hergebruik. Dit beleid geldt voor de gehele rijksoverheid.

Echter voor een aantal openbare overheidscollecties, zoals het Kadaster, de Hydrografische dienst van Defensie en het Handelsregister, geldt dat zij deels bekostigd worden door het berekenen van tarieven voor de informatie die zij leveren. Zolang voor deze collecties nog geen andere vorm van bekostiging beschikbaar is, zullen deze collecties voor verstrekkingen een hoger tarief dan de marginale verstrekingskosten in rekening mogen brengen.²⁵³

10.1.4 technische eisen

In 2007 werd het actieplan "Nederland open in verbinding; Een actieplan voor het gebruik van Open Standaarden en Open Source Software bij de (semi-) publieke sector"²⁵⁴ door het kabinet vastgesteld. Het actieplan introduceert het principe "comply-or-explain and commit" voor de brede toepassing van open standaarden binnen de publieke sector. Bij opdrachtverlening en keuze voor software/ toepassingen door de publieke sector moet worden voldaan aan dit principe.

²⁴⁹ Zie <http://www.rijksoverheid.nl/copyright>

²⁵⁰ Zie voor de juridische tekst: <http://creativecommons.org/publicdomain/mark/1.0/deed.nl>

²⁵¹ Zie voor de juridische tekst: <http://creativecommons.org/publicdomain/zero/1.0/deed.nl>

²⁵² Beslissing GI- beraad van 21 september 2010

²⁵³ Kamerstukken 2010/2011 32802 nr. 2 Toepassing van de Wet openbaarheid van bestuur

²⁵⁴ <https://noiv.nl/files/2009/12/Actieplan-Nederland-Open-in-Verbinding.pdf>

In de bestuursakkoorden die het rijk heeft afgesloten met gemeenten en provincies worden afspraken gemaakt op het gebied van open standaarden en open source software.²⁵⁵ Daarnaast moeten alle ministeries implementatiestrategieën voor de aanbesteding, inkoop en het gebruik van open source software worden gerealiseerd.

Ten slotte wordt de open standaard ODF stapsgewijs ingevoerd voor het lezen, schrijven, uitwisselen, publiceren en ontvangen van documenten (uiterlijk januari 2009 door alle ministeries en mede-overheden ondersteund) op weg naar grootschalig gebruik van "open document formats" voor overheidstoepassingen.

10.1.5 organisatorische eisen

Het open data beleid, zoals beoogd door de ministers Donner en Verhagen, houdt een actieve openbaarmaking van overheidsinformatie in, onder andere via het open data portaal.

10.2 Verdrag van Tromso

Op 27 november 2008 heeft de Europese Raad het Verdrag van Tromso vastgesteld²⁵⁶. Het Verdrag beoogt de transparantie van overheidsorganen te bevorderen door de toegang tot officiële documenten (informatie van 'public authorities') te regelen.

Naast het recht op toegang tot overheidsinformatie bepaalt het Verdrag ook dat de uitzonderingsgronden precies in de wet moeten zijn vastgelegd.²⁵⁷ Dit staat op gespannen voet met de beleidsruimte die de relatieve uitzonderingsgronden van de Wob op dit moment biedt. Verder wordt als mogelijke weigeringsgrond wordt de onevenredige bevoordeling of benadeling niet genoemd in het Verdrag.

Tromso bepaalt verder dat inzage in documenten gratis moet zijn en dat voor kopieën van documenten redelijk moeten zijn en niet hoger mogen zijn dan de werkelijke kosten die gemaakt worden om een document ter beschikking te stellen en te verspreiden. De gevraagde vergoedingen moeten gepubliceerd worden. Tromso legt ook de verplichting op aan 'public authorities' om het publiek voor te lichten over het recht op toegang en hoe dit recht kan worden uitgeoefend.²⁵⁸

Het verdrag is echter nog niet door Nederland geratificeerd en daarmee (nog) niet van toepassing.

²⁵⁵ <https://noiv.nl/files/2009/12/Actieplan-Nederland-Open-in-Verbinding.pdf>

²⁵⁶ Council of Europe Convention on Access to Official Documents Tromsø, 18.VI.2009; zie voor een uitvoerige discussie: Klingenberg 2011.

²⁵⁷ Art. 3 lid 1 Verdrag van Tromso.

²⁵⁸ Art. 9 Verdrag van Tromso.

11 RWS kaders

11.1 Algemeen RWS

Minister Schultz van Haegen van het ministerie van Infrastructuur en Milieu maakte op 4 oktober 2011 bekend dat uiterlijk 1 januari 2015 alle gegevens van het ministerie van Infrastructuur en Milieu volgens het principe 'open, tenzij' beschikbaar komen. Het ministerie zal zo snel mogelijk uitvoering geven aan dit voornemen. Als eerste belangrijke stap komt de Basisregistratie Topografie in beheer bij het Kadaster per 1 januari a.s. vrij.²⁵⁹ Het open, tenzij principe zal ook van toepassing zijn op de data van RWS. De exacte invulling van het open, tenzij principe moet nog nader worden uitgewerkt. De toekomst zal moeten uitwijzen in hoeverre zal worden aangesloten bij de open data principes zoals beschreven in paragraaf 1.3 van dit rapport.

11.2 Juridische eisen

Voor RWS is het open, tenzij principe niet geheel nieuw. Reeds in 2009 heeft RWS het voornemen aangekondigd om²⁶⁰:

- zoveel mogelijk informatie vrij te geven,
- met het recht op hergebruik voor iedereen die dat wil. Dat kunnen andere overheden zijn maar ook particulieren en bedrijven.
- daarbij is het streven dit zonder voorwaarden of doorberekening van kosten te doen.

Dit betekent dat hergebruik van RWS data vrij van voorwaarden zal zijn. De VVG/AGI overeenkomst uit 2005 is niet meer van toepassing.

²⁵⁹ <http://www.rijksoverheid.nl/nieuws/2011/10/04/innovatie-estafette-2011-baaierd-aan-innovatieve-initiatieven.html>

²⁶⁰ Data-ICT Dienst RWS: (Oplegnotitie) Beleidsregel openbaar maken en hergebruiken gegevensbestanden RWS, GI beraad, 30 juni 2009

Disclaimers

Hoewel de disclaimers niet altijd toegevoegde waarde hebben in een geschil, wordt er bij RWS wel van een standaard disclaimer gebruik gemaakt. De standaard disclaimer luidt:

Disclaimer²⁶¹

Intellectuele eigendomsrechten

Het auteursrecht en het databankrecht en andere intellectuele eigendomsrechten op alle op of via deze website door andere ministeries aangeboden informatie (waaronder alle teksten, grafisch materiaal en logo's) alsmede op het beeld, de vormgeving, de domeinnamen en de programmatuur van deze website berust bij en wordt voorbehouden door de Staat der Nederlanden, in casu het ministerie van Infrastructuur en Milieu, Directoraat-Generaal Rijkswaterstaat (hierna: Rijkswaterstaat) casu quo het betreffende andere ministerie.

Hergebruik van de op deze website gepresenteerde informatie is toegestaan.

Waarschuwing

Uiteraard wordt de informatie op deze website met de grootst mogelijke zorg samengesteld en gepresenteerd. Het kan echter voorkomen dat de informatie aangeboden op of via deze website op onderdelen verouderd, niet volledig en/of (deels) onjuist is. De informatie aangeboden op of via deze website kan regelmatig met onmiddellijke ingang en zonder enige nadere aankondiging worden gewijzigd qua inhoud en presentatie.

Het verdient dan ook aanbeveling periodiek na te gaan of de op of via deze website aangeboden informatie, met inbegrip van de tekst van deze pagina, is gewijzigd. De informatie aangeboden op of via deze website kan voor een deel uit informatie bestaan die Rijkswaterstaat voor eigen taakuitvoering gebruikt en kan daarom minder geschikt zijn voor andere doeleinden.

Aansprakelijkheid

Door deze website te bezoeken en/of de op of via deze website aangeboden informatie te gebruiken, verklaart u zich akkoord met de toepasselijkheid van het onderstaande. Rijkswaterstaat aanvaardt geen enkele aansprakelijkheid ten aanzien van directe en/of indirecte, immateriële of gevolgschade (waaronder ondermeer begrepen winstderving, bedrijfsstilstand, reputatieschade en gemiste opdrachten) die op enigerlei wijze voortvloeit uit maar niet beperkt hoeft te zijn tot:

- defecten, virussen of overige onvolkomenheden aan apparatuur en andere software in verband met de toegang tot of het gebruik van deze website,
- gebruik van de informatie die op of via deze website wordt aangeboden,
- de werking of het niet-beschikbaar zijn van deze website,
- misbruik van deze website,
- verlies van gegevens,
- het downloaden of gebruiken van software die via deze website beschikbaar wordt gesteld, of
- aanspraken van derden in verband met gebruik van deze website, één en ander behoudens voorzover de schade voortvloeit uit opzet of bewuste roekeloosheid van Rijkswaterstaat of diens leidinggevenden.

Het gebruik van disclaimers is niet in lijn met het beleid van BZK. Het is wenselijk dat bij de uitwerking van het open, tenzij beleid het gebruik van disclaimers door RWS nader wordt bekeken.

²⁶¹ Bron: <http://www.rijkswaterstaat.nl//disclaimer/index.aspx>

Markt en overheid

Op 2 november 2011 is hergebruik van het NWB-wegen toegestaan door toezending van de betreffende beschikking aan een zevental verzoekers.²⁶² In deze beschikkingen is o.a. gesteld dat in de memorie van toelichting op een wijziging van de Mededingingswet aangekondigd is dat de Aanwijzingen tot het verrichten van marktactiviteiten door de overheid (waaronder Rijkswaterstaat) overeenkomstig het wetsvoorstel zullen worden aangepast.²⁶³ Dit komt erop neer dat het toestaan hergebruik van overheidsdata niet als marktactiviteit wordt beschouwd. Tegen deze beslissing is echter bezwaar gemaakt en op 30 november zal de voorzieningenrechter deze zaak behandelen.

Actuele verkeersinformatie

Een markt en overheid discussie over actuele verkeersinformatie heeft in 2003 gespeeld. De toenmalige minister van VenW had in 1998 in een brief aan de Tweede Kamer gemeld dat het brengen van actuele verkeersinformatie aan de markt geen taak van RWS was en dat dit aan de markt werd overgelaten. Toen RWS-Noord Brabant in 2003 toch actuele verkeersinformatie ging verstrekken, werd RWS door de rechtbank teruggefloten.

Op dit moment wordt ruwe data via het NDW geleverd aan de markt. Alleen indien de markt vraagt om additionele bewerkingen op of met deze data dan zal NDW deze bewerkingen uitvoeren indien de markt dit niet kan. Dit zal dan gebeuren tegen een vergoeding van de integrale kostprijs.

Persoonsgegevens

Indien het gaat over RWS data, zal er doorgaans niet gauw van data sprake zijn die herleidbaar is tot personen in de zin van de data die de DID/ Waterdienst leveren is er geen sprake van persoonsgegevens. Indien dit wel het geval is dan wordt gehandeld conform het Privacy statement zoals gepubliceerd op de site van RWS.

Privacy statement²⁶⁴

Onder een persoonsgegeven wordt verstaan een gegeven dat herleidbaar is tot een "geïdentificeerde of identificeerbare natuurlijke persoon": de naam van een persoon op wie de gegevens betrekking hebben is bekend, dan wel dat die persoon kan worden achterhaald; denk hierbij aan naam van een persoon of een huis- of emailadres. Daar waar uw persoonsgegevens verwerkt worden, staat precies vermeld welke gegevens voor welke doeleinden gebruikt worden. Uw persoonsgegevens worden enkel gebruikt voor het doel waarvoor u ze heeft achtergelaten. Dat betekent dat als u bijvoorbeeld uw naam en adres invult voor het toezenden van een bepaalde brochure, deze gegevens niet worden gebruikt om u ook andere brochures toe te zenden (behalve als dat is aangegeven). Het betekent ook dat uw gegevens niet worden gebruikt voor andere doeleinden, zoals het toesturen van bijvoorbeeld persberichten. Gegevens kunnen echter wel worden gebruikt voor opsporing, als bijvoorbeeld via de website strafbare feiten worden gepleegd of strafbare uitlatingen worden gedaan; gegevens worden niet langer bewaard dan het doel waarvoor de gegevens gevraagd zijn.

Voor alle verwerkingen van persoonsgegevens geldt dat alleen die gegevens worden gebruikt die u zelf actief heeft achtergelaten. Verwerken van persoonsgegevens geschiedt in overeenstemming met het daaromtrent bepaalde in de Wet bescherming persoonsgegevens. Dit betekent dat ook persoonsgegevens die via internet worden verzameld, bewaard, gebruikt, of op enige andere vorm ter beschikking gesteld, met elkaar in verband gebracht, alsmede afgeschermd worden, onder deze wet vallen.

Persoonsgegevens worden alleen verwerkt als dat uitdrukkelijk meegedeeld is en als de reden is aangegeven waarvoor de gegevens bewaard worden.

²⁶² Ministerie van Infrastructuur en Milieu, Reactie op verzoek toestemming hergebruik NWB-wegen, 2 november 2011

²⁶³ zie Tweede Kamer, nr. 31354 nr.3, p.16

²⁶⁴ Bron: http://www.rijkswaterstaat.nl/disclaimer/privacy_statement/index.aspx

Voor sommige RWS-systemen zijn privacyreglementen opgesteld. Dit zijn bijvoorbeeld:

- Privacyreglement verkeersregistratiesystemen Rijkswaterstaat²⁶⁵
- Privacyreglement cameratoezicht havens Harlingen, Vlieland en Terschelling, In de havens van Harlingen, Vlieland en Terschelling maakt Rijkswaterstaat gebruik van cameratoezicht²⁶⁶.

Ongevalideerde data

Op het gebied van ongevalideerde data is er geen RWS beleid. Een insteek die kan worden gekozen gaat uit van de data die RWS zelf gebruikt/ nodig heeft. Deze data, zgn. gevalideerde ruwe data, zal op basis van een Wob-verzoek moeten worden geleverd.

Data die (nog) niet door RWS wordt gebruikt, zgn. ongevalideerde data, bestaan bij deze insteek juridisch niet. Volgens het motto wat je niet hebt, kun je niet geven, is de gedachte dat deze gegevens niet hoeven te worden geleverd indien iemand daar via een Wob-verzoek om vraagt.

Een andere suggestie was om op basis van gezond risicomanagement de eventuele risico's van het verstrekken van ongevalideerde data in kaart te brengen. Op basis van deze risico-analyse kan dan worden besloten om de data wel of niet te verstrekken.

Ongevalideerde dat kwalificeren daarenboven niet als Open data omdat ongevalideerde data niet doorzoekbaar, raadpleegbaar, downloadbaar en verwerkbaar zijn.

11.3 Financiële eisen

Data van RWS wordt gratis verstrekt. Alleen in het geval van extra dienstverlening zullen de integrale kosten worden doorberekend.

11.4 Actieve openbaarmaking

Open data impliceert actieve openbaarmaking en in die zin heeft open data actieve openbaarmaking in de zin van de Wob ingehaald. Open data betekent niet alleen openbaarmaking maar ook het toestaan van hergebruik. Dit betekent dat voordat data actief openbaar wordt gemaakt er een Wob-openbaarmakingstoets moet plaatsvinden.

²⁶⁵ Privacyreglement verkeersregistratiesystemen Rijkswaterstaat, Staatscourant 2003, 129, pag. 10,1 juli 2003/nr. HKW/R 5745, http://www.rijkswaterstaat.nl/images/Privacyreglement%20verkeersregistratiesystemen%20rijkswaterstaat_tcm174-280516.pdf

²⁶⁶ http://www.rijkswaterstaat.nl/water/wetten_en_regelgeving/privacyreglement_havens/index.aspx

12 Referenties

12.1 Lijst met geïnterviewde personen

Huibert-Jan Lekkerkerk (Informatiehuis Water)

Hans de Vries (RWS)

Taco de Bruin (NIOZ)

Frank Lantsheer (KNMI)

Hans van Douwe (RWS)

Kees Borst (RWS)

12.2 Literatuur

Asser/Hartkamp & Sieburgh, 6-II*, Deventer: Kluwer 2008.

Backx M. (2003), *Gebouwgegevens redden levens. Toegankelijkheidseisen van gebouwgegevens in het kader van de openbare orde en veiligheid* (scriptie Technische Universiteit Delft), 2003.

Barendrecht, J.M. e.a., 2002, *Overheidsaansprakelijkheid voor informatieverstrekking*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers.

Beunen, A., 1997, *Digitale manipulatie van beeld materiaal: grenzen aan de Grenzeloosheid*, ITeR reeks nummer 6. Deventer: Kluwer.

Bovens, M.A.P., 1999, *Informatierechten. Preadvis voor de Nederlandse Vereniging voor de Wijsbegeerte van het Recht, R&R, Nederlands Tijdschrift voor Rechtsfilosofie en Rechtstheorie*, nr.2, blz.102-124.

Daalder, E.J., 2005, *Toegang tot overheidsinformatie; Het grensvlak tussen openbaarheid en vertrouwelijkheid*, Boom Juridische uitgevers, Den Haag.

Deltares (W. Stolte, H. Holzauer, M. Blaas, A.R. Boon), (2011). *Advies databeheer Shortlist Wind op Zee; Een businesscase*

Devillers, R. e.a., 2002, 'Spatial data quality: From metadata to quality indicators and contextual end-user manual', 21–22

Dommering-van Rongen, L., 2000, *Productaansprakelijkheid: een rechtsvergelijkend overzicht*: Kluwer 2000.

EuroGOOS, 2000, *Policy and practice for EuroGOOS for the exchange of oceanographic and related data and products including guidelines on relationships in commercial oceanographic activities*, 9 March 2000. http://www.eurogoos.org/documents/eurogoos/downloads/eg99_37datapolicy_2.pdf

Grothe, Michel, 2011, *INSPIRE verplichtingen voor data providers in 2011*, 6 april 2011 http://www.geonovum.nl/sites/default/files/inspire_verplichtingen_2011_v41.pdf

Hydro International, 2011, Rocknes Claims Appeal Dismissed, http://www.hydro-international.com/news/id4822-Rocknes_Claims_Appeal_Dismissed.html

Hugenholtz, P.B., 1993, Gegevens zijn geld waard, maar zijn ze ook beschermd? NGT Geodesia 1993/12.

ICES, 2008, A Vision Worth Sharing, <http://www.ices.dk/indexfla.asp> [retrieved 12.09.2011].

Janssen, Katleen, 2007, "Inspire en de intellectuele eigendomsrechten" VI Matrix, afl. 4, p.35

Janssen, K., 2010, Toegang tot en gebruik van overheidsinformatie; Nog meer vragen dan antwoorden? Tijdschrift voor Bouwrecht (TBR2010/172)

Jong J. de, 2001, Privacybescherming in de geo-informatiesector, Geodesia, Jaargang: 43, 1, p. 12-17.

Kabel, J.J.C., 2006, Exclusiviteit en openbaarheid van ruimtelijke informatievoorziening; Kortlopend onderzoek ten behoeve van de Nederlandse standpuntbepaling ten aanzien van het voorstel voor een Richtlijn tot oprichting van een infrastructuur voor ruimtelijke informatie in de Gemeenschap (INSPIRE) (<http://www.ivir.nl/publicaties/kabel/INSPIRE.pdf>)

Kabel, J.J.C. en Janssen, K., 2005, Commercialisering van overheidsinformatie door de overheid: rechtspraak en wetgeving in België en Nederland. De honden blaffen, maar de karavaan trekt voort, Computerrecht 2005, 117-129

Klingenberg, A.M., 2011, Bestuursrecht, e-mail en internet. Bestuursrechtelijke aspecten voor elektronische overheidscommunicatie, Boom Juridische Uitgevers.

Korff, D., 2002, EC Study On Implementation of Data Protection Directive Comparative Summary of National Laws., Cambridge (UK) Study Contract ETD/2001/B5-3001/A/49) September 2002

Lusk, Barry M., 2009, M/V Rocknes: Laying the BLame; Hydro International 13(9).

Onsrud, H.J., 1999, Liability in the Use of Geographic Information Systems and Geographic Data Sets. In Maguire, Goodchild, Rhind, and Longley, eds., Geographic Information Systems: Principles, Techniques, Management, and Applications (New York: Wiley) 1999.

OSPAR, MEMORANDUM OF UNDERSTANDING BETWEEN THE OSPAR COMMISSION AND THE INTERNATIONAL COUNCIL FOR THE EXPLORATION OF THE SEA
http://www.ospar.org/html_documents/ospar/html/mou_ices_ospar.pdf

Pels Rijcken & Droogleever Fortuijn en K.U. Brabant (2001). "Aansprakelijkheid voor overheidsinformatie."

Rall, Jaime, (2010), Weather or not? State liability and Road Weather Information Systems (RWIS).

Scheltema, M., 2008, Gemeenschappelijk recht: wisselwerking tussen publiek-en privaatrecht: Kluwer.

Tauberer, J., 2009, Open Data is Civic Capital: Best Practices for "Open Government Data", <http://razor.occams.info/pubdocs/opendataciviccapital.html>

Van Boxtel 2000, Tweede Kamer, vergaderjaar 1999–2000, Naar optimale beschikbaarheid van overheidsinformatie, Minister voor Grote Steden- en Integratiebeleid, 26 387, nr. 7.

Van Eechoud, M.M.M., 1995, Auteursrecht op vastgoedinformatie, in J. de Jong en M. Rietdijk (eds.), Bescherming van vastgoedinformatie tegen ongeoorloofd gebruik. Oriëntatie op Planologische en Juridische Geodesie Nr. 6.

Van Eechoud, 2005-9, Vreemde bondgenoten: de Wob en de Richtlijn hergebruik overheidsinformatie, Mediaforum

Van Eechoud, M.M.M., 2008, Het hergebruik regime voor overheidsinformatie in de Wob, een tussenstand, Mediaforum 2008-1, 2-10.

Van Eechoud, M.M.M., 2008, Openbaarheid van bestuur en auteursrecht, never the twain shall meet? in: N.A.N.M. van Eijk & P.B. Hugenholtz (red.) Dommering-bundel: Opstellen over informatierecht aangeboden aan prof. mr. E.J. Dommering, Amsterdam: Otto Cramwinckel Uitgever 2008, p. 89-100.

Van Eechoud, Mireille, en Jan Kabel, 1998, Prijsbepaling voor elektronische overheidsinformatie, IteR-reeks nummer 14, Kluwer, Deventer.

Van Eechoud, M.M.M., 2009, Noot bij B&W Amsterdam/ Landmark, Tijdschrift voor Auteurs-, media-, & Informatierecht (2009)6, pp. 233-237.

Van Engelen, Th., 1994, Prestatiebescherming en ongeschreven intellectuele eigendomsrechten, Zwolle: Tjeenk Willink.

Van Loenen, B. en M. Grothe, 2011, Toegang beperkingen en INSPIRE, 2011, http://www.geonovum.nl/sites/default/files/inspire_toegangbeperkingen_v5.pdf.

Van Loenen, B. (2009), *Hergebruikregeling Wob overbodig?* Nederlands Juristenblad, jaargang 84, afl. 41, pp. 2689- 2690, 27 november.

Van Loenen, B., F.M. Welle Donker, J. de Jong (2009), *Markt en overheid, hoe zit het nu eigenlijk?* VI Matrix 127(5).

Van Loenen, B., Zevenbergen, JA & Jong, J de (2008), *Geo-informatie: wat is het en wat is de juridische context?* In L van Wees & S Nouwt (Eds.), *Recht en locatie; geo-informatie in een juridische context* (pp. 11-33). Den Haag: Elsevier Juridisch (Reed Business bv).

Van Loenen, Bastiaan, Jaap Zevenbergen, Garfield Giff & Joep Cromptvoets (2007), *Open toegankelijkheidsbeleid voor geo-informatie vergeleken: het gras leek groener dan het was*, onderzoek in opdracht van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 120 pagina's

Van Loenen, Bastiaan, Frederika Welle Donker, Hendrik Ploeger, Jaap Zevenbergen (2006). *Beschikbaar stellen van geo-informatie bij Rijkswaterstaat; de (on)mogelijkheden van het op korte termijn beschikbaarstellen van vier geo-data sets*. Rapport in opdracht van Adviesdienst Geo-Informatie en ICT, Rijkswaterstaat, september, 65 pagina's.

Van Loenen, B. (2005), *Implementatie van de EU-richtlijn hergebruik overheidsinformatie*. Nederlands juristenblad (ISSN 0165-0483) 80 (6), 304-305.

Van Loenen, Bastiaan van, and Harlan J. Onsrud (2004), Geographic Data for Academic Research: Assessing Access Policies, Cartography and Geographic Information Science (CaGIS) 31(1), 3-17

Verhue, D., 2007, Nationaal Vrijheidsonderzoek - opiniedeel meting 2007. Amsterdam, Veldkamp.

Welle Donker F., van Loenen B., Zevenbergen J. (2010), Geo Shared licences: a base for better access to public sector geoinformation for value-added resellers in Europe, *Environment and Planning B: Planning and Design* 37(2) 326 – 343.

Westerdijk, R.J.J. , 1995, Produktaansprakelijkheid voor software: beschouwingen over de aansprakelijkheid voor informatieproducten, Deventer: Kluwer.

12.3 Wet- en regelgeving

Auteurswet, Wet van 23 september 1912, houdende nieuwe regeling van het auteursrecht, Stb. 1912, 308.

Besluit tarieven openbaarheid van bestuur. Besluit van 5 februari 1993, houdende tarieven voor het verstrekken van kopieën, uittreksels en samenvattingen op verzoek op grond van de Wet openbaarheid van bestuur.

Databankenwet, Wet van 8 juli 1999, houdende aanpassing van de Nederlandse wetgeving aan richtlijn 96/9/EG van het Europees Parlement en de Raad van 11 maart 1996 betreffende de rechtsbescherming van databanken, Stb. 1999, 303.

Wet van 24 maart 2011 tot wijziging van de Mededingingswet ter invoering van regels inzake ondernemingen die deel uitmaken van een publiekrechtelijke rechtspersoon of die hiermee zijn verbonden (aanpassing Mededingingswet ter invoering van gedragsregels voor de overheid), Stb. 162, 2011.

INSPIRE besluit, Besluit van 30 oktober 2009 tot uitvoering van de Implementatiewet EG-richtlijn infrastructuur ruimtelijke informatie (Besluit Inspire), Stb. 454, 2009. Inwerkingtreding: Stb. 502, 2009.

INSPIRE wet, Wet van 2 juli 2009 tot implementatie van richtlijn nr. 2007/2/EG van het Europees Parlement en de Raad van de Europese Unie van 14 maart 2007 tot oprichting van een infrastructuur voor ruimtelijke informatie in de Gemeenschap (Inspire) (Implementatiewet EG-richtlijn infrastructuur ruimtelijke informatie), Stb. 310, 2009. Inwerkingtreding: Stb. 343, 2009

Wet openbaarheid van bestuur, Wet van 31 oktober 1991, houdende regelen betreffende de openbaarheid van bestuur, Stb. 1991, 703.

Wet Milieubeheer, Wet van 13 juni 1979, houdende regelen met betrekking tot een aantal algemene onderwerpen op het gebied van de milieuhygiëne, Stb. 1979, 442.

Wet van 30 september 2004 tot wijziging van de Wet milieubeheer, de Wet openbaarheid van bestuur en enige andere wetten, Stb. 2004, 519.

Wet van 23 juni 2005, houdende wijziging van de Wet Milieubeheer, de Wet openbaarheid van bestuur en de Archiefwet 1995 ten behoeve van de implementatie van richtlijn 2003/4/EG en van richtlijn 2003/35/EG, Stb. 2005, 341.

Wet van 18 juni 2009 tot wijziging van de Algemene wet bestuursrecht, de Wet openbaarheid van bestuur en enkele andere wetten in verband met de inwerkingtreding van de Wet dwangsom en beroep bij niet tijdig beslissen, Stb. 384, 2009.

Wet van 22 december 2005 tot wijziging van de Wet openbaarheid van bestuur en enige andere wetten in verband met de implementatie van richtlijn nr. 2003/98/EG van het Europees Parlement en de Raad van de Europese Unie van 17 november 2003 inzake het hergebruik van overheidsinformatie (Wet implementatie richtlijn inzake hergebruik van overheidsinformatie), Stb. 25, 2006.

Wet van 21 juli 2007 tot wijziging van de Scheepvaartverkeerswet in verband met de implementatie van richtlijn nr. 2005/44/EG van het Europees Parlement en de Raad van de Europese Unie van 7 september 2005 betreffende geharmoniseerde River Information Services (RIS) op de binnenwateren in de Gemeenschap (PbEU L 255), Stb. 287, 2007.

12.4 Kamerstukken

Tweede Kamer, Vergaderjaar 1988-1989, Regelen betreffende de openbaarheid van bestuur (Wet openbaarheid van bestuur) 19859 nr. 18 (amendement van de heren Wiebenga en Mateman).

Tweede Kamer, Vergaderjaar 1989-1990, Regelen betreffende de openbaarheid van bestuur (Wet openbaarheid van bestuur) nr. 27 (brief van de minister-president, minister van Algemene Zaken en van de minister van Binnenlandse Zaken).

Tweede Kamer, vergaderjaar 1999-2000, 26 387, nr. 7, Naar optimale beschikbaarheid van overheidsinformatie, Minister voor Grote Steden- en Integratiebeleid.

Tweede Kamer, vergaderjaar 2002-2003, 28 835, nr. 3, Wet uitvoering Verdrag van Aarhus, Memorie van Toelichting.

Tweede Kamer 2004-2005, 29877, nr. 3, Implementatiewet EG-richtlijnen eerste en tweede pijler Verdrag van Aarhus, Memorie van Toelichting.

Tweede Kamerstukken 2004-2005, 30188, nummer 3, Wet implementatie richtlijn inzake hergebruik van overheidsinformatie; Memorie van toelichting.

Tweede Kamerstukken 2006-2007, 30394, nr. 3, Wijziging van de Scheepvaartverkeerswet in verband met de implementatie van richtlijn nr. 2005/44/EG van het Europees Parlement en de Raad van de Europese Unie van 7 september 2005 betreffende geharmoniseerde River Information Services (RIS) op de binnenwateren in de Gemeenschap (PbEU L 255), Memorie van Toelichting.

Tweede Kamerstukken 2007-08, 31 354, nr. 1-3, Wijziging Mededingingswet (aanpassing ter invoering van gedragsregels voor de overheid); Memorie van toelichting.

Kamerstuk 2010-2011, 32 802, nr. 2: Toepassing van de Wet openbaarheid van Bestuur, 30 mei 2011

Kamerstuk 2010-2011, 32802, nr. 1, Tweede Kamer, Toepassing van de Wet openbaarheid van bestuur; Brief minister over het beleid inzake de Wet openbaarheid van bestuur, 31 mei 2011

12.5 Europese kaders

Directive 95/46/EC of the European Parliament and of the Council of 24 October 1995 on the protection of individuals with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data. 31995L0046 Official Journal L 281

Richtlijn 2003/4/EG van het Europese Parlement en de Raad van 28 januari 2003 inzake de toegang van het publiek tot milieu-informatie en tot intrekking van Richtlijn 90/313/EEG van de Raad, PbEU 2003 L41/26.

Richtlijn 2003/35/EG van het Europees Parlement en de Raad van 26 mei 2003, tot voorziening in inspraak van het publiek in de opstelling van bepaalde plannen en programma's betreffende het milieu en, met betrekking tot inspraak van het publiek en toegang tot de rechter, tot wijziging van de Richtlijn 85/337/EEG en 96/61/EG van de Raad, PbEU L156/17.

Richtlijn 2003/98/EG van het Europees Parlement en de Raad van 17 november 2003 inzake het hergebruik van overheidsinformatie.

INSPIRE

Richtlijn 2007/2/EG van het Europees Parlement en de Raad van 14 maart 2007 tot oprichting van een infrastructuur voor ruimtelijke informatie in de Europese Gemeenschap (INSPIRE).

VERORDENING (EG) Nr. 1205/2008 VAN DE COMMISSIE van 3 december 2008 ter uitvoering van Richtlijn 2007/2/EG van het Europees Parlement en de Raad betreffende metagegevens.

Rectificatie van Verordening (EG) nr. 1205/2008 van de Commissie van 3 december 2008 ter uitvoering van Richtlijn 2007/2/EG van het Europees Parlement en de Raad betreffende metagegevens

VERORDENING (EG) Nr. 976/2009 VAN DE COMMISSIE van 19 oktober 2009 tot uitvoering van Richtlijn 2007/2/EG van het Europees Parlement en de Raad wat betreft de netwerkdiensten

VERORDENING (EU) Nr. 102/2011 VAN DE COMMISSIE van 4 februari 2011 tot wijziging van Verordening (EU) nr. 1089/2010 ter uitvoering van Richtlijn 2007/2/EG van het Europees Parlement en de Raad betreffende de interoperabiliteit van verzamelingen ruimtelijke gegevens en van diensten met betrekking tot ruimtelijke gegevens

COMMISSION DECISION of 5 June 2009 implementing Directive 2007/2/EC of the European Parliament and of the Council as regards monitoring and reporting

Rectificatie van Beschikking 2009/442/EG van de Commissie van 5 juni 2009 ter uitvoering van Richtlijn 2007/2/EG van het Europees Parlement en de Raad wat betreft toezicht en verslaglegging

REGULATIONS COMMISSION REGULATION (EU) No 1088/2010 of 23 November 2010 amending Regulation (EC) No 976/2009 as regards download services and transformation services

COMMISSION REGULATION (EU) No 1089/2010 of 23 November 2010 implementing Directive 2007/2/EC of the European Parliament and of the Council as regards interoperability of spatial data sets and services.

12.6 Internationale kaders

IOC Data Policy:

http://www.iode.org/index.php?Itemid=95&id=51&option=com_content&task=view

ICES Data Policy

<http://www.ices.dk/datacentre/datapolicy.asp>

IPY Data Policy:

http://classic.ipy.org/Subcommittees/final_ipy_data_policy.pdf

Antarctic Treaty

http://www.state.gov/www/global/oes/oceans/antarctic_treaty_1959.html

WOCE Data Policy

<http://woce.nodc.noaa.gov/wdiu/wocedocs/datapol.htm>

CLIVAR Data Policy

http://www.clivar.org/data/data_policy.php

12.7 Rijkswaterstaat

Kamervragen met antwoord 2002-2003, nr. 1487, Tweede Kamer Vragen van het lid Gerkens (SP) aan de minister van Verkeer en Waterstaat over de marktwerking inzake verkeersinformatie. (Ingezonden 22 mei 2003); Antwoord.

Staatscourant 2004, 236, pag. 14 Instelling Adviescommissie Verkeersinformatie.

Tweede Kamer, vergaderjaar 2006-2007, Aangangsel der Handelingen 997, Vragen gesteld door de leden Roemer en Roefs aan de minister van Verkeer en Waterstaat over navigatiesystemen, aangangsel 2123-2124.

Kamerstukken 2007-2008 Documentnummer 31200 XII, nr. 79, 14 mei 2007; Vaststelling begroting Ministerie van Verkeer en Waterstaat (XII) voor het jaar 2008; Brief minister bij afschrift beslissing op bezwaren tegen openbaarmaking Nationaal Wegenbestand (NWB) en toestaan hergebruik NWB.

Reactie op Wob- verzoek; Brief Minister van Verkeer en Waterstaat aan AND Automotive Navigation Data.

Niet-dossierstuk 2006-2007, vw07000389, Tweede Kamer Brief van de minister van Verkeer en Waterstaat met reactie op verzoek Kamer om te reageren op brief Falkplan-Andes B.V. over navigatiesystemen.

Tweede Kamer 2007-2008, Documentnummer 31200 XII, nr. 68, Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat (XII) voor het jaar 2008; LIJST VAN VRAGEN EN ANTWOORDEN brief van 10 januari 2008.

Kamerstuk, 31200 XII, nr. 73, AO Navigatiesystemen/Nationaal wegenstelsel op 30 januari 2008.

Minister van Verkeer en Waterstaat (2010) Wijzigingsbesluit nav beroep Falkplan-Andes tegen tot Fietzersbond en AND gerichte Wob-beschikking.

Minister van Infrastructuur en Milieu (2011), Reactie op verzoek toestemming hergebruik NWB-wegen, 2 november 2011

13 Afkortingen

Afkorting	Uitleg	Korte beschrijving	Beleidsaspecten
EMODNET (Biology)	European Marine Observation and Data Network – Biology lot	EMODNET werd aangekondigd in de "Green Paper", DG-MARE, 2006. Dit rapport benadrukt dat toekomstige EU maritieme beleid gebaseerd moet zijn op gedegen kennis. Het doel van EMODNET is om de toegang tot marine data van hoge kwaliteit te verbeteren en de bruikbaarheid van mariene waarnemingsdata te verhogen. EMODNET draagt zorg voor een geharmoniseerd en alomvattend systeem dat mariene meetdata van verschillende bronnen in samenstelt en ontsluit voor het mariene beleid en beheer.	
ESAS	European Seabirds at Sea Database	Eén van de databases onder het beheer van JNCC. Bevat ook tellingen van zeezoogdieren. Ongeveer 3.5 miljoen entries.	
GAN	Gegevens Autoriteit Natuur	Bevordert de beschikbaarheid, betrouwbaarheid en volledigheid van natuurgegevens voor bedrijven en overheden binnen Nederland.	
GOOS		Sub groepen: <ul style="list-style-type: none"> - MedGOOS (Mediterranean GOOS) - NOOS: samenwerkingsverband Noordzee binnen EUROGOOS - BOOS: samenwerkingsverband Balkan binnen GOOS 	
ICES	International Council for the Exploration of the Sea	ICES coördineert en promoot onderzoek betreffende	

		oceanografie, het marine milieu, het marine ecosystemen en visbestanden in de noordelijke Atlantische Oceaan. ICES beheert een aantal van de grootste databases ter wereld met gegevens over visserij en het mariene milieu.	
IHW	Informatiehuis Water Het Informatiehuis Water	(IHW) houdt zich bezig met het verzamelen en ontsluiten van waterinformatie. Zij is verantwoordelijk voor de uitwisseling van informatie tussen waterbeheerders ter voorbereiding, uitvoering en evaluatie van het waterbeleid binnen Nederland.	
INSPIRE	Infrastructure for Spatial Information in the European Community	Overkoepelende Europese standaard voor ontsluiting van geografische data en informatie	
KRM	Kaderrichtlijn Marien		Verstrekking monitoringsgegevens Zout RWS aan EC
KRW	Kaderrichtlijn Water		Verstrekking monitoringsgegevens Zoet RWS aan EC
NODC	Netherlands Oceanographic Data Committee	Het NODC is een nationale partner in SeaDataNet. O.a NIOZ, RWS, Imares en Deltares zijn lid van het NODC. Draagt bij aan standaard nomenclatuur voor oceanografische data binnen NODCI.	
OBIS	Ocean Biogeographic Information System	OBIS streeft ernaar om geïsoleerde gegevens te koppelen, integreren, en beoordelen zodat een completer beeld ontstaat van het leven in de oceanen.	
OSPAR	Commission for the Protection of the Marine Environment of the North-East Atlantic		

SeaDataNet	Co-funded by EU FP6 Research	SEADATANET is een leidend initiatief dat het gebruik en de ontwikkeling van een Europese infrastructuur voor mariene Infrastructuren program (2006 – 2011) datasets faciliteert. Het wordt gedragen door 40 datacentra uit 35 landen grenzend aan Europese zeeën en verzorgt ontsluiting van data, metadata en dataproducten uit deze centra via internet.	
EDIOS	European Directory of the Ocean-observing System	Project van EuroGOOS; metadata bestand reguliere monitoring	
WISE	Water Information System Europe	Internetloket naar informatie over Europese watergerelateerde zaken. Het stelt data samen dat op EU niveau wordt verzameld door verschillende organisaties en instituten.	

Bijlage 1: INSPIRE thema's en aangewezen bronhouders

Thema Annex I	INSPIRE-provider
1. Systemen voor verwijzing dmv coördinaten	Kadaster en Rijkswaterstaat zijn verantwoordelijk voor de parameters van het RD en NAP
2. Geografisch Rastersysteem	Geen dataset en dus geen provider
3. Geografische Namen	Kadaster
4. Administratieve Eenheden Grenzen Rijk, Provincies, Gemeenten Waterschapsgrenzen	Kadaster Unie van Waterschappen en Waterschapshuis
1. Adressen	Kadaster
2. Kadastrale Percelen	Kadaster
7. Vervoersnetwerken Wegen Spoorwegen Water Lucht Kabelbanen	Rijkswaterstaat, Kadaster en RDW Kadaster (ook namens Prorail) Rijkswaterstaat, Kadaster en Dienst Hydrografie Ministerie van IenM Kadaster
8. Hydrografie Kust- en oeverlijnen Deelstroomgebieden Waterlopen en kunstwerken Watervlakten	Kadaster Waterschappen Kadaster, Rijkswaterstaat en Waterschappen Kadaster

Waterkering	Rijkswaterstaat en Waterschappen
KRW-elementen	Rijkswaterstaat, Waterschappen en Provincies
Netwerkelementen	Rijkswaterstaat
9. Beschermde Gebieden	Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed Provincies

Tabel: Aangemerkte INSPIRE dataproviders Annex I (Bron: <http://www.geonovum.nl/dossiers/inspire/dataproviders>)

Thema Annex II	INSPIRE-provider
Hoogte	Rijkswaterstaat, Waterschappen Dienst der Hydrografie
Bodemgebruik	Kadaster
Geologie	TNO
Orthoimagery	vooralnog geen datasets aangemerkt

Tabel: Voorlopig aangemerkte INSPIRE dataproviders Annex II (bron: <http://www.geonovum.nl/dossiers/inspire/dataproviders>)

Thema Annex III	INSPIRE-provider
	Nog geen datasets aangemerkt
1. Statistische eenheden	Nog geen datasets aangemerkt
2. Gebouwen	Nog geen datasets aangemerkt
3. Bodem	Nog geen datasets aangemerkt
4. Landgebruik	Nog geen datasets aangemerkt
5. Menselijke gezondheid en veiligheid	Nog geen datasets aangemerkt
6. Nutsdiensten en overheidsdiensten	Nog geen datasets aangemerkt
7. Milieubewakingsvoorzieningen	Nog geen datasets aangemerkt
8. Faciliteiten voor productie en industrie	Nog geen datasets aangemerkt
9. Faciliteiten voor landbouw en aquacultuur	Nog geen datasets aangemerkt
10. Spreiding van de bevolking — demografie	Nog geen datasets aangemerkt
11. Gebiedsbeheer, gebieden waar beperkingen gelden, gereguleerde gebieden en rapportage-eenheden	Nog geen datasets aangemerkt
12. Gebieden met natuurrisico's	Nog geen datasets aangemerkt
13. Atmosferische omstandigheden	Nog geen datasets aangemerkt
14. Meteorologische geografische kenmerken	Nog geen datasets aangemerkt
15. Oceanografische geografische kenmerken	Nog geen datasets aangemerkt
16. Zeegebieden	Nog geen datasets aangemerkt
17. Biogeografische gebieden	Nog geen datasets aangemerkt
18. Habitats en biotopen	Nog geen datasets aangemerkt
19. Spreiding van soorten	Nog geen datasets aangemerkt
20. Energiebronnen	Nog geen datasets aangemerkt
21. Minerale bronnen	Nog geen datasets aangemerkt

Tabel: INSPIRE data thema's Annex III (stand 1 september 2011)

Bijlage 2: Data thema's waar RWS voor is aangewezen²⁶⁷

thema common elements feature type	niet aanwezig/ beschikbaar	RWS-DID	RWS Waterdienst
1 Systemen voor verwijzing d.m.v. coördinaten			X
2 Geografische rastersystemen			
3 Geografische namen <i>NamedPlace</i>			
4 Administratieve eenheden			
5 Adressen			
6 Kadastrale percelen			
7 Vervoersnetwerken			
Waterwegen			
Beacon			
Buoy			
CEMTClass		VIN	
FairwayArea	X		
FerryCrossing			
FerryUse			
InlandWaterway		BKN/VIN	
MarineWaterway			
PortArea	X		
PortNode			
TrafficSeparationScheme			
TrafficSeparationSchemeArea			
TrafficSeparationSchemeCrossing			
TrafficSeparationSchemeLane			
TrafficSeparationSchemeRoundabout			
TrafficSeparationSchemeSeparator			
WaterLinkSequence	X		

²⁶⁷ Bron: Geonovum versie 0.72

	Waterway		NWB	
	WaterwayLink		NWB	
	WaterwayNode		NWB	
c	ConditionOfWaterFacility	X		
c	MaintenanceAuthority	X		
c	Markerpost		NWB	
c	OwnerAuthority	X		
c	RestrictionForWaterVehicles	X		
c	WaterTrafficFlowDirection	X		
c	VerticalPosition	X		
	Wegen			
	ERoad			
	FormofWay			
	FunctionalRoadClass			
	NumberOfLanes		NWB	
	Road		NWB	
	RoadArea			
	RoadLink		NWB	
	RoadLinkSequence	X		
	RoadName		NWB	
	RoadNode		NWB	
	RoadServiceArea	X		
	RoadServiceType	X		
	RoadSurfaceCategory			
	RoadWidth			
	Speed limit		NWB	
c	AccessRestriction	X		
c	ConditionOfFacility	X		
c	MaintenanceAuthority	X		
c	Markerpost		NWB	
c	OwnerAuthority		NWB	
c	RestrictionForVehicles			
c	TrafficFlowDirection		NWB	
c	VerticalPosition			
	Spoorwegen			
	Kabelbanen			
	Luchtvaart			
	LVNL/Eurocontrol			
	8 Hydrografie			
	GlacierSnowfield	X		
	LandWaterBoundary			
	StandingWater			
	Watercourse			
	Wetland			

Netwerk elementen			
HydroNode			NHI
WaterCourseLink			NHI
WaterCourseLinkSequence			NHI
WatercourseSeparatedCrossing			NHI
Falls			
Rapids	X		
SpringOrSeep			
VanishingPoint	X		
DamOrWeir		BKN	
Embankment		BKN	
Ford	X		
Lock		BKN	
ShorelineConstruction (definitie veranderd)		BKN	
Sluice		BKN	
Crossing		BKN	
WFDCoastalWater		X	
WFDGroundWaterBody			
WFDLake		X	
WFDRiver		X	
WFDTransitionalWater		X	
9 Beschermde gebieden			

Onderzoeksinstituut OTB

Delft University of Technology

Jaffalaan 9, 2628 BX Delft, The Netherlands

Postbus 5030, 2600 GA Delft, The Netherlands

Telefoon +31 (0)15 278 30 05

Fax +31 (0)15 278 44 22

E-mail mailbox@otb.tudelft.nl

www.otb.tudelft.nl